

บทที่ 5

ดัทธิสังคมนิยม

ความหมายและลักษณะสำคัญ

Webster's New International Dictionary พิมพ์ครั้งที่ 2 ได้ให้นิยามของคำว่า สังคมนิยมไว้ว่าเป็น

"ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ และการเมืองว่าด้วยองค์การทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเป็นเจ้าของร่วมกันหรือรัฐบาลเป็นเจ้าของ และมีการจัดการบริหารเครื่องมือในการผลิตที่จำเป็นตลอดจนมีการแบ่งสรรผลผลิตอย่างเป็นประชาธิปไตย ดังนั้นนโยบายหรือการปฏิบัติตามนโยบายจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของทฤษฎีนี้ ดัทธิสังคมนิยมมุ่งมาดปรารถนาที่จะนำเอา ระบบสหกรณ์เข้าไปแทนที่การแข่งขันทางการค้าระหว่างกัน และพยายามที่จะเอาระบบบริการ สาธารณะแทนที่การแสวงหากำไรส่วนตัว ทั้งยังมุ่งหมายที่จะจัดสรรรายได้และโอกาสในทาง สังคมให้อยู่ในลักษณะที่เปิดกว้าง เป็นธรรมกว่าที่ได้รับการปฏิบัติกันอยู่ในปัจจุบัน"

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการต่างพากันยอมรับว่าความหมายของคำว่าสังคมนิยม นั้นยากที่จะให้คำจำกัดความที่ครอบคลุมสาระทั้งหมดของแนวความคิดซึ่งวิวัฒนาการมาหลายชั่วอายุคนได้ และถ้าเราจะศึกษากันอย่างจริงจัง เราจำเป็นต้องมองย้อนไปถึงแนว ความคิดที่มีลักษณะของสังคมนิยมในยุคแรก ๆ ตั้งแต่สมัยเปเลโต้ จนกระทั่งถึงปัจจุบัน เราจะ พบว่า นักสังคมนิยมในทุกยุคจะวิพากษ์วิจารณ์ความไม่เป็นธรรม ไม่เสมอภาคที่เกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมที่เป็นอยู่เป็นขณะนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมทุนนิยม ซึ่งคนส่วน น้อยเป็นผู้ได้เปรียบและขูดรีดแรงงานของคนส่วนใหญ่ซึ่งตกอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่า พวกนี้จึง เห็นว่ามวลชนควรจะเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตเสียเอง

นักสังคมนิยมในแต่ละยุค แม้จะเชื่อในหลักการนี้ แต่หลายคนก็มีความคิดปลีก ย่อย ตลอดจนวิธีการที่จะนำไปสู่เป้าหมายปลายทางที่แตกต่างออกไปอีกมาก บางคนเห็นว่า รัฐของประชาชนควรจะมีปัจจัยในการผลิตทุกชนิดเป็นของรัฐ บางคนก็เห็นว่าควรจะมีเฉพาะ ที่สำคัญ ๆ ที่มีผลต่อความกินดีอยู่ดีของประชาชนเท่านั้นบางคนเห็นว่ารัฐควรจะรวมอำนาจไว้ ที่ศูนย์กลางจะช่วยให้โครงการต่าง ๆ ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ บางคนเห็นว่าควร จะกระจายอำนาจให้เทศบาล คอมมูน หรือหน่วยผลิตให้มากที่สุด เป็นต้น

ทำไมจึงเกิดลัทธิสังคมนิยมขึ้นมา เป็นที่เชื่อกันว่าเมื่อมนุษย์มารวมตัวกันอยู่ในสังคม ความไม่เท่าเทียมกันซึ่งมีอยู่ในสภาพธรรมชาติแล้ว จะช่วยเสริมให้ผู้ที่ได้เปรียบในการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดสามารถชูตริศ ข่มเหงผู้ที่เสียเปรียบกว่าอยู่เสมอ ในสังคมนิยมก็เช่นกัน นายทุนผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบกว่ากรรมาชีพ นายทุนจะอาศัยความได้เปรียบที่มีอยู่ชูตริศแรงงานชากรรมาชีพ โดยให้ค่าตอบแทนแค่เพียงเล็กน้อยพอได้ยังชีพอยู่ได้เท่านั้น ส่วนเกินของแรงงานจะถูกนำไปสู่กองทุน ทำให้การสะสมทุนของบรรดานายทุน เพิ่มทวีคูณ ในขณะที่กรรมาชีพยากจนลง ความไม่เป็นธรรมเหล่านี้เองที่ก่อให้เกิดแนวความคิดที่จะแก้ไขสภาพอันเลวร้ายของการแจกแจงทรัพย์สินของสังคม ดังกล่าว

จึงเป็นที่กล่าวกันว่า ลัทธิสังคมนิยมเป็นปฏิกริยาต่อต้านการปฏิวัติอุตสาหกรรมซึ่งเป็นการปฏิวัติที่ให้ผลประโยชน์ต่อบรรดานายทุน ลัทธิสังคมนิยมจึงเป็นแนวความคิดที่พยายามที่จะให้มีการจัดสรรสวัสดิการตลอดจนสิ่งที่มีคุณค่าอื่น ๆ ให้เป็นธรรมยิ่งขึ้นรวมทั้งพยายามที่จะปลดปล่อยมนุษย์ให้พ้นจากการเป็นทาสของระบบอุตสาหกรรม อีกด้วย นั่นคือแทนที่สินค้าและเครื่องจักรกลในโครงสร้างทางเศรษฐกิจแบบนายทุนอุตสาหกรรมนั้นเป็นเสมือนเจ้านายของมนุษย์ ก็จะถูกนำมารับใช้มนุษย์ในระบบสังคมนิยม

นอกจากนี้ นักสังคมนิยมยังต้องการที่จะปฏิรูปความสำนึกของมนุษย์เสียใหม่อีกด้วย พวกนี้มองว่ามนุษย์ที่แท้จริงจะต้องเป็นอิสระ นั่นคือ จะต้องอิสระที่จะเลือกงานทำตามที่ตนพึงพอใจอิสระที่จะคิดค้นสิ่งแปลก ใหม่ ๆ ให้กับสังคม ไม่ตกเป็นทาสของภาวะเศรษฐกิจ ต้องทำงานเพื่อปากเพื่อท้องแต่เพียงอย่างเดียว

อย่างไรก็ตามเราอาจจะสรุปลักษณะที่สำคัญ ๆ ของลัทธิสังคมนิยมออกได้เป็น 3 ประการดังต่อไปนี้

1. การเป็นเจ้าของการผลิต อาจกระทำได้โดยการที่รัฐเข้ายึดเครื่องมือในการผลิตหรือไม่ก็จ่ายค่าเสียหายชดใช้ให้ก็ได้แล้วรัฐเข้าดำเนินการแทน โดยหวังที่จะให้มีการแจกแจงแบ่งสรรอย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้น ในประเทศสังคมนิยมบางประเทศใช้ระบบสหกรณ์แทนที่รัฐจะเข้าไปยึดกิจการทางการผลิตและดำเนินการเอง อย่างเช่นในประเทศแถบคาบสมุทรสแกนดิเนเวียเป็นต้น เราจึงพบว่าประเทศสังคมนิยมนั้นไม่เพียงจะแตกต่างกันในวิธีการ แต่ยังคงแตกต่างกันในระดับที่เศรษฐกิจจะเป็นไปเพื่อรับใช้สังคมโดยส่วนรวมอีกด้วย

2. รัฐสวัสดิการ ในประเทศสังคมนิยมนั้น การผลิตในตัวเองหาได้เป็นประเด็นสำคัญในทางแนวความคิดไม่ ที่สำคัญก็คือประเด็นเรื่องของการแจกแจงแบ่งสรรสินค้า

ที่ผลิตต่างหาก ดังนั้นเราจะพบว่ารัฐสังคมนิยมมีโครงการมากมายเพื่อแจกแจงความมั่นคงให้ เป็นไปอย่างทั่วกัน เช่นใช้ระบบภาษีแบบก้าวหน้า เก็บภาษีมรดกอย่างหนัก ให้การประกัน ทางสังคมยามเจ็บป่วยหรือยามชราแต่อย่างไรก็ตาม ลัทธิสังคมนิยมนี้ก็ไม่ได้นำมาซึ่งความเสมอภาคเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์แบบในทุกตัวคนเสมอไปไม่ แต่สิ่งที่นักสังคมนิยมต้องการก็คือ การทำให้ช่องว่างระหว่างคนร่ำรวยกับคนจนแคบเข้านั่นเอง

เป็นที่น่าสังเกตว่าลักษณะ 2 ประการแรกทีกล่าวนั้นไม่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกัน เช่น สังคมหนึ่งอาจจะยึดเครื่องมือในการผลิตที่สำคัญบางอย่าง หรืออาจยึดเป็นของรัฐเสียทั้งหมดก็ย่อมได้ แต่อาจจะไม่นำไปสู่รัฐสวัสดิการก็ได้

3. ลักษณะที่สำคัญประการที่สามคือ ความกินคืออยู่ที่ ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งที่นักสังคมนิยมแท้จริงจะต้องคำนึง พวกนี้เชื่อว่าเมื่อสังคมพัฒนาเทคโนโลยีให้เจริญก้าวหน้า คงจะมีอิสระในการทำงานตามความสามารถ การแข่งขันกันก็จะอยู่ในรูปของสหกรณ์ เพื่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล ความสามารถในการผลิตจะเพิ่มขึ้น ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนที่ร่ำรวยซึ่งมีเพียงส่วนน้อยกับคนยากจนซึ่งประกอบไปด้วยคนส่วนใหญ่อย่างในสังคมเก่า ๆ ก็จะสลายไป ความกินคืออยู่ที่ก็จะปรากฏ¹

วิวัฒนาการของแนวความคิดสังคมนิยม

ความจริงแล้วแนวความคิดเรื่องสังคมนิยมมีมานานตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้วพร้อม ๆ กับการกำเนิดของสิทธิส่วนบุคคลในทรัพย์สิน โดยเฉพาะถ้าทรัพย์สินนั้น ๆ เป็นปัจจัยที่สำคัญของการผลิต เช่น ทรัพยากรที่ดิน การเอาโรคเอาเปรียบ การแก่งแย่งกันในผลประโยชน์ ก็จะเกิดขึ้น วิธีการที่จะแก้ไขข้อขัดแย้งนี้จะนำไปสู่แนวความคิดในวิธีการแก้ปัญหาเหล่านี้ วิธีหนึ่งที่ผู้คนจำนวนหนึ่งเห็นว่าเป็นวิธีการที่ถูกต้องและมีคุณภาพก็คือ การกำจัดสิทธิส่วนบุคคลทางทรัพย์สิน ซึ่งเป็นต้นตอแห่งความขัดแย้งทั้งปวงเสีย นำเอาปัจจัยการผลิตมาเป็นของส่วนรวม ผลประโยชน์ที่ได้ก็จะมีแบ่งสรรอย่างเป็นธรรมยิ่งขึ้น แนวความคิดหรือจินตนาการที่สะท้อนมาจากสภาพของภาวะแวดล้อมที่ปราศจากความเป็นธรรมที่มีอยู่ในสังคม จะนำไปสู่สังคมนิยมหรือรัฐในอุดมคติที่มีสภาพที่ดีกว่า สมบูรณ์กว่าสังคมปัจจุบันในขณะนั้น กลุ่มนักคิดเหล่านี้ ก็คือ นักสังคมนิยม นั่นเอง

เนื่องจากภาวะแวดล้อมของแต่ละสังคมย่อมที่จะผิดแผกแตกต่างกันไปนอกจากนี้ในสังคมเดียวกัน ในกาลเวลาที่แตกต่างกันแนวความคิดตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหาย่อมที่จะแตกต่างกันไปด้วย ด้วยเหตุนี้เราจะพบว่าแนวความคิดทางสังคมนิยมได้วิวัฒนาการมาตลอดเวลา ซึ่งในที่นี้เราอาจจะแบ่งช่วงของวิวัฒนาการนี้ได้อย่างหยาบ ๆ เป็น 4 ยุคด้วยกันคือ

- ก. สังคมนิยมแบบอุดมคติ (Utopian Socialism)
- ข. สังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์ (Scientific Socialism)
- ค. ลัทธิแก้ (Revisionism) หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย (Democratic Socialism)
- ง. สังคมนิยมร่วมสมัย (Contemporary Socialism)

ก. สังคมนิยมแบบอุดมคติ

ความคิดทางสังคมนิยมแบบอุดมคตินี้ เราอาจแบ่งย่อยออกได้เป็น 3 ยุคดังต่อไปนี้

1. ยุคดั้งเดิม หมายถึงแนวความคิดทางสังคมนิยมของเพลโตที่ปรากฏอยู่ในหนังสืออุดมรัฐ (The Republic) และของ โทมัส มอร์ ในยูโทเปีย (Utopia)
2. กำเนิดสังคมนิยมฝรั่งเศส ซึ่งเป็นยุคของมอเรลลี (Morelly) ซึ่งปรากฏข้อเขียนทางสังคมนิยมในหนังสือ "Code of Nature" รุสโซ ในหนังสือ "Discourse on Inequality" และแนวความคิดของ บาเบ็ฟ (Babeuf)
3. ยุคใหม่ หมายถึง แนวความคิดของนักคิดสังคมนิยมชื่อดัง คือ แซงต์ ซีมอง (Saint Simon), ฟูรีเยร์ (Fourier) โอเวน (Owen), บลังกี (Blanqui), ปรูดอง (Pрудhon) และ บล็องก์ (Blanc)

แนวความคิดของนักคิดสังคมนิยมแบบอุดมคติ

1. เพลโต ใน อุดมรัฐ (Republic) (427 - 437 B.C.)²

เพลโตได้ให้ความหมายของคำว่าคุณธรรมก็คือ ความรู้และเชื่อว่าบุคคลเกิดมาไม่เสมอภาคกัน ความแตกต่างในระหว่างปัจเจกบุคคลปรากฏให้เห็นโดยทั่วไป โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถในการแสวงหาความรู้ แต่ความไม่เสมอภาคในระหว่างกันนี้ ก็ไม่ได้หมายความว่าบุคคลที่มีความสามารถน้อยจะถูกกดขี่ข่มเหง เป็นพวกที่ถูกทอดทิ้งแต่อย่างใด แต่เพลโตเห็นว่าบุคคลเหล่านี้ ควรจะมีผู้นำที่ทรงความรู้เป็นผู้ชี้แนะปกครองเพื่อที่จะเดินไปสู่ชีวิตที่ดี

ผู้นำที่ทรงความรู้ก็คือ ราชาปราชญ์ และโดยอาศัย ราชาปราชญ์ และโดยอาศัย ราชาปราชญ์นี้เอง รัฐที่ติและยุติธรรมจึงอุบัติขึ้น

แนวความคิดสังคมนิยมของเพลโตได้เป็นผลสืบเนื่องมาจากการให้ได้มาซึ่งผู้ปกครองที่ดี นอกจากจะทรงไว้ซึ่งคุณธรรมแล้ว จะต้องไม่คกอยู่ภายใต้พลังกระตุ้นของความอยากด้วย และวิธีการกำจัดต้นตอแห่งความขัดแย้งที่ฝังอูบตีขึ้นจากคตมหา ที่สำคัญก็คือการกำจัดสิทธิในทรัพย์สินส่วนบุคคลเสีย ซึ่งเพลโตเองเชื่อว่าจะทำให้ในบรรดาชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งเป็นพวกที่มีเหตุผลมากกว่าชนชั้นอื่น ๆ และจำเป็นต้องกระทำเพราะจะเป็นการช่วยขจัดความเหลื่อมล้ำในการครองทรัพย์สิน และจะช่วยลดความตึงเครียดอันเกิดจากการแก่งแย่งอำนาจทางการเมืองลง ทั้งนี้เพลโตได้มองว่า ถ้าปล่อยให้ชนชั้นผู้ปกครองมีสิทธิในการ ครองทรัพย์สินนออย่างเสรีแล้วต่างคนต่างก็จะพยายามแสวงหาอำนาจทางการเมืองเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน ภาวะการแก่งแย่งอำนาจจะนำไปสู่ความตึงเครียดได้ง่าย

ตามทฤษฎีของเพลโต ชนชั้นผู้ปกครองจึงต้องเป็นพวกที่นอกจากจะได้รับการฝึกปรือทางความรู้ สติปัญญา และความรับผิดชอบอย่างดีแล้ว จะต้องเป็นพวกที่ไร้ทรัพย์สินส่วนบุคคลด้วย กล่าวคือ ทรัพย์สินทุกอย่างจะถือเป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกัน จะมีบ้านที่ดินส่วนตัวไม่ได้

แนวความคิดสังคมนิยมของเพลโตยังได้ขยายรวมทั้งทางด้านความสัมพันธ์ทางครอบครัวอีกด้วย นั่นคือ เพลโตได้เสนอให้สมาชิกของชนชั้นผู้ปกครองเป็นชนชั้นที่ไร้ครอบครัว สมาชิกไม่มีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของผู้หญิงคนใดคนหนึ่งไว้แต่เพียงผู้เดียว การสืบพันธุ์จะถูกวางระเบียบเพื่อให้ได้เด็กที่มีพันธุ์ดีที่สุด และเด็กเหล่านี้จะได้รับการเลี้ยงดูจากรัฐ ทั้งไม่มีการรับรู้ฐานะความสัมพันธ์อันที่พ่อแม่กับลูกเฉพาะบุคคลอีกด้วย

เราอาจสรุปได้ว่า แนวความคิดสังคมนิยมของเพลโตนั้นเป็นแนวความคิดที่จำกัดเฉพาะเรื่องเฉพาะกลุ่มเท่านั้น คือ เพลโตเสนอเฉพาะประเด็นการกำจัดทางทรัพย์สินส่วนตัว และความสัมพันธ์ทางสังคมในบรรดาชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้นโดยเพลโตได้มองว่าทรัพย์สินส่วนตัวและความสัมพันธ์ทางครอบครัวเป็นเครื่องแสดงถึงธรรมชาติฝ่ายต่ำของคน ซึ่งผู้ปกครองจะต้องหลีกเลี่ยง เพื่อที่จะสามารถทุ่มเทพลังความคิดสร้างความสุขสมบูรณ์ให้เกิดขึ้นกับสังคมได้อย่างเต็มที่นั่นเอง

2. โธมัส มอร์ ในยูโทเปีย (1516)

มอร์ได้จินตนาการรัฐในอุดมคติขึ้นโดยให้รัฐนั้นตั้งอยู่บนเกาะที่ไกลโพ้น เรียกว่าเกาะยูโทเปีย พลเมืองของรัฐนี้ไม่มีทรัพย์สินส่วนตัว ทุกคนจะร่วมมือกันผลิต แล้วนำเอาผลผลิตนั้น ๆ ไปเก็บไว้ในโรงเก็บของส่วนกลาง และจะนำของเหล่านั้นมาใช้ได้ตามความจำเป็น ชาวยู

โซเปียจะทำงานกันวันละ 6 ชั่วโมง ผู้หญิงจะทำงานมากกว่าผู้ชายเพราะเป็นเพศที่อ่อนแอกว่า หลังจากนั้นพวกเขาจะใช้เวลาที่เหลือตกเตียงปัญหา แสวงหาความรู้และพักผ่อน

นอกจากนั้นชาวยุโซเปียจะเป็นผู้ที่เลือกผู้ปกครองเองตามลำดับลดหลั่นกัน คือ ทุกปีครอบครัว 30 ครอบครัวเลือก "ไฟลาร์ด" ได้คนหนึ่ง ไฟลาร์ดทั้งหมดรวม 200 คน จะทำหน้าที่เลือกประมุขจากรายชื่อผู้รับการเสนอชื่อ 4 คนจากราษฎรในเขตทั้งสี่ของรัฐ ประมุขของรัฐจะอยู่ในตำแหน่งไปตลอดชีวิต เว้นแต่ว่าจะถูกถอดออกจากตำแหน่งเพราะเป็นที่สงสัยกันว่า จะเป็นทรราช

ชาวยุโซเปียเป็นพวกที่รักกฎหมายดี เพราะไม่มีกฎหมายมากนัก ยามเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะได้รับการรักษาพยาบาลอย่างดีโดยไม่เสียค่าบริการใด ๆ

สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า "สังคมยูโซเปีย เป็นสังคมที่สนองเฉพาะความต้องการขั้นมูลฐานของมนุษย์ โดยไม่คำนึงถึงความต้องการทางร่างกายที่นอกเหนือไปจากนี้เลย แต่ก็ไม่ได้อธิบายความว่าความสุขทางร่างกายขั้นพื้นฐานเป็นยอดปรารถนาของชาวยุโซเปียในทางตรงกันข้าม จุดประสงค์ของการใช้แรงงานอยู่ที่การให้ได้มาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ทางวัตถุ และเวลารว่างก็เพื่อให้ชาวยุโซเปียแต่ละคนได้ใช้ไปในการปรับปรุงตนโดยเฉพาะอย่างยิ่งใสด้านจิตใจหรืออย่างมีคุณธรรม"⁴

โดยสรุป มอร์โต้เสนอแนวความคิดสังคมนิยมขึ้น เนื่องจากเขาต้องการที่จะยับยั้งและขจัดความไม่เท่าเทียมกัน และความหยิ่งซึ่งเป็นรากเหง้าของความชั่วร้ายทางสังคมตามที่มอร์โต้เห็นภาพซึ่งปรากฏอยู่โดยทั่วไปของสังคมอังกฤษขณะนั้น จุดประสงค์ของมอร์โต้จึงเน้นที่การมีชีวิตที่ดีในทางศีลธรรม มากกว่าที่จะเน้นเรื่องของระบบและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ⁵

3. มอเรลลี ใน Code of Nature (1755)⁶

นักวิชาการบางท่านมองว่าแนวความคิดของนักคิดยุคก่อน ๆ เช่น เปลโต มอร์โต้ และมอเรลลีเองหาได้จัดอยู่ในพวกสังคมนิยมไม่ แต่มีลักษณะเชิงศีลธรรม หรือเพื่อสร้างคนที่มีคุณธรรมมากกว่าส่วนแนวคิดเรื่องการกำจัดทรัพย์สินส่วนตัวของบรรดานักคิดเหล่านี้เป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้โครงสร้างทางสังคมและการเมืองมีความเป็นเหตุเป็นผลซึ่งจะนำมนุษย์ไปสู่ชีวิตที่ดีมีคุณธรรมพร้อมได้

แต่นักทฤษฎีสังคมนิยมยุคศตวรรษที่ 18 แตกต่างจากนักคิดยุคต้นๆ อยู่หลายประการด้วยกัน กล่าวคือ แนวความคิดสังคมนิยมยุคดั้งเดิม มักจะหาได้ยากและเป็นผลงาน

โตด ๆ ส่วนในยุคกำเนิดสังคมนิยมฝรั่งเศสนี้ มีงานเขียนออกมาอย่างสม่ำเสมอ และสร้างผลกระทบต่อสังคมการเมืองที่เป็นจริงได้มาก

แนวความคิดสังคมนิยมของ มอเรลลีเองปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ Code of Nature ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ตอน ใน 3 ตอนแรกเป็นการวิพากษ์ความเลวร้ายของระบบสังคมนิยมที่เป็นอยู่ซึ่งไร้เหตุผล และชี้ให้เห็นว่าสาเหตุของความเลวร้ายทั้งปวงอยู่ที่ทรัพย์สินส่วนบุคคลนั่นเอง

".....ข้าพเจ้ากลัวว่าสิ่งที่ยั่งยืน และเป็นสิ่งที่เกือบจะชี้ชัดในเชิงคณิตศาสตร์ได้ว่าสินค้าทุกชนิดไม่ว่าจะเท่าหรือไม่เท่าเทียมกันและทรัพย์สินส่วนตัวทุกอย่างในทุกสังคมนั้นก็คือ.....สิ่งที่เลวร้ายที่สุด"

วิธีการที่มอเรลลีเสนอไว้เพื่อขุดรากถอนโคนความเลวร้ายทั้งปวงของสังคมนิยม อาจกระทำได้ 3 ประการคือ

1. ไม่มีใครในสังคมนิยมเป็นเจ้าของทรัพย์สินใด ๆ เป็นการส่วนตัว ไม่ว่าจะอยู่ในรูปของสิ่งของหรือทุนก็ตาม เว้นเสียแต่ว่าสิ่งของนั้น ๆ ได้นำมาใช้เพื่อสนองตอบความต้องการเฉพาะหน้าของบุคคลตามความจำเป็น หรือในการทำงานแต่ละวัน

2. ราษฎรแต่ละคนจะเป็น "สาธารณบุคคล" นั่นคือสังคมนิยมจะเป็นผู้ปกป้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนทุกอย่าง

3. ราษฎรทุกคนจะต้องเจือจุนสังคมนิยมโดยทำให้กับงานชุมชนตามกำลังความสามารถและอายุ

นอกจากนี้มอเรลลียังได้วางกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการสร้างสังคมนิยมอุดมคติของเขาอีกมาก กฎเกณฑ์ทางเศรษฐกิจว่าด้วยการแบ่งออกเป็นส่วนตัว ๆ และการแจกแจงแบ่งสรรผลผลิตของสังคมนิยม กฎเกณฑ์การเกษตรว่าด้วยที่ดิน และการให้ราษฎรทุกคนมีอายุระหว่าง 20-25 ปี จะต้องเข้ามีส่วนร่วมในการผลิตทางการเกษตร กฎเกณฑ์ตำรวจว่าด้วยระบบหัวหน้างานอาชีพ และการฝึกฝนอาชีพให้สมาชิกของสังคมนิยมซึ่งเด็กตั้งแต่ 10 ขวบขึ้นไปจะต้องเรียนรู้งานอาชีพอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตนชอบ อายุ 15-18 ปี ให้แต่งงาน อายุระหว่าง 20-25 ปี ทำงานเกษตรอายุ 26 ปี จะเป็นหัวหน้างานอาชีพในอาชีพหลักของตน อายุ 40 ปี สมาชิก ของสังคมนิยมที่ไม่ได้เป็นหัวหน้างานอาชีพใด ๆ จะได้รับอิสรภาพ กล่าวคือ จะไม่ถูกบังคับให้ทำงานใด ๆ อายุ 50 ปี หัวหน้าครอบครัวทุกคนจะเป็นวุฒิสมาชิก ซึ่งจะมีสิทธิมีเสียงในการออกกฎเกณฑ์ใด ๆ ของสังคมนิยม

สรุปได้ว่า มอเวเรลีตั้งใจที่จะสร้างสังคมที่มีคุณธรรมสมาชิกของสังคมจะบรรลุถึงชีวิตที่ดีและมีคุณธรรมได้ก็ต่อเมื่อสภาพโครงสร้างของสังคมการเมืองเอื้ออำนวยให้ ฉะนั้น กฎเกณฑ์จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งของสังคมในการนี้ เราจึงพบว่าลักษณะของแนวความคิดสังคมนิยมของ มอเวเรลีแฝงอยู่ในความต้องการที่จะสร้างโครงสร้างของสังคมใหม่เพื่อรับใช้มนุษย์ สร้างมนุษย์ให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมพร้อม นั่นเอง

4. รูสโซ ใน "Discourse on Inequality" (1755)

แนวความคิดโดยทั่วไปของรูสโซนั้นไม่อาจจัดได้ว่าเป็นสังคมนิยม แต่ถือว่าเป็นปัจเจกชนนิยมที่รุนแรงทีเดียว ผลงานที่สำคัญและมักจะถูกนำมาอ้างกันบ่อยก็คือ หนังสือชื่อ "สัญญาประชาคม" (The Social contract) ส่วนหนังสือ Discourse on the Origin of Inequality ซึ่งปรากฏออกมาในปีเดียวกับที่มอเวเรลีเขียน "The Code of Nature" เป็นข้อเขียนวิพากษ์วิจารณ์ทรัพย์สินส่วนบุคคล แต่ก็ไม่ได้วางโครงการสังคมนิยมไว้อย่างที่มอเวเรลีเขียนแต่อย่างใดก็ตาม ผลงานของรูสโซนี้สร้างผลกระทบต่อแนวความคิดทางสังคมนิยมแบบปฏิวัติมากกว่าผลงานของมอเวเรลีเสียอีก

ใน Discourse รูสโซเชื่อว่าในสภาพธรรมชาติถ้าคนแต่ละคนต่างทำงานโดยไม่พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชีวิตของคนจะมีแต่ความสุข แต่เมื่อคนจำเป็นต้องพึ่งอีกคนหนึ่ง ความเสมอภาคจะสูญสลายไป เพราะเมื่อเกิดมีการอ้างสิทธิในทรัพย์สินขึ้นเช่น การเป็นเจ้าของของผลผลิตที่เกิดจากแรงงานของคนในที่ดินแปลงหนึ่ง นาน ๆ เข้าก็อ้างในสิทธิการเป็นเจ้าของที่ดิน พวกที่แข็งแรงกว่า มีทรัพย์สินมากกว่าหรือมีปัญหามากกว่าก็ยอมที่จะได้ประโยชน์จากสิ่งที่ตนมีมากกว่านั้นด้วย เพราะฉะนั้นรูสโซ จึงสรุปว่าทรัพย์สินส่วนบุคคลนี้เองจะเป็นผลให้คนต้องตีสองหน้า ตลบตะแลง และทำทุกอย่างเพื่อที่จะหาประโยชน์จากบุคคลอื่น ในสภาพธรรมชาติของสังคม จึงตกอยู่ในสภาพที่ต่างคนต่างเป็นศัตรู มุ่งหาประโยชน์จากกันอยู่ตลอดเวลาทุกคนไม่ว่ายากดีมีจนต่างก็ตกอยู่ในภาวะเดียวกัน คือ ขาดความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สิน ในที่สุดมนุษย์จะรวมตัวกันเข้า... เพื่อป้องกันไม่ให้พวกที่อ่อนแอถูกบีบคั้น เพื่อยับยั้งความทะเลาะทแยงเพื่อสร้างความมั่นใจว่าทรัพย์สินของพวกเขาที่ยังคงเป็นของพวกเขาอยู่"⁹

รูสโซจึงเชื่อว่าสังคมการเมืองรวมทั้งกฎหมายซึ่งถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งได้ถือกำเนิดมาจากความพยายามของมนุษย์ในการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินรวมทั้งการนำมาซึ่งความสงบภายในสังคม นั่นเอง

5. บาเบฟ ใน "Manifesto of the Equals, Analysis of the Doctrine of Babeuf และ The Trial of Babeuf"

บาเบฟชี้ให้เห็นใน Manifesto ว่า ความเสมอภาคเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนนามปรารถนา และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดขององค์การหรือสมาคมใด ๆ ทุกยุคทุกสมัยผู้นำมักจะอ้างว่า สมาชิกทุกคนเสมอภาคกัน แต่ในสภาพความเป็นจริงในสังคมกับตรงกันข้าม ความเสมอภาคที่สมาชิกได้รับมักจะมี เงื่อนไข เสมอบาเบฟต้องการเห็นสมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคกันในทุกอย่างไม่ใช่ความเสมอภาคในสิทธิและโอกาสเท่านั้น สิ่งปรากฏในประการสำคัญประการหนึ่งในหนังสือเล่มนี้ คือความเสมอภาคในผลพวงที่ได้รับจากที่ดิน ทั้งนี้ บาเบฟถือว่าที่ดินไม่ได้เป็นสมบัติของใครคนใดคนหนึ่งโดยเฉพาะ

ทรัพย์สินส่วนบุคคลในที่ดินจะไม่มีอีกต่อไป โลกนี้ไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่ง เราจึงมีสิทธิที่จะอ้าง เรียกร้องและปรารถนาในความสุขร่วมกันอันเกิดจากผลพวงที่ได้จากพื้นโลกและผลพวงนี้จะเป็นของทุกคน"¹⁰

ส่วนใน Analysis of the Doctrine of Babeuf¹¹ เป็นผลงานของสาธุศิษย์ของบาเบฟเองที่ได้รวบรวมวิเคราะห์แนวความคิดหลักของบาเบฟ ไว้ 15 ข้อ ที่สำคัญมี 9 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ชนรชาติให้สิทธิกับทุกคนโดยเสมอภาคกันที่จะมีความสุขสำราญกับผลพวงที่เกิดจากชนชาติเอง
2. เป้าหมายของสังคมอยู่ที่การพิทักษ์ไว้ซึ่งความเสมอภาคนี้ซึ่งมักจะถูกโจมตีจากบรรดาคณแลและพวกที่กล้าแข็ง และเพื่อเพิ่มพูนความสุขสำราญในผลพวงของชนชาติโดยใช้ความร่วมมือในระหว่างกันเป็นสิ่งช่วยเหลือ
3. ชนรชาติสร้างพันธกรณีให้กับทุกคนต้องทำงาน ไม่มีใครมีจะผลัดภาระหน้าที่นี้ได้โดยไร้ความผิด
4. งานทุกอย่างและการเสวยสุขจากผลของงานนั้นจะต้องเป็นแบบง่าย ๆ กล่าวคือ ทุกคนควรจะทำงานโดยใช้แรงงานให้กับสังคมในสัดส่วนที่เท่าเทียมกันและได้รับผลตอบแทนในปริมาณที่เท่าเทียมกัน
5. ความรู้สึกว่าถูกบีบคั้นจะเกิดขึ้นเมื่อคน ๆ หนึ่งต้องทำงานหนัก แต่ก็ยังขาดแคลนไปเสียทุกอย่าง ในขณะที่อีกคนกลับอยู่อย่างสุขสำราญโดยที่ไม่ทำงานใด ๆ เลย
6. ใครก็ตามที่อ้างสิทธิในการเป็นเจ้าของผลพวงจากผืนโลกหรือจากการทำงานหนักแต่ผู้เดียวถือได้ว่าเป็นอาชญากรโดยแท้
7. ในสังคมที่ถูกตั้งนั้น จะต้องไม่มีคนรวยหรือคนจนเลย

8. บรรดาคนรวยที่ไม่เต็มใจที่จะประกาศยกทรัพย์สินที่เกินมามอบให้แก่คนจน ถือได้ว่าเป็นศัตรูของประชาชน

9. ไม่มีบุคคลใดที่อาจฉกชิง เบียดบัง คำชี้แนะที่จำเป็นต่อการมีชีวิตที่ดีของบุคคลอื่น นั่นคือ สังคมจะต้องให้การศึกษาแก่ปวงชนโดยทั่วหน้ากัน

และใน The Trial of Babeuf¹² เป็นการแก้อีกกล่าวหาของ Babeuf เอง ซึ่ง เป็นผู้นำของกลุ่มนักหนังสือพิมพ์หัวรุนแรงที่ต้องการเห็นสังคมฝรั่งเศสเป็นสังคมแห่งความเสมอภาค (Republic of Equals) เขาถูกจับพร้อมพรรคพวกในข้อหาวางแผนล้มล้างรัฐบาล และถูก ตัดสินประหารชีวิตในเวลาต่อมา

ในบทความนี้ บาเบฟเน้นให้เห็นว่าปัจจัย 3 ประการที่เป็นที่มาของความเลวร้ายของสังคม คือ

1. ทรัพย์สินและที่ดิน
2. มรดก
3. การทุจริต

บาเบฟเห็นว่าสังคมจะบรรลุถึงเป้าหมายที่แท้จริง คือให้สวัสดิการแก่สมาชิก โดยเสมอภาคกันได้ เราจำเป็นต้องมีสถาบันทางสังคมที่สามารถจัดความหวังของบุคคลที่คิดอยากจะรวย มีอำนาจหรือมีชื่อเสียงมากกว่าคนอื่น ๆ นั่นคือ จะต้องนำเอาความอยาก ความสุข ความทุกข์ มารวมกันเข้าแล้วแจกแจงแบ่งสรร สร้างหลักประกันในชีวิตที่ดีให้กับทุกคนเท่าที่จำเป็น แต่ก็จะต้องไม่เกินความจำเป็นด้วย

วิธีการที่จะนำไปสู่ความสัมฤทธิ์ผลในเป้าหมายที่บาเบฟได้เสนอไว้ ก็คือ การมี ฝ่ายบริหารอันเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ฝ่ายบริหารนี้ จะทำหน้าที่ที่สำคัญคือ การกำจัดทรัพย์สินส่วนตัว บรรจุกองให้ทำงานตามสายงานที่ถนัด สร้างพันธะให้กับสมาชิกของสังคมในการที่จะนำ ผลพวงจากแรงงานไปเก็บรวมกันไว้ในโรงเก็บผลผลิตและมีการจัดสร้างระบบทะเบียนประวัติ ต่าง ๆ เพื่อดูว่าใครทำอะไรและรับอะไรไปบ้าง

บาเบฟเชื่อว่ารูปแบบของรัฐบาลนี้จะช่วยกำจัดสิ่งชั่วร้ายออกจากสังคมได้ไม่ว่า จะอยู่ในรูปของอาชญากร ความผิดหวังความละโมภ ความอิจฉาริษยาอื่น ฯลฯ

ในทางปฏิบัติ บาเปฟไม่หวังที่จะได้สังคมแห่งความเสมอภาคกันในทันที แต่ได้เริ่มดำเนินการโดยนำทรัพย์สินของรัฐกิจใหญ่ ๆ และต่อมาก็นำทรัพย์สินส่วนตัวของคนมาเป็นของรัฐเมื่อคนเสียชีวิตไป นั่นคือ บาเปฟต้องการยกเลิกมรดก และเชื่อว่าภายใน 50 ปีทรัพย์สินทุกรูปแบบจะเป็นของรัฐหมด

6. แชนด์ ซีมอง (1760-1825)

แนวความคิดสร้างนิยมของแชนด์ ซีมอง ปรากฏอยู่ในข้อเขียนหลายเรื่องด้วยกัน เขามองว่าโลกในขณะนั้นอยู่ในสภาพที่กีดกันหัวกลับหางกันอยู่สังคมที่เป็นอยู่ได้ตั้งหลักการไว้ว่าคนจนควรจะเอื้อเพื่อต่อคนรวย ชนชั้นยากจนจึงควรจะถูกเบียดบังเอาสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ เพื่อนำไปป่าเรอความสุขอย่างฟุ่มเฟือยให้กับชนชั้นมั่งคั่ง ผู้นำของสังคมจึงมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น เกียจคร้าน มีลักษณะที่อยู่เหมือนมนุษย์ธรรมดาและฟุ้งเฟ้อ ในขณะที่คนที่มีความสามารถทำงานหนักและประหยัดกลับเป็นพวกที่อยู่ในฐานะผู้น้อยเป็นเครื่องมือของผู้นำเหล่านั้นเท่านั้นเอง

เพื่อเสนอสังคมใหม่ที่ปรารถนา แชนด์ ซีมอง จึงได้วิเคราะห์โดยแบ่งคนในสังคมออกเป็น 3 กลุ่มอย่างหยาบ ๆ คือ

1. นักวิทยาศาสตร์ นักศิลปะ และกลุ่มคนที่มีความคิดอิสระ
2. บรรดาเจ้าสมบัติที่ไม่จัดอยู่ในกลุ่มแรก
3. ปวงชนที่เท่าเทียมกัน¹³

กลุ่มแรกนั้น แชนด์ ซีมอง เห็นว่าเป็นพวกที่จะสร้างความก้าวหน้า ให้ความคิดใหม่ ๆ กับสังคม

กลุ่มที่สอง หรือบรรดาเจ้าสมบัติมีอยู่เพียงเล็กน้อย พวกนี้จะถูกพวกแรกใช้อิทธิพลและประสบการณ์ความรู้บีบบังคับ ในขณะเดียวกันก็จะถูกพวกแรกใช้ให้เป็นเครื่องมือเพื่อให้สังคมในช่วงนั้นดำเนินไปได้ เพราะฉะนั้นแชนด์ ซีมองจึงเสนอให้กลุ่มที่สองกลับใจ ไปรวมกับพวกแรกเพื่อร่วมมือกันสร้างสังคมที่ก้าวหน้าต่อไป

กลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มที่มีพวกมากที่สุดแต่กลับเป็นพวกที่ด้อยอิทธิพลว่ากลุ่มที่สอง ซึ่งมีพวกน้อยกว่ามาก แชนด์ ซีมองเองเชื่อว่ากลุ่มที่สามนี้ด้อยในเชิงปัญญาความคิด และยังคงพึ่งพาอาศัยคนในกลุ่มอื่น ๆ อยู่โดยเฉพาะกลุ่มที่สอง แชนด์ ซีมองจึงเชื่อว่าสังคมจะอยู่รอดได้ก็ต่อเมื่อไม่มีใครทำตัวเป็นกาฝากผู้อื่น ฉะนั้นคนในกลุ่มที่สาม จะต้องทำให้คน

กลุ่มที่สองแสวงหาปัญญาหรือไปร่วมกับกลุ่มแรก แล้วนำความรู้นั้นมาสอนพวกคน ในขณะที่เดียวกันพวกที่สามก็ต้องให้ความนับถือยำเกรงพวกที่สองด้วย

โดยสรุป แซงต์ ซีมอง เชื่อว่า สังคมจะบรรลุถึงเป้าหมายสูงสุด คือ ความกินดีอยู่ดีของบรรดาปวงชนได้ ก็ต่อเมื่อทุกกลุ่มทุกชนชั้นให้ความร่วมมือกัน โดยผู้ปกครองนั้นควรจะมาจากรรดานักวิทยาศาสตร์ นักศิลปะ และผู้นำทางธุรกิจอุตสาหกรรม นั่นคือให้อำนาจบริหารแก่พวกนี้เพื่อจัดการกับเรื่องผลประโยชน์ของชาติและในขณะเดียวกันหน้าที่ของรัฐบาลควรจะถูกจำกัดโดยให้ทำหน้าที่เพียงผู้พิทักษ์ระเบียบกฎหมายของสังคมเท่านั้น อย่างไรก็ตาม แซงต์ ซีมอง ก็ยังเห็นความสำคัญของกลุ่มที่สามซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่โดยเขามองว่าผู้ปกครองแม้ว่าควรจะได้มาจากบรรดานักวิทยาศาสตร์ นักศิลปะ หรือผู้นำทางธุรกิจอุตสาหกรรม แต่ก็ควรจะได้รับคัดเลือกจากปวงชนด้วย

7. ฟุริเยร์ (1772-1837)

แนวความคิดสังคมนิยมของ ฟุริเยร์ ค่อนข้างจะแตกต่างไปจาก แซงต์ ซีมอง ในขณะที่ แซงต์ ซีมอง พยายามที่จะขยายความของอิสรภาพและมองว่าเสรีภาพนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับรอง ๆ เท่านั้นเอง ฟุริเยร์ แบะโอเวน รวมทั้งนักสังคมนิยมโดยยุคใหม่กลับให้ความสำคัญกับเสรีภาพมาก และพยายามที่จะแจกแจงแบ่งสรรเสรีภาพให้กับปวงประชาโดยถ้วนหน้ากัน

นอกจากนี้ ฟุริเยร์และโอเวน ได้เสนอแนวทางแก้ไขปัญหาความเลวร้ายของสังคม ที่เป็นอยู่โดยการจัดโครงสร้างสังคมเสียใหม่ในลักษณะที่เป็นไปโดยความสมัครใจของสมาชิกเป็นเกณฑ์ ซึ่งอาจทำได้หลายวิธีแต่แนวทางแก้ไขความเลวร้ายของสังคมตามทรรศนะของ แซงต์ ซีมอง กลับเป็นไปในทางตรงข้ามคือ ให้มีชนชั้นผู้ปกครอง หรือนักวิทยาศาสตร์ นักศิลปะ และผู้นำทางธุรกิจอุตสาหกรรมเป็นผู้ชี้แนะ

แนวความคิดสังคมนิยมของ ฟุริเยร์ เริ่มมาจากหลักการวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์ ที่ว่ามนุษย์ทุกผู้ทุกนามจะมีสิ่งหนึ่งที่สำคัญยิ่งคือ แรงดึงดูดใจอันเกิดจากความปรารถนา (Passional Attraction)¹⁴ ฟุริเยร์เชื่อว่า ความเลวร้ายทั้งปวงที่เกิดขึ้นในโลกของเราเกิดขึ้นเพราะว่ามนุษย์ถูกความเจริญก้าวหน้าของสังคมปิดโอกาสไม่ได้ดำเนินชีวิตตามที่ตนปรารถนาให้ทำงานที่ไม่ชอบ กิจกรรมที่กระทำอยู่มากมายมีลักษณะที่ไม่เป็นไปเพื่อสังคมสาเหตุใหญ่ของปรากฏการณ์เหล่านี้อยู่ที่ความผิดพลาดของโครงสร้างทางสังคมนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ ฟุริเยร์ จึงได้เสนอแนวทางใหม่ อันได้แก่การจัดชุมชน "ฟาลังก์ซ์"¹⁵ ขึ้นมา พยายามสร้างระเบียบทางสังคมให้สมาชิกมองเห็นว่าการทำงานหาได้แตกต่างไปจากการละเล่นสนุกสนานชนิดหนึ่งไม่ เช่นอาจแบ่งงานทุกชนิดในชุมชนออกเป็นกลุ่ม ๆ มีการจัดให้แข่งขันการทำงานในระหว่างกลุ่มโดยให้เกียรติยศเป็นรางวัล

แต่สิ่งหนึ่งที่เป็นข้อเสนอของ ฟุริเยร์ และนับเป็นจุดเด่นจุดหนึ่งของแนวความคิดสังคมนิยมของฟุริเยร์เองก็คือ เขาเสนอให้สมาชิกแต่ละคนในชุมชนทำงานในหน้าที่หนึ่งได้ไม่เกินครั้งละ 2 ชั่วโมง แล้วจะต้องสับเปลี่ยนโยกย้ายไปทำหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ตนปรารถนา วิธีนี้ฟุริเยร์เชื่อว่าจะเป็นการช่วยให้ผลผลิตของสังคมเพิ่มขึ้นถึง 4 หรือ 5 เท่าตัว ความแตกต่างของงานแต่ละชนิดผนวกกับความพึงพอใจในงานที่ตนเลือกจะเป็นปัจจัยที่สำคัญที่จะทำให้งานไม่มีลักษณะของงานเหลืออยู่

ส่วนในเรื่องของการแบ่งสรรผลผลิตของชุมชนนั้น ฟุริเยร์ ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งยวดเมื่อเทียบกับการผลิต เขาเชื่อว่าสมาชิกทุกคนจะมีกินมีใช้ ถ้ารวมกันผลิตให้พอเพียง และแนวความคิดเรื่องชุมชนฟาลังก์ซ์จึงเป็นเรื่องของวิธีการแก้ปัญหาตัวเอง อย่างไรก็ตาม ฟุริเยร์ก็มีแนวทางในการแบ่งสรรผลผลิตที่เป็นของตนเองกล่าวคือ เขาได้เสนอให้แบ่งสรรผลผลิตแก่สมาชิกของสังคมโดยใช้หลักเกณฑ์ 3 ประการคือ แรงงาน ทุน และความสามารถพิเศษ ทั้งนี้ให้แบ่ง 5/12 - 6/12 ส่วนแก่แรงงาน 4/12 ส่วนให้ทุนและ 2/12 - 3/12 ส่วนให้ความสามารถพิเศษ

เราจึงพบว่า แม้ชุมชนฟาลังก์ซ์ ของฟุริเยร์ จะมีลักษณะเป็นสหกรณ์ที่สมาชิกทุกคนต่างมีส่วนเป็นเจ้าของ แต่ผลประโยชน์ที่สมาชิกได้รับจะไม่พอเพียงกัน และรูปแบบของการแบ่งสรรผลผลิตก็ยังห่างไกลจากแนวความคิดที่ว่า "ทุกคนทำงานตามความสามารถและจะได้รับผลตอบแทนตามความจำเป็นที่ต้องการ" อันเป็นหลักการที่ลัทธิคอมมิวนิสต์นำมาเป็นแบบอย่างในเวลาต่อมา

8. โอเวน (1771-1858)

ทั้งแซงต์ ซีมอง ฟุริเยร์ และโอเวน ต่างเป็นนักคิดร่วมสมัยที่ได้ชื่อว่าเป็นบิดาแห่งสังคมนิยมยุคใหม่ แม้แนวความคิดสังคมนิยมจะถือกำเนิดมาตั้งแต่โบราณกาลแล้ว แต่คำว่า "สังคมนิยม" ก็เพิ่งนำมาใช้เป็นครั้งแรกในวารสารสหกรณ์ของโอเวนเอง ซึ่งออกในปี 1827

นักได้ว่าโอเวนเป็นนักสังคมนิยมที่นอกจากจะเสนอแนวความคิดให้เป็นที่ประจักษ์แล้ว ยังได้นำความคิดนั้นมาปฏิบัติอย่างจริงจังด้วยตนเองอีกด้วย

โอเวนได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเรื่องประโยชน์นิยม (Utilitarianism) จากเบนธัม (Bentham) เขาเชื่อว่าเป้าหมายที่สำคัญของสังคม ก็คือ การให้ความสุขมากที่สุด และคนจำนวนมากที่สุดและเป้าหมายของบุคคลก็คือ การดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข และความสุที่ตนจะได้รับต้องมาจากสภาพแวดล้อมของสังคมที่ดีด้วยนั่นคือ โอเวนเชื่อว่ามนุษย์ถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมของสังคมและมนุษย์ไม่ได้เลวร้ายมาตั้งแต่กำเนิด

แรงบันดาลใจจากความเชื่อนี้เองทำให้โอเวนคิดหาวิธีการในการสร้างสภาพแวดล้อมของสังคมที่ดี ด้วยเหตุนี้ ในปี 1800 โอเวนในฐานะเศรษฐีมั่งคั่งเป็นผู้จัดการและหุ้นส่วนในโรงงานที่ New Lanark ซึ่งเป็นโรงงานที่ใหญ่ที่สุดในสกอตแลนด์ ได้เปลี่ยนแปลงสภาพของ New Lanark ให้เป็นไปตามแนวความคิดของตนเองคือสร้างสภาพการทำงานที่ดี เช่น ให้ค่าจ้างสูง สภาพการจ้างดีมาก เช่น มีบ้านที่อยู่ของกรรมกรอย่างดี จัดโรงเรียนที่ทันสมัยให้แก่บุตรหลานของกรรมกร ฯลฯ ในไม่ช้าสภาพของ Lanark ที่เต็มไปด้วยอาชญากรรมก็แปรเปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง คนมีความกินดีอยู่ดีขึ้นและเป็นผลให้ความสามารถในการผลิตสูงขึ้นเป็นอย่างมากด้วย¹⁶

แนวความคิดเรื่องสังคมนิยมของโอเวนเริ่มแปรเปลี่ยนไปสู่ความคิดค่อนข้างจะรุนแรงขึ้นในช่วงก่อนปี 1824 โดย โอเวนได้รับเลือกเป็นสมาชิกรัฐสภา และได้ยื่นขอเสนอให้จัดตั้งชุมชนสหกรณ์ขึ้นทั่วประเทศ สหกรณ์ที่โอเวนเสนอนี้แต่ละแห่งจะมีพื้นที่ครอบคลุมประมาณสามหมื่นไร่ มีสมาชิกอยู่แห่งละ 500-1,000 คน มีโรงอาหารรวม โรงเรียน ห้องสมุด ฯลฯ แต่ปรากฏว่าข้อเสนอไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

ในปี 1824 โอเวนเดินทางเข้าสู่สหรัฐอเมริกาและได้จัดตั้งชุมชนตามแนวอุดมคติของตนเองขึ้นที่ Harmony รัฐอินเดียนาหลังจากทดลองอยู่ 5 ปี แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ โอเวน จึงเดินทางกลับสู่อังกฤษอีกครั้งหนึ่ง

ปี 1824 ซึ่งเป็นปีที่โอเวนเดินทางไปตั้งชุมชนสหกรณ์ที่ New Harmony นี้เอง สภาพแรงงานได้รับการยอมรับตามกฎหมายขบวนการกรรมกร เริ่มมีบทบาทและเข้มแข็งมากขึ้น และพวกนี้ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเรื่องสหกรณ์ของโอเวน กรรมกรจึงต้องการที่จะให้มีการจัดตั้งชุมชนสหกรณ์ของคนขึ้นมาเอง

ในปี 1834 โอเวนประสบความสำเร็จในการรวมเอาสภาพแรงงานเข้าด้วยกัน โดยมีสมาชิกจกรสภาพต่าง ๆ ถึง 800,000 แห่ง แต่รัฐบาลในขณะนั้นยังคงยืนยันที่จะควบคุมกิจกรรม ของสภาพแรงงานให้อยู่ในขอบเขตที่จำกัดยิ่งขึ้น ขบวนการของผู้ใช้แรงงานจึงต้องตกอยู่ในภาวะตกต่ำ ในที่สุดโอเวนที่หมดอิทธิพลไป

โดยสรุปแล้ว แม้อิโเวนจะเสนอหลักการที่เป็นสังคมนิยมในหลายประการ เช่น ต้องการสร้างชุมชนสหกรณ์ที่สมาชิกทุกคนเท่าเทียมกันในการเป็นเจ้าของและผู้รับบริการในขณะเดียวกัน แต่อิเวนก็ไม่ได้เสนอแนวทางที่จะให้ได้มาซึ่งสิ่งที่มีมนุษย์ปรารถนาโดยการใช้กำลังรุนแรงอย่างนักสังคมนิยมในยุคต่อมา

9. บล็องกี (Blanqui) (1805-81)

บล็องกีเป็นนักหนังสือพิมพ์หัวรุนแรงที่ประกาศตนเป็นกรรมมาชีพ เคยเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ ยึดอำนาจและเข้าคุกนับครั้งไม่ถ้วน ใช้ชีวิตอยู่ในห้องขังรวมกว่า 30 ปี แนวความคิดสังคมนิยมของบล็องกีเองค่อนข้างจะขาดความต่อเนื่อง กล่าวคือเขาเห็นด้วยกับการอยู่ร่วมกันแบบสหกรณ์ซึ่งรวมกันเป็นสาธารณรัฐแต่เขากลับไม่เห็นด้วยกับระบบรัฐสภา แนวความคิดสังคมนิยมที่ค่อนข้างจะชัดเจนที่สุดของบล็องกีคือ เรื่องระบบเผด็จการแบบปฏิวัติของชนชั้นกรรมมาชีพ แต่เผด็จการตามแนวความคิดของบล็องกีแตกต่างไปจากแนวความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ ที่ว่าเผด็จการนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากการลุกฮือของกรรมมาชีพ แต่มาจากนักปฏิวัติกลุ่มเล็ก ๆ ยึดอำนาจในนามของกรรมมาชีพ

นอกจากนี้ บล็องกีเองได้เขียนบทความไว้เป็นจำนวนมากที่เป็นบทวิพากษ์สังคมนิยมที่มาร์กซ์ได้นำมาเป็นแนวทางพัฒนาความคิดให้มีลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์มากขึ้น ในช่วงเวลาต่อมา เช่นความคิดเรื่องมูลค่าส่วนเกิน เป็นต้น

ในบทความเรื่อง "The Man Who Makes the Soup Should Get to Eat it"¹⁷ ซึ่งบล็องกีเขียนในปี 1834 เขาชี้ให้เห็นว่า ต้นกำเนิดของทรัพย์สินส่วนบุคคลเกิดจากการอ้างในสิทธิครอบครองที่ดิน ต่อมาก็อ้างสิทธิในผลพวงจากที่ดิน รวมทั้งเครื่องมือในการผลิตและข้าทาสด้วย การที่คนชู้ตริคคนด้วยกันจึงเกิดขึ้น เมื่อสังคมวิวัฒนาการไปสู่ระบบอุตสาหกรรม การชู้ตริคแรงงานของกรรมมาชีพก็จะดำเนินไปในลักษณะเดียวกับที่นายทาสชู้ตริคแรงงานจากทาส กรรมมาชีพจะได้รับค่าจ้างให้เพียงพอแก่การยังชีพเท่านั้น บล็องกีเห็นว่าการที่กรรมมาชีพจะรวมตัวกันเข้าต่อสู้กับนายทุนนั้น ทำให้ลำบากด้วยสาเหตุ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ ประการแรก นายทุนมีกองทัพมีอำนาจเงิน และอาจทำให้กรรมมาชีพต้องตายไปเพราะความหิวโหยได้ ประการที่สอง บรรดากรรมมาชีพเองไม่ตระหนักในที่มาของความเลวร้ายที่ตนได้รับและไม่อาจรวมกลุ่มกันได้อย่างแน่นแฟ้น มีความสามัคคีกันหรือขาดความสำนึกในฐานะที่เป็นชนชั้นซึ่งประกอบด้วยสมาชิกเป็นจำนวนมาก เป็นผู้ผลิตแต่กลับต้องมีความเป็นอยู่ที่ขาดแคลน ส่วนผลผลิตกลับไปตกอยู่ในมือของคนส่วนน้อยที่ไม่ได้เป็นผู้ผลิต

บล็องกีจึงเชื่อว่าสังคมนิยมที่จะนำความสุขมาสู่มวลสมาชิกได้ก็คือสังคมนิยมที่ปราศจากนายทุนเพราะถ้าปราศจากพวกนี้แล้วสิทธิในทรัพย์สินก็จะหมดไป สิทธิพิเศษต่าง ๆ ก็จะถูก

ถ้าจัดความเสมอภาคก็จะค่อย ๆ ปรากฏ แต่ในการที่จะได้มาซึ่งสังคมที่ยุติธรรมนั้น บลิ่งก็
ยังได้เสนอให้มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นมารับผิดชอบในการแจกแจงแบ่งสรรทรัพยากรและสิ่งที่มีคุณค่า
ในสังคมอีกด้วย

10. ปรูตอง (1809-65)

ปรูตองเป็นนักสังคมนิยมที่ประกาศตนเองว่าเป็นพวกอนาธิปไตย ผลงานที่โด่งดัง
มากที่สุดคือ หนังสือชื่อ "What is Property"¹⁸ เขาต่อต้านระบบทรัพย์สินส่วนบุคคลอย่างรุนแรง
โดยอ้างว่าทรัพย์สินนั้นที่แท้จริงก็คือโจรกรรม (Property is theft) ในขณะที่เดียวกันปรูตองก็ต่อต้าน
ระบบคอมมิวนิสต์ โดยอ้างว่าคอมมิวนิสต์ เป็นระบบที่ไม่เสมอภาค เป็นระบบที่พวกที่
อ่อนแอขูดรีดพวกที่แข็งแรงกว่า ในขณะที่ระบบทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นระบบที่พวกแข็งแรงกว่า
ขูดรีดข่มเหงพวกที่ยากจน

ในลักษณะเดียวกับการวิเคราะห์ของเฮเกล ปรูตองว่าลักษณะกฤษฎี (Thesis)
คือระบบทรัพย์สินส่วนบุคคล ปฏิกริยา (Anti-thesis) คือ ระบบคอมมิวนิสต์ ฉะนั้นจึงเป็น
หน้าที่ของมนุษย์ที่จะช่วยกันแสวงหาสังคมที่เป็น สหกริยา (Synthesis) สังคมดังกล่าว ปรูตอง
อ้างว่าจะต้องประกอบด้วยหลักการ 4 ประการด้วยกันคือ

1. หลักเสมอภาค ซึ่งหมายถึงความเสมอภาคกันในเงื่อนไขและเสมอภาคกันใน
ในเครื่องมือต่าง ๆ ที่ผู้ใช้แรงงานจะนำมาใช้เพื่อความกินดีอยู่ดีในชีวิต
2. หลักกฎหมาย เป็นหลักแห่งข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมจึง
ไม่เป็นการขัดต่อความเป็นอิสระของสมาชิกของสังคม
3. หลักอิสรภาพของบุคคล หมายถึงบุคคลแต่ละคนต่างก็มีอิสระ มีความ
เป็นตัวของตัวเองในการที่จะแสดงเหตุผลใด ๆ ตามความปรารถนาของตัวเองของกฎหมาย
4. หลักคุณูปภาพ ในที่นี้หมายถึงการยอมรับในสติปัญญาและความรู้สึกดีชั่ว
ของบุคคลแต่ละคนเหมือน ๆ กัน

สังคมที่ประกอบด้วยหลักการทั้ง 4 ประการนี้ ปรูตองเรียกว่าเป็นสังคมแห่ง
เสรีภาพและในการให้ได้มาซึ่งสังคมในลักษณะนี้ ปรูตองอ้างว่าไม่ใช่เกิดจากการนำเอาระบบ
ทรัพย์สินส่วนบุคคลมารวมกับระบบคอมมิวนิสต์ แต่สังคมสหกริยาหรือสังคมแห่งเสรีภาพนี้จะ
เป็นสังคมที่ทุกคนคงมีทรัพย์สินสมบัติอยู่ แต่มีเพียงเล็กน้อยเพื่อที่จะช่วยให้เขามีชีวิตที่ดีตามปกติ
วิสัยทุกคนจะได้รับเครื่องมือสำหรับการผลิตเท่าเทียมกัน มูลค่าของผลผลิตไม่ได้เกิดจากการ
กำหนดราคาตัวเอง และจะถูกกำหนดจากเวลาและแรงงานที่ใช้ไปในการผลิตสิ่งของนั้น ๆ

ดังนั้นค่าจ้างแรงงานจึงควรจะเท่าเทียมกัน การแลกเปลี่ยนผลผลิตของสังคมก็จะกระทำโดยตรง ไม่ต้องผ่านสื่อกลางใด ๆ การแสวงหากำไรจากการซื้อขายจึงไม่เกิดขึ้น นอกจากนี้ปรูดองยังเห็นว่าการเมือง ก็คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยเสรีภาพ ดังนั้นการที่คนปกครองคนด้วยกันจึงเป็นเรื่องของการกตัญญู สังคมจะบรรลุถึงความสมบูรณ์สุดยอดได้ก็ต่อเมื่อกฎระเบียบของสังคมมีลักษณะเป็นอนาธิปไตยเท่านั้น¹⁹

อย่างไรก็ตาม ในช่วงของการดำเนินการเพื่อที่จะก้าวไปสู่สังคมในอุดมคติ ปรูดองได้เสนอให้จัดตั้งธนาคารแห่งชาติเพื่อช่วยทำหน้าที่ออกสินเชื่อให้แก่ผู้ใช้แรงงาน ซึ่งจะเป็นการช่วยให้พวกเขาสามารถหาเครื่องมือสำหรับการผลิตอีกด้วย

11. บลังก์ (Blanc) (1181-82)

บลังก์ได้เสนอแนวคิดเรื่องสังคมนิยมที่มีชื่อเสียงไว้ในผลงานชื่อ *The Organization of Labor*²⁰ ซึ่งตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 1839 โดยชี้ให้เห็นถึงระบบสังคมในอุดมคติซึ่งอาจจะบรรลุได้โดยวิถีทางของการปฏิรูปทางการเมือง บลังก์ชี้ให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจแบบปล่อยเสรีจะนำไปสู่การแข่งขัน และผลเสียจะเกิดขึ้นกับคนส่วนใหญ่ที่ไร้เครื่องมือตลอดจนปัจจัยที่ใช้ในการผลิต บลังก์ได้เสนอให้รัฐปิดช่องว่างนี้โดยทำหน้าที่เหมือนธนาคารสำหรับคนยากเสียเองในการนี้รัฐจะจัดตั้งโรงงานชุมชนขึ้นแทนที่โรงงานของเอกชน เพื่อให้กรรมาชีพได้ทำหลังจากนั้นอีก 1 ปี กรรมาชีพในโรงงานจะสามารถเลือกผู้นำและผู้บริหารโรงงานได้อย่างเสรี นั่นคือ กรรมาชีพมีอำนาจควบคุมกิจการ ตลอดจนเสนอแนะแนวทางในการขยายกิจการของพวกเขาเองได้อย่างสมบูรณ์

ทั้งนี้ บลังก์ เชื่อว่าอิสรภาพของคนจะนำมาซึ่งศักดิ์ศรี ของความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง มนุษย์จะมีอิสรภาพได้ก็ต่อเมื่อมีอำนาจในการที่จะพัฒนา และดำเนินกิจกรรมเพื่อสร้างสรรค์ตนเองได้และเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจดังกล่าว รัฐจะเป็นองค์กรที่สำคัญในการให้คำแนะนำชี้แจงและให้อุปกรณ์ในการผลิตที่จำเป็นแก่สมาชิกของสังคมทุกคนด้วย

นอกจากนี้ บลังก์ เชื่อว่าเราจำเป็นต้องให้อำนาจกับรัฐในการเข้าแทรกแซงวิถีการผลิตในช่วงแรก ๆ แต่หลังจากที่ชนชั้นผู้อยู่ใต้การปกครอง หรือที่อยู่ในฐานะที่ด้อยหมดไปจากสังคมแล้วความจำเป็นที่จะมีรัฐที่ก้าวร้าวแข็งก็จะหมดไป

โดยสรุป เราจะพบว่าแนวความคิดสังคมนิยมแบบอุดมคตินี้มีต้นกำเนิดมาจากความไม่พอใจที่นักคิดพึงมีต่อสภาพการณ์ของสังคมในขณะนั้น พวกนี้คาดหวังในความสามารถของรัฐในการทำหน้าที่เพื่อสังคมโดยส่วนรวม ไม่นิยมในระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีกับผู้ที่เหนือกว่า

กตัญญูที่ต่อยกกว่า พวกนี้จึงต่อต้านระบบทรัพย์สินส่วนบุคคลอย่างรุนแรง และเสนอให้สมาชิกร่วมมือกันในฐานะทุกคนที่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินร่วมกัน ความแตกต่างของพวกนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ที่รายละเอียดของการจัดตั้งชุมชนในอุดมคติของตนเท่านั้น

สุนัข สรีโท ได้สรุปลักษณะแนวความคิดของนักสังคมนิยมแบบอุดมคติไว้ดังต่อไปนี้²¹

ประการที่หนึ่ง นักสังคมนิยมเพื่อฝันหลายคนได้วิพากษ์วิจารณ์ระบบทุนนิยมโดยได้เปิดโปงให้เห็นถึงความเลวร้ายและการขาดแคลน สิ่งที่น่าเป็นแก่น้ำใจในบรรดาสมาชิกของสังคมนิยมส่วนใหญ่และชี้ให้เห็นว่าระบบสังคมนิยมจะเข้าแทนที่ทุนนิยมโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ พวกนักสังคมนิยมเหล่านี้ต่างคิดสร้างสังคมนิยมขึ้นมาเพื่อกำจัดกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลให้หมดสิ้นไป เพราะถือว่าสิ่งนี้คือสาเหตุที่สำคัญแห่งการขูดรีด และความเลวร้ายนานัปการที่กลุ่มรุมทำร้ายกรรมกร พวกนี้ต้องการสร้างระบบกรรมสิทธิ์ร่วม โดยมองว่าจะเป็นสิ่งเดียวที่จะสามารถประกันพื้นฐานของเสรีภาพความเสมอภาคและภราดรภาพที่แท้จริงได้

ประการที่สอง นักสังคมนิยมเพื่อฝันได้คาดการณ์ล่วงหน้าเกี่ยวกับสังคมนิยมไว้ด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งซึ่งพวกนี้ต้องการมอบสังคมนิยมที่ทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาและปรับปรุงความสามารถ ความชำนาญได้อย่างเต็มที่ สังคมนิยมนี้จึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งมนุษยธรรม นั่นเอง

ประการที่สาม เป็นครั้งแรกที่นักสังคมนิยมเพื่อฝันได้เสนอปัญหาเกี่ยวกับการนำของขบวนการทางสังคมนิยมที่มีจิตสำนึกและมีเป้าหมายที่แน่นอน มีการสร้างระบบเศรษฐกิจที่เป็นเอกภาพสถาปนาระบบกรรมสิทธิ์ส่วนรวมขึ้น เป็นต้น

จากพื้นฐานของแนวความคิดสังคมนิยมที่นักสังคมนิยมแบบอุดมคติได้ให้ไว้ตัวเอง จะเป็นแนวทางที่สำคัญยิ่งสำหรับมาร์กซ์ที่จะได้พิสูจน์ และคิดค้นทฤษฎีทางสังคมนิยมขึ้นใหม่ในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ ไม่มองมนุษย์อย่างเป็นนามธรรมแต่เป็นรูปธรรมที่เห็นได้จริงด้วย

ข. สังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์

นักคิดทางการเมืองที่ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างแนวความคิดสังคมนิยมแบบเก่า หรือแบบอุดมคติกับแบบวิทยาศาสตร์ คือ เฟรเดอริค เฮเกลส์ โดย เฮเกลส์เขียนไว้ในหนังสือชื่อ *Anti-Duhring* ตีพิมพ์ในปี 1877 และในคำนำ *The Communist Manifesto* ฉบับแปลเป็นภาษาอังกฤษครั้งแรก ซึ่งตีพิมพ์ในปี 1888 ว่าสังคมนิยมที่เป็นที่รู้จักกันก่อนปี 1848 ซึ่ง มาร์กซ์ และเฮเกลส์ร่วมกันเขียน *Manifesto* ขึ้นเป็นระบบสังคมนิยมแบบอุดมคติเพื่อฝัน พวกนี้เป็นพวกที่ "ทำตัวเป็นหมอเถื่อนที่ต้องการเอี้ยวยาสังคมโดยขยายที่จะก่อให้เกิดอันตรายต่อทุนและกำไร (พวกนี้) ไม่ใช่ผู้ที่อยู่ในขบวนการของผู้ใช้แรงงาน และหวังที่จะ

ได้รับการสนับสนุนจากชนชั้นสูงที่มีการศึกษา ส่วนพวกคอมมิวนิสต์ (มาร์กซิสม์) นั้นได้แก่ ส่วนหนึ่งส่วนใดก็ตามของชนชั้นผู้ใช้แรงงาน ซึ่งตระหนักว่าการปฏิวัติการเมืองเท่านั้นยังไม่พอเพียง และได้ประกาศว่ามีความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงสังคมทั้งหมด”²²

กล่าวได้ว่า นักสังคมนิยมก่อนยุคของมาร์กซ์นั้นมีความคิดเพื่อฝันเป็นส่วนใหญ่ พวกนี้จะวิเคราะห์สภาพการณ์ของความเป็นไปของสังคมโดยใช้หลักจิตวิทยาความคิดเห็นก่อน ไปทางนามธรรมและขาดข้อมูลทางประวัติศาสตร์มาสนับสนุน

ส่วนลักษณะของแนวความคิดสังคมนิยมของมาร์กซ์ ซึ่งอ้างว่าเป็นแบบวิทยาศาสตร์นั้น จะมีลักษณะที่ผิดสภาพความเป็นจริงใช้วิธีการทดสอบแบบวิทยาศาสตร์แทนที่จะอ้างอย่างนามธรรมและมีการพิสูจน์ให้เห็นจริง มีข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่เป็นข้อเท็จจริงสนับสนุน

กล่าวได้ว่าในปี 1848 นั้นเอง เส้นแบ่งระหว่างสังคมนิยมแบบอุดมคติกับแบบวิทยาศาสตร์ได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ดังปรากฏอยู่ใน The Communist Manifesto

Baradat ได้สรุปความแตกต่างไว้ว่า

“ก่อนยุคของมาร์กซ์นั้น แม้ทฤษฎีสังคมนิยมจะแตกต่างกันไปมากมายทั้งในแง่ของสาระรายละเอียดและโครงสร้างทฤษฎีเอง แต่พื้นฐานร่วมของสังคมนิยมที่นักสังคมนิยมที่นักสังคมนิยมเสนอนั้นต่างก็เป็นเรื่องของความหวังในเชิงมนุษยธรรมที่อยากจะเห็นว่ามีมนุษย์จะพึงปฏิบัติต่อกันและกันดีขึ้นกว่าเดิม เมื่อความสามารถในการผลิตของพวกเขาเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้ นักสังคมนิยมเพื่อฝัน ไม่ได้มองว่าพัฒนาของสิทธิสังคมนิยมในสังคมใด ๆ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่กลับมองว่าสิทธิสังคมนิยมเป็นแนวปฏิบัติซึ่งประชาชนต้องเลือกเอาเองว่าจะเอาหรือไม่ ส่วนมาร์กซ์ แม้จะเป็นบุคคลที่ร้อนแรงและไม่ได้ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อระบบการเลือกอย่างเสรี ข้อสรุปของเขาก็หาได้ตั้งอยู่บนฐานของความต้องการทางด้านมนุษยชนเพื่อมุ่งไปสู่ชีวิตที่ดีไม่ ทฤษฎีของมาร์กซ์ได้เสนอ “กฎเกณฑ์” ว่าด้วยแรงจูงใจและการดำเนินการของมนุษย์ ซึ่งทฤษฎีนี้สรุปได้ว่าสิทธิสังคมนิยมเป็นเป้าหมายที่ไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ในพัฒนาการของประวัติศาสตร์มนุษยชาติ...”²³

ส่วน สุนทร ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อแตกต่างไว้ว่า

“.....สังคมนิยมเพื่อฝันมีรากฐานอยู่บนลัทธิมนุษยธรรม และสิ่งนี้เองที่ได้บันดาลใจให้นักเพื่อฝันประดิษฐ์คิดค้นว่า สังคมจะต้องเกิดจากธรรมชาติและเกียรติศักดิ์แห่งมนุษย์ แต่พวกเขาไม่สามารถจะมองเห็นมนุษย์อย่างเป็นนามธรรม เป็นศูนย์รวมความคิดและค้นหาและนอกเหนือจากนี้ พวกเขายังมีความคิดที่เคลือบคลุมอย่างที่สุดเกี่ยวกับแหล่งที่มาของความ

คิดและค้นหาของมนุษย์.....(พวกนี้)มองว่ามนุษย์เป็นผลผลิตของสิ่งแวดล้อมทางสังคม.....นัก
เพื่อฝันไม่มีความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อมหรือกฎและแรงผลักดัน ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงไม่มีความ
คิดเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ที่ถูกต้อง.....พวกเขาได้วาดจินตนาการเกี่ยวกับวิวัฒนาการ
ของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นวิวัฒนาการแห่งความคิดและพัฒนาของมนุษย์ไปเสียอีก.....

ความแตกต่างขั้นพื้นฐานระหว่างสังคมนิยมเพื่อฝันกับวิทยาศาสตร์อยู่ตรงที่ว่า
สังคมนิยมประการหลังนั้นไม่ได้วางอยู่บนพื้นฐานความคิดที่คาดการณ์เอาเองหรือมีเจตนาดี แต่
วางอยู่บนเนื้อดินแห่งความเป็นจริง บนความเข้าใจต่อกฎแห่งพัฒนาการทางสังคม และต่อ
แก่นสารของมนุษย์อย่างเป็นวิทยาศาสตร์²⁴

สรุปได้ว่า ลักษณะวิทยาศาสตร์ของแนวความคิด สังคมนิยมของมาร์กซ์
ประการสำคัญอยู่ที่วิธีการวิเคราะห์หรือการทำความเข้าใจต่อพัฒนาการของสังคมนิยมตั้งแต่
ยุคดึกดำบรรพ์เป็นต้นมาโดยใช้วัตถุนิยมวิภาษวิธี ซึ่งเป็นวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์มาอธิบาย
แทนวิธีการของจิตนิยมของนักสังคมนิยมเพื่อฝัน ดังนั้น จะมองได้ว่าพัฒนาการของสังคมนิยม
เป็นไปตามกฎเกณฑ์และสังคมนิยมจะเข้าไปแทนที่ทุนนิยมโดยที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้²⁵

นักคิดในกลุ่มมาร์กซิสต์ ที่สำคัญ ๆ มีอยู่ 3 คน คือ คาร์ล มาร์กซ์ ซึ่งอยู่ใน
ฐานะนักทฤษฎีสังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์ นิโคไล เลนิน นักสังคมนิยมที่นำเอาลัทธิมาร์กซ์ไป
ปฏิบัติในสถานการณ์ของรัสเซีย และเมอาเซตุง นักปฏิวัติชาวจีนที่ได้นำเอาลัทธิมาร์กซ์และลัทธิ
เลนิน ไปใช้กับสถานการณ์ของการปฏิวัติในประเทศจีน

คาร์ล มาร์กซ์

ชีวิตและผลงาน

คาร์ล ไฮน์ริค มาร์กซ์ (1818 - 1883) เกิดที่เมือง Trier ซึ่งอยู่ในดินแดนที่
ฝรั่งเศสยึดครองอยู่ในช่วงปี 1795 ถึง 1815 บิดามารดาเป็นชาวยิว แต่ต่อมาบิดาของ
คาร์ลมาร์กซ์จำต้องเปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ เนื่องมาจากความจำเป็นทางการเมืองและ
เพื่อต้องการรักษาสถานภาพในฐานะอัยการไว้ แต่ก็มีข้อมูลบางกระแสอ้างว่าบิดาของมาร์กซ์
เปลี่ยนไปนับถือคริสตศาสนาเนื่องมาจากเหตุผลทางการค้า²⁶

ในยุคมาร์กซ์นั้น เมือง Trier ถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางของแนวความคิดของ
แซงต์ซิมมอน (Saint Simon) และฟูรีเยร์ (Fourier) ซึ่งเป็นนักสังคมนิยมตัวยงของฝรั่งเศสและ
ถือได้ว่าเป็นนักคิดที่มีอิทธิพลมากในยุโรปด้วย

นอกจากนี้ครอบครัวเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อมาร์กซ์คือครอบครัวของ บารอน ฟอนเวสต์ ฟาเลน (Baron Von Westphalen) ซึ่งได้ถ่ายทอดความคิดทางสังคมและการเมือง ทั้งสร้างความกระตือรือร้นให้กับหนุ่มน้อยคาร์ล มาร์กซ์เป็นอย่างมาก บุตรชายคนหนึ่งของ ครอบครัวนี้ต่อมาได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในช่วง 1850-1855 ส่วนบุตรสาวซึ่ง เกิดจากภรรยาคนที่สองของครอบครัวบารอนก็สนิทชิดชอบกับมาร์กซ์มาก จนทั้งสองได้หมั้นกัน อย่างลับ ๆ ก่อนที่มาร์กซ์จะเดินทางไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยบอนน์ในปี 1836

วิถีชีวิตของมาร์กซ์ในมหาวิทยาลัยระยะแรกก็ดำเนินไปด้วยดี มาร์กซ์เรียนได้ เก่งโดยเฉพาะวิชาภาษากรีกกับลาติน แต่ไม่เก่งในวิชาประวัติศาสตร์ เนื่องจากมาร์กซ์ได้รับการ เรียนรู้ในแนวความคิดสังคมนิยมมาตั้งแต่เด็ก มาร์กซ์จึงพยายามที่จะศึกษาหาความรู้ที่เขา คิดว่าเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ต่อมนุษยชาติให้มากที่สุด ซึ่งสร้างความผิดหวังให้แก่บิดาของ มาร์กซ์ที่ตั้งใจจะให้บุตรชายเรียนกฎหมายเป็นอย่างยิ่ง ช่วงชีวิตในมหาวิทยาลัยบอนน์ระยะหลัง มาร์กซ์ใช้เวลาไปกับการพูดคุยกับเพื่อน และเขียนบทกวี ด้วยเหตุนี้บิดาของมาร์กซ์จึงให้ย้าย ไปเข้าศึกษาที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน

ปีแรกที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลิน มาร์กซ์ได้เอาใจพ่อโดยพยายามทำให้พ่อของเขา เชื่อว่า เขาลงสนใจเรียกกฎหมายอยู่ โดยที่มาร์กซ์เขียนบทความทางกฎหมายในแง่ของปรัชญา ขึ้นมาชิ้นหนึ่ง รวมทั้งแปลแนวความคิดของอริสโตเติล นาคิอุส และโอวิด ตลอดจนเรียน ภาษาอังกฤษและอิตาเลียอีกด้วย

ในช่วงที่มาร์กซ์ศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยเบอร์ลินนี้เอง มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลจาก แนวความคิดของเฮเกล โดยมีอาจารย์ของเขาคนหนึ่งเป็นคนกระตุ้นในปลายปี 1837 ถือได้ว่า มาร์กซ์เป็นผู้ที่ยึดแนวความคิดของเฮเกลอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งในยุคนั้นปัญญาชนเยอรมันถือว่า สังคมอยู่ในยุควิกฤตและมีการถกกันเรื่องการปฏิวัติสังคม และความจำเป็นที่จะต้องถอนราก ถอนโคนสังคมเสียที่ด้วยเหตุเหล่านี้ มาร์กซ์จึงเน้นวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกโดยเปรียบเทียบ ปรัชญาของเดโมคริตุสกับอีพิคิวรุส ซึ่งถือกันว่าเป็นบิดาของแนวความคิดเรื่องวัตถุนิยม และ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ชี้ให้เห็นถึงแนวคิดลัทธิมนุษยชนแบบรุนแรงของมาร์กซ์นั่นเอง

มาร์กซ์เริ่มทำวิทยานิพนธ์ของเขาในปี 1838 ซึ่งเป็นปีที่บิดาเขาเสียชีวิต โดย ที่เขาคิดว่าถ้าเขาทำเสร็จก็จะเป็นพื้นฐานให้เขาก้าวไปสู่อาชีพที่ดี มีเงินทองพอที่จะแต่งงานกับ คู่หมั้นของเขาได้ในช่วงนั้นมาร์กซ์ตั้งใจที่จะเป็นอาจารย์ แต่เนื่องจากอาจารย์ที่สนับสนุนมาร์กซ์ ถูกปลดออกจากตำแหน่งเนื่องจากต่อต้านศาสนามากเกินไป มาร์กซ์จึงต้องหันไปหาอาชีพอื่นที่ เป็นอิสระมากกว่า

ในที่สุดปี 1842 มาร์กซ์เข้าไปทำงานเป็นนักหนังสือพิมพ์ของ Rheinische Zeitung และต่อมาก็ได้เป็นบรรณาธิการของหนังสือพิมพ์ ความจริงแล้วหนังสือพิมพ์ฉบับนี้มีนายทุนอุตสาหกรรมสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง แต่มาร์กซ์ก็พยายามขายความคิดของเขาผ่านทางหนังสือพิมพ์นี้จนในที่สุดรัฐบาลก็สั่งปิดไปในปี 1843 เพราะไปโจมตีรัฐบาลอย่างหนักและมาร์กซ์จำต้องลี้ภัยไปอยู่ฝรั่งเศส

ฝรั่งเศสในยุคนั้นนับได้ว่าเป็นศูนย์กลางของลัทธิสังคมนิยม เพราะเป็นที่รวมของนักสังคมนิยมตัวแทนของยุคหลายต่อหลายคน มาร์กซ์ใช้เวลาพบปะถกเถียงอภิปรายกับนักคิดคนสำคัญ ๆ เช่น ปีแอร์ โจเซฟ ปрудоต และ ไมเคิล บาคูนิน และในปี 1844 ได้ร่วมมือกับ ฟรีดริค เองเกิลส์ (Friedrich Engels) ซึ่งต่อมาได้ร่วมงานกันอย่างสนิทชิดเชื้อ และยังเป็นผู้อุปถัมภ์ทางการเงินให้กับมาร์กซ์ในระยะหลังด้วย ทั้งสองคนต่างยึดมั่นในหลักการเดียวกันที่ว่า ทฤษฎีสังคมนิยมวิทยาศาสตร์ว่าด้วยประวัติศาสตร์ เป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตมนุษย์

ความจริงแล้ว เองเกิลส์เป็นบุตรชายของคหบดีโรงงานทอผ้าที่ร่ำรวย ต่อมาก็ถูกส่งไปคุมโรงงานที่อังกฤษ เองเกิลส์เป็นคนที่ชอบแสวงหาความรู้ และเป็นนักคิดที่ค่อนข้างจริงจัง จนในที่สุดก็สนิทสนมกับมาร์กซ์ และเป็นผู้ที่ให้ความรู้ทางเศรษฐศาสตร์ ตลาดการเงิน ตลาดการค้าและสภาพของการอุตสาหกรรมแก่มาร์กซ์ นอกจากนี้เองเกิลส์ยังเป็นผู้ที่ช่วยแปลบทความของมาร์กซ์เป็นภาษาอังกฤษลงในหนังสือพิมพ์ในช่วงแรกๆที่มาร์กซ์ยังไม่เก่งในภาษาอังกฤษเท่าที่ควรอีกด้วย

เองเกิลส์ เป็นคนต่อมตัว ยอมรับว่าตนเองด้อยกว่ามาร์กซ์ แต่เองเกิลส์ก็มีส่วนช่วยทั้งในแง่ของข้อคิด และการสนับสนุนทางการเงินแก่มาร์กซ์ ซึ่งหลังจากที่มาร์กซ์เสียชีวิตแล้ว เองเกิลส์ เป็นคนรวบรวมความคิดของมาร์กซ์ รวมทั้งเสนอความคิดที่ต่อเนื่องเข้าไปทำให้แนวความคิดของมาร์กซ์สมบูรณ์ยิ่งขึ้นอีกด้วย โดยเฉพาะผลงานชิ้นสำคัญที่สะท้อนความคิดในทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่ง "Capital" หรือ "ทุน" ซึ่งมาร์กซ์เขียนขึ้นในช่วงที่เขาประสบกับปัญหาการเงินอย่างหนักและถึงกับต้องล้มหมอนนอนเสื่ออยู่เป็นเวลานานเองเกิลส์เองเป็นผู้ที่นำเอาผลงาน "Capital" เล่ม 2-3 มาจัดพิมพ์เผยแพร่ จนทำให้มาร์กซ์มีชื่อเสียงมาก

ผลงานชิ้นสำคัญที่มีผลกระทบต่อการปฏิวัติทางสังคมและการเมืองในยุโรปที่มาร์กซ์เขียนขึ้น คือ "The Communist Manifesto" อันเป็นหลักการที่สันนิบาตคอมมิวนิสต์ได้มอบหมายให้มาร์กซ์และเองเกิลส์เป็นผู้ร่างในปี 1848 เพื่อเป็นแนวอุดมการณ์ที่แน่นอนซึ่งจะเป็นหลักในการปฏิบัติต่อไป

ในช่วงสุดท้ายของชีวิตมาร์กซ์ เนื่องมาจากโรคภัยไข้เจ็บเป็นผลให้มาร์กซ์ไม่มีผลงานเขียนที่เด่น ๆ เป็นชิ้นเป็นอันออกมาเลย ยกเว้นเขียนให้เองเกิลส์บทหนึ่งใน "Anti-

Duhring” แต่มาร์กซ์ก็คงให้ความสนใจกับการเมืองของชนชั้นกรรมาการและเผ่าคอยสถานการณื
ปฏิวัติในประเทศต่าง ๆ ตามคำทำนายของเขา ต่อมาในปี 1881 ภรรยาของมาร์กซ์เสียชีวิต
มาร์กซ์จึงใช้เวลาหลังจากนั้นกับการท่องเที่ยวโดยหวังจะทำให้สุขภาพของเขาดีขึ้น แต่ในที่สุด
มาร์กซ์ก็ต้องจบชีวิตลงในเดือนมีนาคม 1883 ในขณะที่มีอายุได้ 65 ปี

อิทธิพลในเชิงประวัติศาสตร์และแนวความคิดที่สำคัญ

1. อิทธิพลในเชิงประวัติศาสตร์

ยุโรปในศตวรรษที่ 19

การที่เราจะเข้าใจแนวความคิดของนักคิดใด ๆ อย่างลึกซึ้งได้ เราจำเป็นต้อง
ศึกษาและทำความเข้าใจกับสภาพการณืของสังคมในช่วงที่นักคิดนั้น ๆ มีชีวิตอยู่ด้วย ในทำนอง
เดียวกับการที่เราจะสามารถเข้าใจในลัทธิมาร์กซ์อย่างต่อแท้ได้ เราก็จะต้องศึกษาถึงปัจจัยเชิง
ประวัติศาสตร์ของยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 19 ด้วย ซึ่งช่วงนี้เราอาจแบ่งเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิด
ขึ้นและมีอิทธิพลต่อแนวความคิดของมาร์กซ์ได้ 3 ประการ คือ

1.1 ยุโรปในช่วงศตวรรษที่ 19 นั้น เชื่อกันว่าเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์เจริญถึง
ขั้นสุดยอด คนสมัยนั้นเชื่อว่าในไม่ช้าสิ่งที่คุณคิดว่าเป็นเรื่องลึกลับต่าง ๆ นั้นจะต้องถูกเปิดเผย
คนจะมีความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่คนในสมัยก่อนยังหาคำตอบไม่ได้ จนเริ่มเชื่อว่ามิกฎหมายที่
ครอบคลุมคุ้มครองสิ่งต่าง ๆ และคิดว่าจะต้องมีกฎธรรมชาติที่ใช้ปกครองมนุษย์ด้วย นักคิดที่
สำคัญในสมัยนี้คือ ชาลส์ ดาร์วิน (1809-1882) ซึ่งเป็นคนค้นพบทฤษฎีวิวัฒนาการโดยอาศัย
การคัดเลือกกันตามธรรมชาติ

ในทำนองเดียวกับการค้นพบของดาร์วิน มาร์กซ์เองก็เชื่อว่าเขาได้ค้นพบ
พัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ ดังที่เองเกลส์ได้อ้างไว้ว่า “ขณะที่ดาร์วินค้นพบกฎของการ
พัฒนาของธรรมชาติของอินทรีย์ (Organic nature) มาร์กซ์ก็ค้นพบกฎพัฒนาการของประวัติ
ศาสตร์มนุษย์”

1.2 สภาพการเมือง ก่อนที่มาร์กซ์เกิด 3 ปี พระเจ้านโปเลียนที่ 1 พ่าย
สงครามและลี้ภัยออกไป แต่ผลกระทบจากการปกครองของพระองค์ที่มีต่อชาติต่าง ๆ ในยุโรป
มีอยู่มาก เช่น จำกัดระบบกษัตริย์โดยให้ญาติคนไปปกครอง และเป็นผลให้เกิดความยุ่งเหยิง
ขึ้นภายหลัง ส่วนทหารเองก็ถูกปลุกฝังอุดมการณ์ปฏิวัติของฝรั่งเศสคือเชื่อในหลักการของ
เสรีภาพ เสมอภาคและภวาทธรรมา

ยุคนี้เองที่คนเริ่มเรียกร้องให้มีการปฏิรูปประชาธิปไตยอย่างกว้างขวาง มีการประท้วงการกดขี่ทุกประเทศในยุโรป แต่พวกนี้ก็ถูกทหารของครอบครัวกษัตริย์เข้าขัดขวาง และทำลายล้างจนฝ่ายต้องการปฏิรูปตั้งตัวไม่ติด จนกระทั่งปลายศตวรรษฝ่ายประชาธิปไตยจึงได้รับชัยชนะท่ามกลางการเสียสละอย่างใหญ่หลวงของประชาชน

1.3 การปฏิวัติอุตสาหกรรม เนื่องมาจากความเจริญทางวิทยาศาสตร์ ยังผลให้มีการคิดค้นเครื่องจักรและวิทยาการใหม่ ๆ มาใช้แทนแรงงานมนุษย์และสัตว์ มีระบบโรงงานอุตสาหกรรมอย่างใหญ่เข้ามาแทนอุตสาหกรรมแบบครอบครัว แรงงานจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการทำงานกับเครื่องจักรและไม่จำเป็นต้องมีความรู้มากมาย นอกจากจะใช้เครื่องจักรให้เป็นเท่านั้นเอง

ระบบโรงงานอุตสาหกรรมนี้เองได้เปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างสิ้นเชิง คนเริ่มอพยพมาแออัดอยู่ในเมือง เกิดปัญหาที่อยู่อาศัยและอาหารการกิน ทั้งสภาพในโรงงานก็ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานเป็นผลให้สุขภาพของคนงานเสื่อมโทรม กรรมกรส่วนใหญ่ต้องถูกบังคับให้ทำงานถึงวันละ 16 ชั่วโมง เพื่อแลกกับปัจจัยในการดำรงชีวิตของครอบครัว เป็นผลให้ผู้หญิงและเด็กจำต้องออกมาขายแรงงาน ซึ่งนายจ้างจะให้ค่าจ้างในราคาถูกและต้องทำงานวันและหลายชั่วโมง และระบบนี้เองที่ทำให้ครอบครัวต้องแยกกันทั้งๆ ที่อาศัยอยู่ด้วยกัน ผลกระทำอีกอย่างก็คือทำให้คนมีสภาพจิตใจที่เสื่อมทราม ต้องอาศัยเหล้า และจำนวนมากที่ต้องจบชีวิตของตนเองด้วยการฆ่าตัวตาย

2. อิทธิพลในเชิงแนวความคิด

แนวความคิดที่มีอิทธิพลต่อมาร์กซ์มาก คือ กฎวิภาษวิธี (Dialectic) ของ Hegel ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังต่อไปนี้

2.1 ปรัชญาการณัฏฐศาสตร์ทั้งปวงต่างก็ต้องเกี่ยวข้อง ฟังพาดอาศัยและมีผลกระทำต่อกัน

2.2 ธรรมชาติอยู่ในสภาพที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในสภาวะหนึ่ง ๆ จะมีทั้งสิ่งใหม่ ๆ และสิ่งเก่า

2.3 การเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ เป็นผลมาจากการเปลี่ยนในเชิงปริมาณที่จะน้อยซึ่งมองไม่เห็น และเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์

Hegel เชื่อว่าประวัติศาสตร์เป็นวิวัฒนาการที่เกิดจากการปะทะกันของ "ความคิด" สองรูปแบบ คือ กฤษฎา (Thesis) กับปฏิกฤษฎา (Anti-thesis) ทั้งความคิดแบบกฤษฎาและ

แบบปฏิกริยาจะไม่ถูกทำลาย แต่ส่วนดีของทั้งสองความคิดนี้ จะนำไปสู่ความคิดใหม่ที่เรียกว่า สหกริยา (Synthesis) ซึ่งเป็นความคิดที่ดีและสมบูรณ์กว่าทั้ง 2 ความคิดแรก

ดังนั้น ในทรรณะของ Hegel, พลังผลักดันที่มีผลต่อความก้าวหน้าของสังคม คือความขัดแย้งนั่นเอง

ส่วนแนวความคิดอื่นที่มีอิทธิพลต่อมาร์กซ์มีอยู่มากมาย เช่น เรื่องเผด็จการ ของชนชั้นกรรมาชีพซึ่งอยู่ในข้อเขียนของ Babeuf และ Blanqui ทฤษฎีจกประโยชน์และ ทฤษฎีมูลค่าส่วนเกินจาก Fourier ทฤษฎีวัตถุนิยมประวัติศาสตร์จาก Feuerbach เป็นต้น แต่ความเด่นของทฤษฎีของมาร์กซ์หาได้อยู่ที่ความสามารถในการเอาของผู้อื่นมาปรุงแต่ง แต่ อยู่ที่วิธีการวิเคราะห์ การใช้ตรรกะในการเสนอความคิด และความพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง สังคมโลก²⁷

หลักการของลัทธิมาร์กซ์

กล่าวได้ว่าแนวความคิดของเฮเกิลนั้นมีลักษณะเป็นจิตนิยมมาก แต่แนวความคิดของมาร์กซ์นั้นมีลักษณะวัตถุนิยม

คำว่าวัตถุนิยมนี้มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. พวกนี้เห็นว่า สภาพและลักษณะที่แท้จริงของโลกเกิดขึ้นจากรากฐานของ มูลเหตุทางวัตถุและจะพัฒนาไปตามกฎแห่งการเคลื่อนไหวของวัตถุ
2. วัตถุในโลก ไม่ใช่มีอยู่แต่ในความคิด แต่มีอยู่จริง ๆ และสามารถที่จะสัมผัสได้ ส่วนความรู้สึกทางจิตและวิญญาณนั้นเป็นผลผลิตของกระบวนการทางวัตถุ
3. เขาสามารถรู้โลกและธรรมชาติต่าง ๆ ได้

แนวความคิดหลักของมาร์กซ์

หลักเศรษฐกิจกำหนด (Economic Determinism)

มาร์กซ์อ้างว่า "ความรู้สึกสำนึกของมนุษย์ไม่ได้กำหนดสภาพความเป็นอยู่ของเขาแต่ตรงกันข้าม สภาพความเป็นอยู่ทางสังคมนั้นเป็นตัวกำหนดความรู้สึกของมนุษย์"²⁸

นั่นคือ มาร์กซ์เชื่อว่าสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมอันหมายถึงการเศรษฐกิจ ที่เป็นรากฐานสำคัญซึ่งกำหนดโครงสร้างของสังคมแต่ละสังคม

มาร์กซ์ได้แบ่งโครงสร้างของสังคมเป็น 2 ส่วน

1. โครงสร้างส่วนบน (Superstructure) ได้แก่ สถาบันทางสังคมต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ศาสนา ปรัชญา ฯลฯ ซึ่งจะทำหน้าที่ 2 ประการสำคัญคือ²⁹

1.1 สร้างความชอบธรรมในกฎหมาย จริยธรรมหรือศาสนา ซึ่งชนชั้นนำ บัญญัติไว้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มคน

1.2 เป็นเครื่องมือของชนชั้นผู้ปกครองเพื่อการรักษาไว้ซึ่งสถานภาพที่เหนือกว่า

2. โครงสร้างส่วนล่าง (Substructure) เป็นรากฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ พลังการผลิต ทรัพยากร เทคโนโลยี ฯลฯ ซึ่งมาร์กซ์เชื่อว่าจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างส่วนบน

(จาก Leon P. Baradat, Political Ideologies; Their Origins and Impact, Prentice-Hall Inc., N.J., 1975, p. 155.)

นั่นคือ มาร์กซ์ต้องการที่จะย้ำให้เห็นว่าวัตถุหรือเศรษฐกิจอันเป็นรากฐานที่สำคัญของสังคมมีส่วนที่สำคัญยิ่งในการกำหนดความเป็นไปของสังคมโดยรวม ในการนี้ มาร์กซ์ยังได้ชี้ให้เห็นชัดเจนจากการวิเคราะห์โครงสร้างของเศรษฐกิจ โดยแบ่งปัจจัยพื้นฐานของเศรษฐกิจออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. พลังการผลิต ได้แก่ ทรัพยากร วัตถุดิบ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้เพื่อการผลิตในสังคมและพลังการผลิตนี้เองที่จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ของการผลิต

2. ความสัมพันธ์ของการผลิต หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่อพลังการผลิต อันจะก่อให้เกิดชนชั้นขึ้นในสังคม มาร์กซ์ได้แบ่งชนชั้นตามแนวทางของความสัมพันธ์ของการผลิตออกเป็น 2 ชั้นชั้นใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

1. ชนชั้นผู้เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต
2. ชนชั้นผู้ไม่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต

และจากแนวความคิดพื้นฐานเรื่องเศรษฐกิจกำหนดตนเอง มาร์กซ์ได้ใช้วิธีการวิภาษวิธีมาเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยใช้เศรษฐกิจเป็นตัวแปรที่สำคัญ ซึ่งวิธีการวิเคราะห์แบบนี้เป็นที่รู้จักกันว่า "วัตถุนิยมวิภาษวิธี"

วัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectic Materialism)

มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดเรื่อง "วิภาษวิธี" ตามทัศนะของเฮเกลที่ว่า ความก้าวหน้าของสังคมเกิดจากการขัดกันระหว่าง 2 พลังที่ตรงกันข้ามกัน โดยเฮเกลเชื่อว่าพลังที่ว่าเป็นพลังจิต (Idea) กล่าวคือในตัวสรรพสิ่งจะมีตัวประกอบอยู่ 2 ชนิด ซึ่งจะขัดกันในตัวเอง และจะนำไปสู่ความก้าวหน้า

แต่มาร์กซ์เองมีความเห็นขัดแย้งกับแนวการวิเคราะห์ของเฮเกล มาร์กซ์เห็นว่าแนวความคิดของเฮเกลเป็นแนวความคิดที่สวนทางกับความเป็นจริง คือ ใช้ศีรษะ เดินต่างเท้า มาร์กซ์เชื่อว่าพลังของความก้าวหน้าของสังคม หากได้เกิดจากการจินตนาการเอาเองไม่ แต่เกิดจากพื้นฐานเศรษฐกิจ รวมทั้งความรู้ของมนุษย์เองในการที่จะควบคุมสภาวะการณ์ของพื้นฐานเศรษฐกิจด้วย

"วิภาษวิธีของข้าพเจ้าไม่เพียงแต่จะแตกต่างจากของเฮเกลเท่านั้น แต่ยังตรงกันข้ามด้วยเฮเกลนั้นเชื่อว่า.....โลกที่เป็นอยู่เป็นเพียงรูปแบบภายนอกของ "จิต" เท่านั้น ตรงกันข้ามกับข้าพเจ้าที่เชื่อว่าจิตไม่ได้มีความหมายอื่นใดมากไปกว่าการที่จิตของคนมีปฏิกริยากับโลกแห่งวัตถุและออกมาในรูปของความนึกคิด"³⁰

จากแนวการวิเคราะห์ความก้าวหน้าของสังคมโดยใช้วัตถุนิยมวิภาษวิธีนี้เอง มาร์กซ์ได้นำมาศึกษาและให้คำตอบวิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ตั้งแต่สมัยยุคดึกดำบรรพ์เป็นต้นมา จนถึงสังคมนายทุนที่เป็นสมัยซึ่งมาร์กซ์ใช้ชีวิตอยู่ รวมทั้งพยายามชี้แนะแนวทางสำหรับสังคมในอนาคตอันเป็นสังคมที่จะวิวัฒนาการสืบต่อไปด้วย

แนวการวิเคราะห์วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ของมาร์กซ์ เป็นที่รู้จักกันว่า "สสารวาท. แห่งประวัติศาสตร์" หรือ "วัตถุนิยมประวัติศาสตร์"

วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (Historical Materialism)

มาร์กซ์เชื่อว่าประวัติศาสตร์ก็คือ "กระบวนการสร้างตนเองอย่างกระตือรือร้นของมนุษย์"³¹ และแรงงานมนุษย์นั้นเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์และเป็นส่วนสำคัญของสังคมทุกรูปแบบ ดังนั้น ประวัติศาสตร์โลกตามทรรศนะของมาร์กซ์จึงเป็นประวัติศาสตร์ของการผลิตนั่นเอง

ซึ่งปัจจัยของการผลิตคือพลังในการผลิต ตลอดจนความสัมพันธ์ในการผลิตจะก่อให้เกิดชนชั้นในสังคม และด้วยเหตุนี้ มาร์กซ์จึงสรุปว่า "ประวัติศาสตร์สังคมที่เป็นมาจนกระทั่งทุกวันนี้ ก็คือประวัติศาสตร์ของการต่อสู้ระหว่างชนชั้น"³² นั่นเอง

ดังนั้น ประวัติศาสตร์จึงเกิดขึ้นเนื่องจากความขัดแย้งของพลังทางวัตถุของระบบผลิตกับความสัมพันธ์ของการผลิตที่เป็นอยู่ เมื่อพลังทางวัตถุกล่าวคือ วิทยาการในการผลิตสมัยใหม่ก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ แต่ระบบต่าง ๆ ของสังคมยังคงอยู่ในลักษณะเดิม ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อปรากฏให้เห็นชัดวาระเบียบต่าง ๆ ของสังคมที่ชนชั้นเดิมกำหนดไว้เป็นเครื่องกีดขวางความก้าวหน้าของพลังการผลิตแบบใหม่

"เขาเห็นว่าการกระทำของมนุษย์รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงทางวัตถุที่การกระทำเหล่านั้นนำมาเป็นผล ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากสภาวะการณ์ทางวัตถุที่อยู่นอกกายเขา และส่วนหนึ่งเกิดจากความรู้ของเขาเองในข้อที่จะควบคุมสภาวะการณ์ทางวัตถุได้อย่างไร แต่มนุษย์อาจได้รับความรู้เช่นนั้นได้ก็แต่โดยอาศัยความชำนาญจากการสังเกตศึกษาสภาวะการณ์ทางวัตถุนั้นเอง เขาก็ได้รับความชำนาญจากสภาวะการณ์ทางวัตถุมิใช่โดยการนั่งเฝ้าอยู่บนเก้าอี้อันแสนสบาย แต่จะได้อมาโดยการปฏิบัติการในทางผลิตเครื่องใช้ต่าง ๆ ตามความต้องการของชีวิต และเมื่อความรู้ของเพิ่มพูนขึ้น เมื่อเขาคิดประดิษฐ์วิธีการผลิตใหม่ ๆ ขึ้น และนำสิ่งเหล่านั้นออกปฏิบัติการ เขาก็จะประสบว่าแบบที่มีอยู่เดิมในการจัดระเบียบสังคมได้กลายเป็นเครื่องกีดขวางมิให้เขาสามารถใช้วิธีการใหม่ ๆ ที่เขาคิดค้นขึ้นได้โดยเต็มที่ มนุษย์ได้ตระหนักความเป็นจริงข้อนี้จากเหตุการณ์ในชีวิตของเขาเอง ดังนั้น ในขั้นต้นมนุษย์จึงต่อสู้กับความผิตรายและเครื่องกีดขวางเฉพาะเรื่องเฉพาะราย ซึ่งแบบเก่าของการจัดระเบียบสังคมได้ก่อสร้างขึ้นไว้ แต่ในเวลาต่อมา เขาก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะถูกดึงเข้าไปสู่การต่อสู้ทุกทางกับระบบที่มีอยู่เดิมทั้งหมด"³³

ในการวิเคราะห์วิวัฒนาการของสังคมมนุษย์ มาร์กซ์จึงได้แบ่งลักษณะของสังคมตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงสังคมปัจจุบันหรือสังคมนายทุนออกเป็น 5 สังคมด้วยกัน คือ

1. สังคมดึกดำบรรพ์ (Primitive Society)

ในสังคมนี้ จะพบว่าเครื่องมือในการผลิตเป็นของส่วนรวม เป็นสังคมที่ยังไม่เกิดชนชั้นขึ้น การชู้ตริคหรือฉกประโยชน์ในระหว่างกันจึงยังไม่ปรากฏ ความแตกต่างระหว่าง "ของตน" กับ "ของคนอื่น" ยังไม่มีสมาชิกในสังคมมีความสำนึกที่ออกจะเรียบง่าย และมุ่งที่ประโยชน์สุขร่วมของชุมชนเป็นหลัก

ต่อมาเมื่อมนุษย์ฉลาดขึ้นจากประสบการณ์และการเรียนรู้ เขาจึงรู้จักพัฒนาเอาแร่เหล็กมาใช้ประโยชน์ สร้างเครื่องมือในการผลิตใหม่ ๆ ขึ้น เช่น ทำจอบ เสียม ขึ้นมาแทนไม้แหลมที่ใช้ขุดดิน และมีการจัดสัตว์ป่ามาเลี้ยง หักร่างดวงพงทำไร่ เกิดการเป็นเจ้าของทรัพย์สินขึ้นมา มีการรบพุ่งกัน และเกณฑ์แรงงานเชลยมาเป็นทาส ในที่สุดสังคมแบบนี้ก็ต้องสลายตัวไป

เองเกลส์อ้างว่า สังคมแบบดั้งเดิมนี้สลายตัวไปเนื่องจากพัฒนาการของการแบ่งงานตามความชำนาญเฉพาะอย่าง (Division of Labor) โดยมีการจับสัตว์มาเลี้ยงและการทำนาทำไร่ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบใหม่ขึ้นในสังคม โดยที่ผู้ชายจะเป็นเจ้าของอำนาจและความมั่นคง สิทธิของสตรีจะถูกละเมิด เกิดความขัดแย้งระหว่างเพศอันนำไปสู่ระบบการกดขี่ผู้หญิงการที่ผู้ชายมีบทบาทในทางเศรษฐกิจมาก จะนำไปสู่ระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) โดยให้นับญาติกันทางฝ่ายผู้ชาย (ใช้นามสกุลของผู้ชาย) และให้มีการสืบทอดมรดกต่อกันลงมา นอกจากนี้ก็มีการใช้แรงงานทาสเกิดขึ้น คำส่วนเกินหรือการชู้ตริคระหว่างชนชั้นก็เริ่มปรากฏ³⁴

2. สังคมทาส

สังคมนี้เป็นวิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากสังคมดึกดำบรรพ์ และเป็นสังคมแรกในประวัติศาสตร์มนุษย์ที่เกิดชนชั้นขึ้น ซึ่งมาร์กซ์ได้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นใหญ่ ๆ คือ

2.1 นายทาส ซึ่งเป็นชนชั้นที่เป็นเจ้าของเครื่องมือในการผลิตและเป็นเจ้าของทาสด้วย ชนชั้นนายทาสตามทฤษฎีของมาร์กซ์ก็คือ ชนชั้นผู้ฉกประโยชน์นั่นเอง

2.2 ทาส เป็นชนชั้นที่ไม่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต แต่เป็นชนชั้นผู้ผลิต และเป็นชนชั้นที่ประกอบด้วยชนกลุ่มใหญ่ของสังคม ตัวอย่าง จะเห็นได้ชัดในสังคมสมัยกรีกและโรมัน ซึ่งความเจริญก้าวหน้าของสังคมในสมัยนั้นเป็นผลมาจากการชู้ตริคแรงงานทาส จนในที่สุดทาสก็จะรวมตัวกันก่อความไม่สงบขึ้นโดยทั่วไป สังคมทาสก็จะสลายไป สังคมศักดินาก็จะเข้ามาแทนที่

3. สังคมคักดินา

ในสังคมนี้จะประกอบด้วย 2 ชั้นชั้นใหญ่ ๆ ในลักษณะเดียวกับสังคมทาส คือ

3.1 เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นพวกเจ้าขุนมูลนาย พวกนี้จะจัดอยู่ในชนชั้นเจ้าของเครื่องมือในการผลิต หรือชนชั้นผู้ถูกประกบประโยชน์

3.2 ทาสคักดินา ซึ่งเป็นชนชั้นผู้ถูกประกบประโยชน์

หลังจากที่สังคมทาสถูกทำลายลง ทาสก็จะถูกปลดปล่อย แต่ทาสอีกส่วนหนึ่งยังคงยึดติดอยู่กับที่ดินที่ตนเองเคยทำกินอยู่ เมื่อเจ้าขุนมูลนายเข้าครอบครองที่ดิน ทาสคักดินาก็จะถูกขูดรีดแรงงานในฐานะผู้ผลิตอีกต่อไป

ในสังคมคักดินานี้ พลังในการผลิตก้าวหน้ากว่าสังคมก่อน ๆ เนื่องจากมีการพัฒนาเครื่องมือในการผลิตที่ทันสมัยขึ้น อันเป็นเหตุให้ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าขุนมูลนายกับผู้ผลิตหรือทาสคักดินาไม่สามารถเอื้ออำนวยต่อความก้าวหน้าทางการผลิตได้ เช่น มีการสร้างเครื่องจักรกลที่ทันสมัย จำต้องใช้กรรมกรที่ชำนาญงานในโรงงานอุตสาหกรรม แต่สังคมคักดินาไม่สามารถสนองตอบสิ่งเหล่านี้ได้

มาร์กซ์เชื่อว่า ความก้าวหน้าในทางการผลิตจะไม่มีอุปสรรคใดจะขัดขวางไว้ได้ สังคมจะต้องรุดหน้าต่อไปโดยจะกำจัดอุปสรรคเหล่านั้นเอง นั่นคือ เมื่อเกิดผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมขึ้นมา พวกนี้จะรณรงค์ต่อต้านการจัดระเบียบสังคมแบบเก่า เรียกร้องให้ปลดปล่อยทาสคักดินา ในที่สุดการปฏิวัติก็จะเกิดขึ้น และสังคมคักดินาก็จะสลายตัวไป

4. สังคมนายทุน

หลังจากที่ทาสคักดินาถูกปล่อยตัวให้มีเสรีภาพ พวกนี้ก็กลายเป็นกรรมกรที่มีอิสระ และเป็นกำลังที่สำคัญยิ่งในการผลิตของสังคมนายทุน การผลิตแบบอุตสาหกรรมก็จะดำเนินไปอย่างเป็นระบบ มีการพัฒนาเครื่องจักรกลมาใช้เพื่อการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในสังคมนี้ก็จะประกอบด้วย 2 ชั้นชั้นใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ

4.1 นายทุน ซึ่งเป็นชนชั้นเจ้าของเครื่องมือในการผลิตหรือชนชั้นผู้ถูกประกบประโยชน์

4.2 กรรมกร เป็นชนชั้นที่ขายแรงงานเพื่อยังชีพ และเป็นชนชั้นที่ถูกประกบประโยชน์ซึ่งประกอบด้วยชนส่วนใหญ่ของสังคม

มาร์กซ์อ้างว่าทั้งสองชนชั้นจะขัดแย้งกัน และจะนำมาซึ่งการปฏิวัติอย่างไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงได้ จนในที่สุดสังคมนายทุนก็จะสลายไป และจะนำไปสู่สังคมสุดท้าย คือ สังคมคอมมิวนิสต์ซึ่งจะได้กล่าวต่อไป

เราจะพบว่ามาร์กซ์ได้อุทิศเวลาส่วนใหญ่ของชีวิต ให้แก่การศึกษาลัทธิเศรษฐกิจแบบนายทุน ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะค้นหาลักษณะและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงอันเกิดจากการขัดแย้งกันภายใน หรือการต่อสู้กันระหว่างนายทุนกับกรรมกรมาชีพ จนกระทั่งเกิดการปฏิวัติล้มล้างนายทุน อันนำมาสู่การสลายตัวของสังคมนายทุนในบั้นปลาย

ในการใช้หลักวัตถุนิยมวิภาษวิธีวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงภายในสังคมทุนนิยมนี้ มาร์กซ์ยังคงยึดหลักการสำคัญ 2 ประการ คือ ความเชื่อที่ว่า³⁵

1. วิถีชีวิตในทางเศรษฐกิจของคนจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบด้านอื่น ๆ ของคนในการใช้ชีวิตในสังคม

2. ความขัดแย้งระหว่างผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจซึ่งไม่อาจหลีกเลี่ยงได้นั้นจะเป็นตัวที่ก่อให้เกิดการต่อสู้กันระหว่างชนชั้นตั้งแต่แรกเริ่มของประวัติศาสตร์ได้เป็นตัวกำหนดหลังการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการปฏิวัติทั้งหลาย

จากหลักการนี้เอง มาร์กซ์จึงให้ความสำคัญกับการค้นคว้าและการวิเคราะห์เศรษฐกิจในเชิงการเมืองในสังคมนายทุน ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในแง่ "เศรษฐศาสตร์การเมือง" (Political Economy) นั้นเอง

หลักการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงในสังคมนายทุนของมาร์กซ์

ว่าด้วยเรื่องสินค้า

สินค้า คือ สิ่งของใด ๆ ที่สามารถนำมาสนองความต้องการที่แน่นอนอย่างหนึ่งอย่างใดของบุคคล สินค้าประเภทต่าง ๆ จึงมีประโยชน์ในการใช้สอยไม่เหมือนกัน เช่น เสื้อผ้า อาหาร เป็นสินค้าที่สามารถสนองความต้องการของชีวิตทางวัตถุของบุคคล หนังสือ ภาพเขียน วิทยุ โทรทัศน์ เป็นสินค้าที่สามารถสนองความต้องการของชีวิตทางจิตใจของบุคคล และรถไถ เครื่องจักรกลเป็นสินค้าที่สามารถสนองความต้องการทางด้านการผลิตของบุคคลได้ ซึ่งลักษณะการมีประโยชน์ของสิ่งของที่สามารถสนองความต้องการของบุคคลก็คือ มูลค่าในการใช้สอยของสิ่งของนั่นเอง

สิ่งของอย่างหนึ่งจะกลายมาเป็นสินค้าได้จะต้องเป็นสิ่งของที่มีมูลค่าในการใช้สอยและจะต้องมีการเสนอให้บุคคลอื่นในสังคมได้บริโภค พืชผักหรือข้าวที่ชาวนาปลูกถ้าเป็นไปเพื่อสนองการบริโภคของตนเอง พืชผักหรือข้าวก็ไม่อาจนับได้ว่าเป็นสินค้า แต่ถ้าชาวนาเอาไปขาย พืชผักหรือข้าวก็จะกลายเป็นสินค้าทันที

การที่ชวานานำข้าวไปขายเพื่อแลกเปลี่ยนกับสิ่งของอย่างอื่นแสดงให้เห็นว่า
สินค้านอกจากจะมีมูลค่าในการใช้สอยแล้วจะต้องมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนอีกด้วย

เช่น ชวานานำข้าว 2 ถังไปแลกกางเกงได้ 2 ตัว ค่าตามมืออยู่ว่า อะไรที่
เป็นตัวกำหนดมูลค่าในการแลกเปลี่ยนของสินค้า นักเศรษฐศาสตร์บางคนอาจตอบว่าการที่นำ
เอาข้าว 2 ถัง แลกกับกางเกง 2 ตัว ได้ก็เพราะสินค้าทั้ง 2 ชนิดมีมูลค่าในการใช้สอยเท่าเทียม
กัน คือถือว่าถ้าสินค้าใดที่มีมูลค่าในการใช้สอยมากก็จะมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยนมากตามไป
ด้วย

แต่ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะวัดมูลค่าในการใช้สอยได้อย่างไร ข้าว 2 ถังเราใช้
บริโภคแก้หิว แต่กางเกงเสื้อผ้าเราใช้เพื่อปกปิดร่างกายและกันหนาว เมื่อมูลค่าในการใช้สอย
ไม่เหมือนกัน หรืออยู่คนละมาตรวัด เราจึงย่อมไม่สามารถนำมาเปรียบเทียบกันได้

มาร์กซ์อ้างว่า เหตุที่ของ 2 สิ่งนี้มีมูลค่าเท่ากันได้ ก็เพราะของทั้งสองซึ่งเป็น
ผลผลิตของแรงงานมนุษย์ชาติที่มีจำนวนแรงงานแฝงอยู่ในจำนวนที่เท่ากันนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม มูลค่าสินค้าหาได้ถูกกำหนดจากเวลาแรงงานเฉพาะตัวของผู้
ผลิตของแต่ละบุคคลไม่ ไม่เช่นนั้น คนขี้เกียจและขาดความชำนาญใช้เวลาทำแก้อี 1 ตัวถึง
15 ชม. จะได้รับมูลค่าจากแก้อีมากกว่าคนขยันและชำนาญที่ใช้เวลาทำเพียง 10 ชม.

แต่มูลค่าของสินค้าจะถูกกำหนดจากเวลาแรงงานที่จำเป็นของสังคม

เวลาแรงงานที่จำเป็นของสังคมก็คือ เวลาแรงงานที่ใช้ผลิตหรือสร้างมูลค่าใน
การใช้สอยของสินค้า ภายใต้การผลิตปกติ ระดับความชำนาญและความเครียดของแรงงานใน
อัตราเฉลี่ยของสังคมปัจจุบัน

เพราะฉะนั้นถ้า แรงงานเฉพาะตัว > แรงงานจำเป็น --- เสียเปรียบ (1)

แรงงานเฉพาะตัว < แรงงานจำเป็น --- ได้กำไร (2)

เช่นเวลาที่สังคม (คนโดยเฉลี่ย) ผลิตสินค้า ใน 2 ชม. ได้มูลค่าของสินค้า A 1 หน่วย
ฉะนั้น (กรณี (1)) นายดำผลิตสินค้า A ใน 3 ชม. ได้มูลค่าสินค้า 1 หน่วย

(กรณี (2)) นายขาวผลิตสินค้า A ใน 1 ชม. ได้มูลค่าสินค้า 1 หน่วย

ซึ่งต่อมาเมื่อสังคมวิวัฒนาการต่อไป ความจำเป็นที่จะต้องให้สินค้าอย่างหนึ่ง
อย่างใดมาทำหน้าที่ของค่าเทียบที่แน่นอนตายตัวในการแลกเปลี่ยนสินค้า ระบบเงินตราจึง
เกิดขึ้น

การเปลี่ยนจากเงินตราไปสู่ทุน

สูตรการหมุนเวียนของสินค้าอย่างง่าย ๆ

สินค้า --- เงิน --- สินค้า

สูตรการหมุนเวียนของทุน

เงิน (1) --- สินค้า --- เงิน (2)

(ซื้อถูกขายแพง) เงิน (2) - เงิน (1) = กำไร

มาร์กซ์อ้างว่าสินค้าไม่ว่าจะมีมูลค่าเท่าเทียมกันหรือไม่ นำมาแลกเปลี่ยนกันย่อมไม่ก่อให้เกิดค่าส่วนเกินได้³⁶

ทุนก็คือมูลค่าที่สามารถนำเอามูลค่าส่วนเกินมาสู่เจ้าของได้นั่นเอง

ผู้มีเงินตราซื้อสินค้าพิเศษจากตลาด ซึ่งมูลค่าในการใช้สอยของสินค้าพิเศษก็มีสมรรถภาพในการสร้างสรรค์มูลค่าซึ่งเป็นวิธีเดียวที่สามารถทำให้เงินตรากลายเป็นทุนได้ และสินค้าพิเศษนี้ก็คือกำลังแรงงานนั่นเอง

ผู้ที่ขายแรงงานก็คือ พวกที่ไม่มีปัจจัยการผลิต จึงต้องขายแรงงานเสมือนสินค้าอย่างหนึ่งแต่ผิดจากสินค้าอื่นที่ว่ามันเป็นแหล่งขุมทรัพย์ของมูลค่า หรือตัวที่จะก่อให้เกิดมูลค่ามากมาย และยังเป็นตัวก่อให้เกิดมูลค่าส่วนเกินอีกด้วย นอกจากนี้แรงงานยังเป็นตัวถ่ายเทมูลค่าสินค้าหนึ่งไปสู่อีกสินค้าหนึ่งอีกด้วย

มูลค่าส่วนเกินของแรงงานเกิดขึ้นได้อย่างไร

ถ้าแรงงานที่จำเป็นของสังคมในการผลิตเก้าอี้ 1 ตัว = 6 ชั่วโมง และ 1 ชั่วโมงแรงงานมีค่า = 10 บาท สมมติให้นายคำผลิตเก้าอี้ 1 ตัว โดยใช้เวลา = 6 ชั่วโมง หรือกล่าวได้ว่าใน 6 ชั่วโมง นายคำผลิตสินค้าได้มี มูลค่า 60 บาท มูลค่าส่วนเกินจะเกิดขึ้นในกรณีที่นายคำ ไปรับจ้างผลิตเก้าอี้ โดยต้องทำงาน 12 ชั่วโมง แต่ได้ค่าแรง 100 บาท นั่นคือ นายคำผลิตมูลค่าส่วนเกิน มีค่า = 20 บาท

อาจกล่าวได้ว่ามูลค่าส่วนเกิน คือ มูลค่าที่นายทุนขูดรีดจากผลพวงของแรงงานกรรมาชีพนั่นเอง

จึงพอสรุปได้ว่า "แรงงานส่วนเกินเป็นตัวที่ก่อให้เกิดทุน"

เมื่อมีทุน นายทุนก็จะยิ่งขยายทุนได้มากขึ้นตามขั้นตอนของกฎการสะสมทุน

กฎการสะสมทุน มี 5 ขั้นตอนหลัก คือ

1. กรรมาชีพขายแรงงานเพื่อยังชีพ
2. นายทุนบีบเอาค่าส่วนเกิน
- เพิ่มชั่วโมงในการทำงาน

- ลดเวลาทำงานที่จำเป็น (ซื้อเครื่องจักรเพิ่ม)
- 3. เปลี่ยนมูลค่าส่วนเกินให้เป็นทุนโดยเร่งการผลิต
- 4. ใช้ทุนเพื่อพัฒนาวิธีการผลิตแบบใหม่
- 5. การสะสมจะเพิ่มทวีมากขึ้น

นอกจากนายทุนจะฉกประโยชน์จากรรมาชีพแล้วยังมีการแข่งขันกันเองในการผลิตและการตลาดอีกด้วย

กฎการรวมทุน

1. กรรมกรไม่มีเงินพอที่จะซื้อสินค้า
2. นายทุนแข่งกันเอง นายทุนน้อยมีทางเลือก 2 ทาง คือ บริโภคทุนตนเองจนหมดกับขายสินค้าให้ถูกกว่า ในขณะที่ซื้อวัตถุดิบแพง นายทุนน้อยต้องประสบกับความหายนะอยู่ดี นั่นคือนายทุนใหญ่ชนะนายทุนน้อย
3. จะมีนายทุนใหญ่จำนวนน้อยสุดริตมากขึ้นเป็นผลให้กรรมกรว่างงาน และยากไร้เพิ่มขึ้น

กฎว่าด้วยการเพิ่มความหายนะ ซึ่งอาจแบ่งเป็น 4 ขั้นตอนต่อไปนี้

1. ทุนนิยมทำลายความภาคภูมิใจในผลงานของกรรมาชีพ
2. ลดค่าของคนต่ำกว่าเครื่องจักร
3. ทำลายแนวโน้มทางความคิดและปัญญา
4. เปลี่ยนชีวิตของคนให้ตกอยู่ในโรงงาน
5. กรรมาชีพยากไร้ เป็นชนชั้นใหญ่ที่ถูกเอาเปรียบ ซึ่งจำต้องทำการปฏิวัติเพื่อความอยู่รอดของพวกเขา เรียกว่าการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

เป็นการปฏิวัติที่รุนแรง และหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ซึ่งต่อมา Marx อ้างว่าในบางประเทศอาจใช้วิธีการแบบสันติได้) เพราะนายทุนจะไม่ยอมปล่อยให้อำนาจหรือผลประโยชน์ของพวกเขาตกไป

ปัจจัยที่ส่งเสริมการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

1. สังคมมีการอุตสาหกรรมเจริญมาก
2. เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำระยะยาว

3. กรรมาชีพมีความสำนึกในชนชั้นและสร้างพลังกลุ่ม หลังจากชนชั้นกรรมาชีพปฏิบัติได้สำเร็จ จะนำไปสู่การปกครองที่เรียกว่า "เผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพ"

เผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพ

เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ (สังคมนิยม) ก่อนที่จะบรรลุถึงสังคมนิยมวินิสต์ การปกครองแบบนี้เป็นเผด็จการที่ต่างไปจากเดิม กล่าวคือ เป็นเผด็จการโดยชนส่วนมาก และรัฐบาลจะทำหน้าที่สำคัญ 2 ประการคือ

1. ดำเนินการกวาดล้างชนชั้นนายทุนและผู้ที่ยังมีจิตใจนิยมลัทธินายทุน โดยอาศัยกำลังและความเด็ดขาดรุนแรง

2. แฉวทางไปสู่สังคมนิยมวินิสต์ที่สมบูรณ์

มาร์กซ์ได้อ้างว่า

"เผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพแตกต่างจากเผด็จการที่เคยมีมาก่อนตรงที่ว่า เป็นครั้งแรกที่เป็นเผด็จการโดยชนส่วนใหญ่.....จุดประสงค์ไม่ใช่เพื่อสร้างความถาวรให้กับอำนาจที่มีอยู่แต่เป็นการกำจัดและการกวาดล้างการกดขี่ชั่วคราว"³⁷

นอกจากนี้เพื่อที่จะให้สังคมเดินไปตามแนวทางสู่สังคมนิยมวินิสต์ที่สมบูรณ์ได้ รัฐบาลเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพจำเป็นต้องมีเครื่องมือหรือวิธีการปฏิบัติปัจจัยในการผลิต ซึ่ง มาร์กซ์อ้างว่าวิธีการนี้อาจแตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ แต่สำหรับในประเทศที่เจริญก้าวหน้า นั้น อาจจะกระทำได้โดย

1. ยกเลิกกรรมสิทธิ์ที่ดินและใช้วิธีการให้เช่าเพื่อทำรายได้มาใช้เพื่อสาธารณประโยชน์

2. เก็บภาษีรายได้ตามระบบก้าวหน้าให้หนัก

3. ยกเลิกสิทธิในมรดก

4. โอนทรัพย์สินสมบัติของผู้พวยพอกนอกประเทศและของกบฏมาเป็นของรัฐ

5. รัฐควบคุมและผูกขาดการให้สินเชื่อโดยผ่านทางธนาคารชาติ

6. รัฐเข้าควบคุมการคมนาคมสื่อสารทุกชนิด

7. รัฐเข้าควบคุมโรงงาน เครื่องมือการผลิต และปัจจัยทางการเกษตร

8. ทุกคนมีหน้าที่ต้องทำงานโดยเสมอภาคกัน และจัดตั้งกองทัพอุตสาหกรรมเพื่อการเกษตรและอื่น ๆ

9. รวมเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมโรงงานเข้าด้วยกัน กำจัดความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทด้วยการแจกแจงรายได้แก่ประชาชนโดยเท่าเทียมกันทั่วประเทศ

10. ให้การศึกษาแก่เยาวชนทุกคนโดยไม่คิดมูลค่า กำจัดการใช้แรงงานเด็ก

ในช่วงของเหตุการณ์แห่งชนชั้นกรรมาชีพนี้ เป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงความไม่เสมอภาคยังคงมีอยู่ ความไม่พอใจของกรรมาชีพต่อผลงานที่ตนกระทำการผลิตก็ยังคงฝังลึกอยู่ในห้วงแห่งความนึกคิดที่ติดมาตั้งแต่สังคมนายทุน ฉะนั้น การให้ค่าตอบแทนแรงงานจึงจะไม่เท่าเทียมกันกล่าวคือ แต่ละคนมีส่วนให้ตามความสามารถของคน และได้รับตามผลงานที่เขาให้กับสังคม

เมื่อสังคมวิวัฒนาการต่อไป ระบบแบ่งงานตามลักษณะหน้าที่ถูกขจัดหมดไป กรรมาชีพมีความรอบรู้มากขึ้น ความพอใจในแรงงานของตนเองก็จะบังเกิดขึ้น และจะรู้ว่าการใช้แรงงานเพื่อสร้างสรรสังคมนั้นถือเป็นภาระหน้าที่ ฉะนั้นทุกคนก็จะไม่เลือกงาน แต่จะทำงานตามความสามารถของตนเอง เมื่อสังคมวิวัฒนาการมาถึงขั้นนี้ ความแตกต่างของงานก็จะหมดไป กรรมาชีพทุกคนจะมีส่วนให้สังคมตามความสามารถของตน และได้รับตามความจำเป็นของตนด้วย

อย่างไรก็ตาม มาร์กซก็เล็งเห็นถึงอันตรายที่ อาจจะเกิดขึ้นได้จากนานาประเทศโดยเฉพาะประเทศทุนนิยม มาร์กซจึงเชื่อว่ารัฐบาลเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพ อันเกิดจากการปฏิวัติล้มล้างสังคมนายทุนโดยชนชั้นกรรมาชีพทั้งมวลนั้น ถ้าเกิดขึ้นในประเทศใดประเทศหนึ่งแต่เพียงประเทศเดียวอาจจะถูกฝ่ายประเทศนายทุนรวมหัวกันทำลายเสียก็ได้

มาร์กซจึงสรุปว่า เผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพจะต้องเกิดขึ้นในประเทศอุตสาหกรรมหลายประเทศในช่วงเวลาที่ไล่เรียงกัน เพราะจะได้ร่วมมือกันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อันจะเป็นกองกำลังที่สำคัญในการต่อสู้กับประเทศนายทุน และจะนำไปสู่ชัยชนะของกรรมาชีพที่สมบูรณ์

สังคมคอมมิวนิสต์

หลังจากที่รัฐบาลเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพได้ทำหน้าที่เสร็จสิ้นอย่างสมบูรณ์ชนชั้นในสังคมก็จะเหลือเพียงชนชั้นเดียวคือชนชั้นกรรมาชีพ เมื่อบรรลุถึงขั้นนี้ทุกคนจะมีความเสมอภาคกัน ไม่มีใครฉกประโยชน์จากใคร ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันในระหว่างชนชั้นก็จะสลายตัวไป สังคมก็จะผ่านเข้าสู่สังคมขั้นสุดท้ายของวิวัฒนาการ คือ สังคมคอมมิวนิสต์

ในสังคมนี้ รัฐจะค่อยสลายตัวไป ทั้งนี้มาร์กซให้ทรรศนะว่ารัฐบาลเป็นเครื่องมือของชนชั้นหนึ่งเพื่อกดขี่หรือฉกประโยชน์จากอีกชนชั้นหนึ่ง เมื่อไม่มีชนชั้น ความจำเป็น

ของรัฐบาลก็จะสลายไปด้วย นอกจากนี้ชนชั้นผู้ปกครองซึ่งใช้รัฐเป็นเครื่องมือก็จะหมดไปตามธรรมชาติของการวิวัฒนาการ ซึ่งถ้าทั่วโลกผ่านเข้าสู่สังคมคอมมิวนิสต์ ความขัดแย้งระหว่างประเทศก็จะไม่ปรากฏให้เห็นเป็นแน่³⁹

นอกจากนี้ อำนาจทางการเมืองในสังคมก็จะสลายตัวไปด้วย ดังนี้ ก็เพราะการเมืองเป็นเรื่องของการต่อสู้กันระหว่างชนชั้นเพื่อหวังที่จะเข้าไปเป็นรัฐบาล นั่นคือ ถ้ามองอีกแง่หนึ่งในสังคมคอมมิวนิสต์จะไม่มีคำว่า "การเมือง" อยู่เลยเพราะเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น และปราศจากรัฐ

อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์ไม่ได้อ้างว่า กรรมาชีพจะต้องล้มล้างรัฐ เพื่อที่จะนำไปสู่สังคมที่ดีกว่าซึ่งเป็นธรรมชาติของพวกอนาธิปไตย (Anarchist) มาร์กซ์เพียงแต่ให้ธรรมชาติตามหลักการตรรกะตีความตามหลักเศรษฐกิจกำหนดเท่านั้นว่า เมื่อไร้ชนชั้น สังคมก็จะไร้การฉกฉวยประโยชน์ รัฐซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการฉกฉวยประโยชน์ ก็จะหมดหน้าที่หรือภาวะไป เมื่อไม่มีหน้าที่หรือภาวะความจำเป็นที่จะต้องมิรัฐก็หมดไป นั่นคือรัฐก็จะสลายตัวไปนั่นเอง

ในการที่อำนาจทางการเมืองสลายตัวไปนั้น มาร์กซ์ไม่ได้หมายความว่าความสัมพัทธ์ในเชิงอำนาจจะสลายตัวไปด้วยไม่ ในสังคมคอมมิวนิสต์นั้นจะประกอบด้วยสมาคมของผู้ผลิตที่มีความเป็นอิสระและเสมอภาคกัน ดำเนินงานการผลิตตามแผนงานของส่วนรวม แผนงานนี้จะเป็นตัวควบคุมชนิดของงานต่าง ๆ ให้ได้สัดส่วนกับความต้องการของคนในสังคม ซึ่งสมาคมหรือองค์กรที่เกิดขึ้นก็ต้องมีความสัมพันธ์กับอำนาจ แต่มาร์กซ์ก็อ้างว่าในกระบวนการผลิตแบบคอมมิวนิสต์โดยเฉพาะในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ปัญหาในทางเทคนิคบางประการก็อาจต้องใช้การตัดสินใจกันอย่างฉับพลัน แต่ส่วนใหญ่แล้วการตัดสินใจดำเนินนโยบายใด ๆ ของสังคมจะต้องได้รับการยินยอมจากเสียงข้างมากเสียก่อน ซึ่งก็เท่ากับว่าบุคคลที่เป็นสมาชิกของสังคมก็จะอยู่ภายใต้เจตนาธรรมของตนเองด้วย คนในสังคมคอมมิวนิสต์จะเป็นคนที่มีคุณธรรมสูง จะไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวมได้

นอกจากนี้ ระบบการผลิตจะได้รับการพัฒนาอยู่เสมอ และเมื่อถึงระดับหนึ่งคนในสังคมคอมมิวนิสต์จะทำงานน้อยชั่วโมงลง คนก็จะใช้เวลาที่เหลือมาพัฒนาความรู้ หาประสบการณ์ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นประโยชน์กับสังคมและตัวของเขาเองต่อไป นอกจากนี้ ความก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีจะถูกปรับมาใช้เสียใหม่ ให้คนมีลักษณะที่เป็นคนโดยสมบูรณ์ ไม่กลายเป็นทาสของเครื่องจักรอย่างในสังคมนายทุน จากความจริงที่ว่าคนทุกคนต่างก็มีสติปัญญาความนึกคิด สังคมคอมมิวนิสต์ต้องการกำจัดลักษณะงานที่เป็น Division of Labour โดยอ้างว่าเป็นลักษณะงานที่จำกัดสติปัญญาของคนและสร้างลักษณะงานเสียใหม่ให้คนมีโอกาส

คิดและปฏิบัติในขณะเดียวกันได้ การขัดกันระหว่างแรงงานทางสมองกับแรงงานทางร่างกายก็
จะไม่เกิดขึ้น⁴⁰

ในสังคมคอมมิวนิสต์ มาร์กซ์อ้างต่อไปว่า "ทรัพย์สินเอกชน" (Private Property) จะไม่มีทั้งนี้เพราะทรัพย์สินเอกชนเป็นผลผลิตมาจากการที่ชนชั้นหนึ่งฉกประโยชน์หรือริดนาทา
เร้นมาจากอีกชนชั้นหนึ่ง ดังนั้น เมื่อสังคมปราศจากชนชั้นเสียแล้ว การฉกประโยชน์ก็จะไม่
เกิดขึ้น และลักษณะของทรัพย์สินเอกชนก็จะหมดไป มาร์กซ์ให้ทรรศนะว่า "สินค้าอุปโภค
บริโภคจะมีความสำคัญก็แต่ในแง่ของการใช้เท่านั้น เพียงแต่การครอบครองจะไม่มีคุณค่าอะไร
เลย"⁴¹

เป็นที่น่าสังเกตว่า คำว่า "ทรัพย์สินเอกชน" นั้น มาร์กซ์หมายถึงทรัพย์สินที่มี
ความเกี่ยวพันกับการฉกประโยชน์ของชนชั้นเท่านั้น แต่มาร์กซ์ไม่ได้รวมไปถึง "ทรัพย์สิน
ส่วนตัว" (Personal Property) อันเป็นทรัพย์สินที่เป็นผลผลิตมาจากแรงงานของคน ทรัพย์สินที่
เป็นผลผลิตมาจากแรงงานของคน ทรัพย์สินส่วนตัวในที่นี้ เช่น เสื้อผ้าอาหาร เครื่องมือ
เครื่องใช้เพื่อการยังชีพ เป็นต้น

ฉะนั้น เราจึงอาจจะสรุปให้เห็นถึงลักษณะเด่น ๆ ของสังคมคอมมิวนิสต์ตาม
ทรรศนะของมาร์กซ์ได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. จะไม่มีกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เครื่องมือในการผลิตทั้งหมดเป็นของส่วนรวม
2. คนงานอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมดำเนินการและบริหารกิจกรรมทาง
เศรษฐกิจในรูปแบบของการร่วมมือกัน
3. ใช้ความเจริญก้าวหน้าในทางเทคโนโลยีอย่างมากเพื่อการอุตสาหกรรมและ
การเกษตรกรรม
4. ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างชาวเมืองกับชาวชนบทและกรรมกร
กับชาวนาจะหมดไป
5. ใช้หลักการ "จากแต่ละบุคคลตามความสามารถ และให้แต่ละบุคคลตาม
ความจำเป็นที่ต้องการ"
6. คนทุกคนจะประสบกับอิสรภาพอย่างแท้จริง คือ "หลุดพ้นจากความ
ทิวโหย และการถูกฉกประโยชน์"⁴²

ข้อโต้แย้งทฤษฎีของมาร์กซ์

เราจะพบได้ว่าทฤษฎีของมาร์กซ์ ซึ่งเป็นทฤษฎีในทางสังคมศาสตร์ แต่ มาร์กซ์พยายามที่จะให้เป็นวิทยาศาสตร์นั้นยังมีข้อบกพร่องอันนำมาซึ่งการถูกเถียงโต้แย้งได้ในหลายประเด็นด้วยกัน

ประเด็นแรก เรื่องทฤษฎีเศรษฐกิจกำหนด ซึ่งมาร์กซ์อ้างว่า เศรษฐกิจอันหมายถึงถึงพลังการผลิตและความสัมพันธ์ต่อการผลิตจะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ แต่ในความจริงแล้ว เรายังพบว่ามีปัจจัยอื่น ๆ อีกมากมายที่เป็นตัวกำหนด เช่น วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม เชื้อชาติ ศาสนา เป็นต้น ซึ่ง ชิกมันต์ ฟรอยด์ ชี้ให้เห็นว่า

“เราไม่สามารถที่จะเชื่อได้ว่า พลังเศรษฐกิจจะเป็นพลังเดียวเท่านั้นที่จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของคนในสังคม ความจริงที่เราไม่อาจจะโต้แย้งได้ก็คือ บุคคลที่มีเชื้อชาติแตกต่างกันอยู่คนละรัฐที่มีสภาพเศรษฐกิจที่เหมือนกัน แต่จะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน นี่เป็นข้อพิสูจน์ว่าองค์ประกอบในทางเศรษฐกิจหาได้เป็นตัวกำหนดเพียงปัจจัยเดียวไม่”⁴³

ส่วน ซี. ไวท์ มิลล์ (C. Wright Mills) ก็ได้ให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์ไว้

“สิ่งที่จัดได้ว่าอยู่หรือไม่อยู่ในฐานเศรษฐกิจก็ยังไม่แจ่มชัด พลังและความสัมพันธ์ของการผลิตก็ยังไม่มีการให้คำจำกัดความและใช้กันในลักษณะที่แน่นอนตายตัว “ศาสตร์” บางอย่างดูเหมือนว่าจะอยู่กึ่งกลางระหว่างพื้นฐานทางเศรษฐกิจกับโครงสร้างส่วนบน และยังเป็นที่ยสงสัยกันว่าทั้งพื้นฐานส่วนล่างและโครงสร้างส่วนบนจัดเป็นหน่วยหนึ่งๆ ได้หรือไม่ เพราะในแต่ละส่วนจะมีส่วนผสมของหน่วยย่อย ๆ และพลังต่าง ๆ มากมาย โครงสร้างส่วนบนในแง่ของมาร์กซ์นั้นบางครั้งนับได้ว่าเป็นถึงขั้วที่รวมของทุกสิ่งทุกอย่างที่นอกเหนือไปจากที่ถูกจัดอยู่ในโครงสร้างส่วนล่าง”⁴⁴

ประเด็นที่สอง เรื่องการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ ซึ่งมาร์กซ์อ้างว่าในสังคม นายทุนจะเกิดการต่อสู้ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพ และเมื่อการต่อสู้ดำเนินไป ลักษณะของชนชั้นจะชัดเจนขึ้น ผลที่สุดจะนำมาซึ่งโอกาสที่ชนชั้นกรรมาชีพจะทำการปฏิวัติ

แต่ความเป็นจริงในสังคมนายทุน ปรากฏออกมาว่า การแบ่งชนชั้นเป็นสองชนชั้นไม่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจน ยิ่งสังคมนายทุนวิวัฒนาการก้าวหน้าต่อไปเรื่อย ๆ ความสลับซับซ้อนและการแบ่งงานก็ยิ่งมีมากขึ้น จนยากที่จะจัดได้ว่าคนในอาชีพใดที่ถือว่าเป็นกรรมาชีพ ชนชั้นกลางก็เกิดขึ้นมากมายเนื่องมาจากระบบการศึกษา ซึ่งเปิดโอกาสให้คนได้เข้าฐานะทางเศรษฐกิจสังคมได้และคนเหล่านี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ โอกาสในการปฏิวัติของชนชั้น

กรรมวิชาชีพจึงแทบไม่มีเหลืออยู่เลย ซึ่งขัดกับที่มาร์กซ์ได้ทำนายไว้ว่า นายทุนน้อยและชนชั้นกลางจะลดจำนวนลงและถูกทำให้เป็นชนชั้นกรรมวิชาชีพเป็นผลให้ชนชั้นกรรมวิชาชีพใหญ่โตขึ้น แต่ปัจจุบันในประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมนั้น จะพบว่าชนชั้นกลางจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่เดียวกับที่ชนชั้นกรรมวิชาชีพกลับมีจำนวนลดลง

ประเด็นที่สาม เรื่องการปฏิวัติ ซึ่งมาร์กซ์อ้างว่าจะต้องใช้วิธีการที่รุนแรง เป็นการปฏิวัติหรือการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้นส่วนใหญ่จะเกิดในประเทศที่อยู่ในระยะกำลังเปลี่ยนแปลงเพื่อนำประเทศไปสู่ความเป็นอยู่ที่ทันสมัยมากกว่าที่จะเกิดในประเทศที่มีระบบอุตสาหกรรมก้าวหน้า⁴⁵

ทั้งนี้ เนื่องจากเหตุผลประการหนึ่งคือ คนในสังคมที่อยู่ในระยะกำลังเปลี่ยนแปลงนี้จะมีการขยับฐานะทางสังคม (Social Mobility) ในระดับต่ำ โอกาสที่ชาวนา กรรมกรจะขยับฐานะมาเป็นคนร่ำรวย มีหน้ามีตาในสังคมน้อย และอยู่ในขอบเขตที่จำกัดมาก ฉะนั้นคนเหล่านี้อาจจะก่อให้เกิดการปฏิวัติขึ้นมาได้

แต่สาเหตุที่จะนำไปสู่การปฏิวัตินั้น ไม่จริงเสมอไปว่าจะเกิดจากการขัดแย้งหรือการต่อสู้ระหว่างชนชั้น แต่อาจเกิดจากความคาดหวังที่ผู้คนมีต่อรัฐบาล (Rising of Expectations) ก็ได้ทั้งนี้ก็เป็นผลมาจากการที่คนเริ่มได้ยินได้รับรู้ข่าวสาร และความต้องการใหม่ ๆ จากการเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ๆ นั่นเอง⁴⁶

นอกจากนี้ ที่มาร์กซ์อ้างว่าการปฏิวัตินี้จะเกิดขึ้นโดยชนชั้นกรรมวิชาชีพ แต่ในความเป็นจริงในหลายประเทศ เช่น ในประเทศรัสเซีย และจีน ซึ่งอ้างว่าเป็นการปฏิวัติตามแนวทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น กรรมวิชาชีพไม่ได้เป็นผู้ทำการปฏิวัติ หรือลุกฮือขึ้นล้มล้างนายทุน แต่เป็นเพียงการปฏิวัติ "ในนาม" ของกรรมวิชาชีพเท่านั้น และในประวัติศาสตร์ก็ยังไม่มีการปฏิวัติครั้งใดที่เป็นไปตามที่มาร์กซ์ได้วาดภาพไว้เลย

ประเด็นที่สี่ มาร์กซ์อ้างว่า การปฏิวัติของกรรมวิชาชีพเพื่อล้มล้างนายทุนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากมาร์กซ์เขียนทฤษฎีขึ้นจากประสบการณ์ที่จำกัด มาร์กซ์จึงอาจมีข้อบกพร่องและมองลักษณะวิวัฒนาการของสังคมนายทุนผิดไป เพราะสังคมนายทุนได้พัฒนาขึ้นเรื่อยๆ แทนที่ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างกรรมชีพกับนายทุนจะเพิ่มขึ้นก็กลับลดลง ทั้งนี้ จอห์น สจวาท ได้ให้เหตุผลว่า

1. มีกฎหมายควบคุมการใช้แรงงาน
2. หากกรรมชีพทำงานเกิน 8 ชั่วโมงต่อวัน ก็ต้องได้ค่าแรงสูงขึ้น

3. มีการกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นต่ำไว้
4. กรรมาชีพมีสิทธิที่จะเรียกร้องผลประโยชน์ได้
5. กรรมาชีพมีสิทธิในกฎหมายโดยสงบ
6. มีวิธีการต่อรองกับนายจ้างอีกมากมาย
7. กรรมาชีพอาจเปลี่ยนฐานะเป็นนายจ้างได้ ถ้ามีเงินออมพอ
8. สถานการณ์ทำให้กรรมาชีพและนายทุนจำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน
9. ในประเทศที่เจริญก้าวหน้าในทางอุตสาหกรรมนั้น กรรมาชีพได้ค่าตอบแทนสูง

มาตรฐานการครองชีพสูง จึงไม่มีการปฏิวัติเกิดขึ้น การปฏิวัติของโลกจึงเป็นไปได้⁴⁷

Harmond ก็ได้กล่าววิจารณ์ไว้ว่า

"...สังคมทุนนิยมสามารถพัฒนาสร้างบรรยากาศให้เป็นที่พอใจของเหล่าชนชั้นกรรมาชีพและระดับความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ไว้ได้ การใช้กฎหมายควบคุมเกี่ยวกับการใช้แรงงาน การจัดรัฐสวัสดิการ ล้วนแต่เป็นสิ่งที่แสดงว่าสังคมทุนนิยมมองเห็นความสำคัญของชนชั้นกรรมาชีพ นอกจากนี้สังคมทุนนิยมยังเปิดโอกาสให้มีการจัดตั้งสหพันธ์แรงงาน เพื่อให้บรรดากรรมาชีพมีเครื่องมือในการเจรจาต่อรองเพื่อความชอบธรรมต่อนายทุนได้โดยสันติวิธี เพราะฉะนั้น การที่มาร์กซ์เชื่อในการปฏิวัติครั้งสุดท้ายอาจเป็นเพราะเขาไม่ได้คาดการณ์ล่วงหน้าไว้อย่างที่ถ้วนพอนั่นเอง"⁴⁸

แม้ว่าทฤษฎีของมาร์กซ์จะได้รับการโจมตีอย่างหนักเนื่องจากมาร์กซ์ได้ใช้หลักวัตถุนิยมวิภาษวิธีมาจับวิวัฒนาการของสังคม โดยเฉพาะในสังคมทุนนิยม และตรรกะของวิภาษวิธีออกมาว่าการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพจะเกิดขึ้นอย่างไม่สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ แต่สภาพที่มาร์กซ์อ้างถึงนั้นไม่ได้เกิดขึ้นในสังคมโลกเลย ทั้งปริมาณของกรรมาชีพก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วอย่างที่มาร์กซ์คาดไว้ แต่หลักการวิเคราะห์ของมาร์กซ์ก็ยังคงเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป และแนวความคิดของมาร์กซ์ก็เป็นที่ยอมรับว่ามีอิทธิพลมากต่อการดำเนินนโยบายทั้งในและนอกประเทศของสังคมโลก

เราอาจมองได้เหมือนกันว่า สาเหตุที่การปฏิวัติของกรรมาชีพไม่เกิดขึ้นเนื่องจากมาร์กซ์ไปชี้ช่องให้นายทุน จึงเป็นเหตุให้นายทุนเกิดความกลัวว่าตนเองจะพังพินาศไป นายทุนจึงพยายามเอาอกเอาใจและประนีประนอมยอมให้สวัสดิการต่าง ๆ แก่กรรมาชีพ เช่น ให้การศึกษา ให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นสหพันธ์เพื่อต่อรองกับตน กรรมาชีพจึงมีความเป็นอยู่ดีขึ้น โอกาสที่จะขยับฐานะทางสังคมก็เพิ่มมากขึ้น ความสำนึกงำตนเองถูกกดขี่จึงน้อยลง

เชิงอรก

1. Leon P. Baradat, *Contemporary Political Ideologies* (N. J.: Prentice-Hall 1979), หน้า 168-176.
2. โปรดพิจารณา เอ็ม เจ ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมืองแปลได้ถึงปัจจุบัน* แปลโดย เสน่ห์ จามริก, (ม.ช. 2522), หน้า 36-51 และช็อนันต์ สมุทวณิช *ประชาธิปไตยสังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย*, (พิมพ์เศศ, 2519) หน้า 118-121.
3. โปรดพิจารณา สมบัติ จันทรวงศ์, *ยูโทเปียของทอมัส มอร์*, (พิมพ์เศศ, 2518)
4. เพิ่งอ้าง, หน้า 32-33
5. อ้างใน สมบัติ จันทรวงศ์, เพิ่งอ้าง, หน้า 41
6. โปรดพิจารณา Morally, "Code of Nature" ใน A. Fried และ R. Sanders, *Socialist Thought*, (N.Y. : Doubleday and Co.), 1964, pp. 17-30
7. เพิ่งอ้าง, หน้า 18
8. เพิ่งอ้าง, หน้า 20
9. Jean Jacques Rousseau, "Discourse on the Origin of Inequality Among Men", ใน *Socialist Thought*, เพิ่งอ้าง, หน้า 39
10. G. Babeuf, "Manifesto of the Equal" ใน F.E. และ F.P. Manuel, *French Utopias*, (N.Y., The Free Press), 1966, P. 248
11. เพิ่งอ้าง, หน้า 250-258
12. อ้างแล้ว, *Socialist Thought*, หน้า 56-71
13. ดู Saint Simon, "The Rule of Scientists", ใน *French Utopias*, อ้างแล้ว, หน้า 261-268
14. ดู อ้างแล้ว, *Socialist Thought*, หน้า 127
15. ดู C. Fourier, "The Phalanstery" ใน *Socialist Thought*, เพิ่งอ้าง, หน้า 142-151
16. Robert Owen, *A New View of Society*, (Baltimore: A Penguin Book), 1962
17. Louis Blanqui, "The Man Who Makes the Soup Should Get to Eat It", ใน *Socialist Thought*, อ้างแล้ว, หน้า 193-199

18. Pierre Joseph Proudhon, "What is Property" ใน *Socialist Thought* อ้างแล้ว, หน้า 199-229
19. เพิ่งอ้าง, หน้า 229
20. Louis Blanc, "The Organization of Labor", ใน *Socialist thought*, เพิ่งอ้าง, หน้า 231-7
21. สุนทร สรีโท, พัฒนาการแห่งแนวความคิดสังคมนิยม, เอกสารโรเนียว, หน้า 32-33
22. อ้างใน ชัยอนันต์ อ้างแล้ว, หน้า 140
23. อ้างแล้ว, *Contemporary Political Ideologies*, หน้า 182
24. อ้างแล้ว, พัฒนาการแนวความคิดสังคมนิยม, หน้า 36-37
25. ไปรตพิจารณา สิทธิพันธ์ พุทธหุณ, "คาร์ล มาร์กซ์" ใน สุขุม นวลสกุลและคณะ *ทฤษฎีการเมืองแห่งวสมัย*, (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2523) หน้า 106-146
26. ดู Baradat, Leon P., *Political Ideologies; Their Origins and Impact*, (N. J. : Prentice-Hall., 1975), p.149
27. ดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, (พิมพ์เศศ, 2519), หน้า 139-140
28. op. cit., p. 154
29. ดู Harmon, M.J., *Political Thought : From Plato to the Present*, (N.Y. : McGraw-Hill, 1964), pp. 394
30. Andrew Hunt, "The Philosophic and Economic Theories of Marxist," in Handell (ed.), *The Soviet Crucible*, (N.Y. : Van Nowtrand, Reinhold Co., 1967), p. 50
31. Duncan, G, *Marx and Mill : Two Views of Social Conflict and Social Harmony*, (London : Cambridge University Press, 1973), p. 53
32. Marx and Engels, "Manifesto of the Communist Party," in Op. cit., Handell, p. 32
33. กุหลาบ สายประดิษฐ์, *ปรัชญาของลัทธิมาร์กซิสม์*. (เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 29-30
34. Op. cit., Duncan, p. 55
35. Op. cit., ชัยอนันต์, หน้า 149
36. ดู Evans, M., *Karl Marx*, (London : George Allen & Unwin Ltd., 1975)

37. Op. cit., Harmond, p. 401
 38. Op. cit., Handell, pp. 68
 39. Op. cit., Evans, p. 161
 40. ชู Marx, K., *The German Ideology*. (London : George Allen & Unwin Ltd., 1965), pp. 44-45
 41. Op. cit., Harmon, p. 571
 42. Swearingen, R., *The World of Communism*. (Boston : Houghton Mifflin Co., 1962), pp. 14-15
 43. Freud s., "A Brief of Psychological Critique," in op. cit., Hendel, p. 57
 44. Mills, C.W., *The Marxists*, (N.Y. : Dell Publishing Co. Inc., 1962), p. 104.
 45. ชู Johnson, C., *Revolutionary Change*. (N.Y. : McMilland Co., 1965).
 46. ชู Gurr, T.R., *Why Men Rebel*. (N.J. : Princeton University Press, 1975).
 47. จรุง สุภาพ, *ทฤษฎีการเมือง*, (ไทยวัฒนาพานิช, 2514).
 48. Op. cit., Harmon, pp. 406-407.
-

ภาคผนวก

จิตวิทยาของลัทธิมาร์กซ์

เป็นที่รู้กันว่า มาร์กซ์ เป็นนักปรัชญาแบบวัตถุนิยม ซึ่งตรงกันข้ามกับจิตนิยมอย่างเด่นชัด หลักการวัตถุนิยมของมาร์กซ์นั้นหาได้หมายความว่า "นิยมในวัตถุ" แต่ถือว่าวัตถุเป็นตัวกำหนดความเป็นไปของสังคม รวมทั้งมนุษย์เองด้วย ความจริงแล้วมาร์กซ์ไม่ได้ตั้งใจที่จะมองเฉพาะรูปธรรมของวัตถุนั้น ๆ แต่เขากลับมองลึกลงไปถึงลักษณะนามธรรมในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับมนุษย์เป็นหลักในการพิจารณา ด้วยเหตุนี้หลักเศรษฐกิจกำหนดซึ่งมาร์กซ์ได้คิดค้นขึ้นมาจึงพยายามอธิบายเหตุผลของการเปลี่ยนแปลงสังคม จากรูปหนึ่งไปสู่อีกรูปหนึ่งว่าเป็นเพราะพลังการผลิตและวิธีการผลิตแปรเปลี่ยนไป และทั้งพลังและวิธีการผลิตนี้เองที่จะก่อและให้เกิดรูปแบบของความสัมพันธ์ทางการผลิตใหม่

หรือพูดได้อีกอย่างหนึ่งว่าทฤษฎาวัตถุนิยมจะเป็นตัวกำหนดหรือก่อให้เกิดโครงสร้างทางชนชั้น และสัมพันธ์ภาพทางสังคม นั่นคือ ชนชั้นที่เป็นเจ้าของทฤษฎาวัตถุนิยมและเทคโนโลยีซึ่งเป็นชนชั้นหนึ่ง จะเป็นชนชั้นที่ผู้ปกครอง กับอีกชนชั้นหนึ่งที่ขายแรงงาน ซึ่งจะเป็นผู้ถูกปกครอง และชนชั้นผู้ปกครองจะเป็นชนชั้นที่ออกกฎหมาย กฎเกณฑ์ สร้างหลักการ ปรัชญา ศิลปกรรม หรือสิ่งที่มาร์กซ์เรียกว่า "โครงสร้างส่วนบนของสังคม" ขึ้นมาเพื่อที่จะสร้างความชอบธรรม และเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์แห่งสถานภาพที่เหนือกว่าของชนชั้นตนเองไว้

ดังนั้น มาร์กซ์จึงสรุปได้ว่า ภาวการณ์ทางเศรษฐกิจที่เป็นรากฐานอันสำคัญซึ่งจะกำหนดโครงสร้างของสังคมในแต่ละสังคม เมื่อภาวการณ์ทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลงไป โครงสร้างของสังคมก็จะแปรเปลี่ยนไปด้วย

ในการที่มาร์กซ์จะนำเอาทฤษฎีเศรษฐกิจกำหนดวิเคราะห์สภาพของสังคมในประวัติศาสตร์จนถึงสังคมคอมมิวนิสต์นั้น มาร์กซ์ได้รับอิทธิพลจากแนวความคิดวิภาษวิธี (Dialectic Method) ของเฮเกิล และได้นำเอามาประยุกต์ใช้มองวิวัฒนาการของประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า "ประวัติศาสตร์นิยมวิภาษวิธี" หรือ "วัตถุนิยมประวัติศาสตร์" (Historical Materialism) โดยการมองวิวัฒนาการของสังคมยุคดึกดำบรรพ์หรือที่มาร์กซ์เรียกว่า สังคมคอมมิวนิสต์ดั้งเดิม (Primitive Communist Society) อันเป็นสังคมที่ปราศจากชนชั้น จากนั้นเมื่อพลังและวิธีการผลิตเปลี่ยนแปลงไป สังคมก็จะวิวัฒนาการไปสู่สังคมทาส สังคมศักดินา สังคมทุนนิยม ซึ่งเป็นสังคมชนชั้น และในที่สุดก็จะแปรเปลี่ยนไปสู่สังคมที่ปราศจากชนชั้นในขั้นปลายอีกครั้งหนึ่ง นั่นคือ สังคมคอมมิวนิสต์ และเป็นสิ่งที่มาร์กซ์อ้างว่าเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเด็นหลักและสำคัญที่สุดของลัทธิมาร์กซ์ก็คือ การวิเคราะห์สังคมทุน ซึ่ง มาร์กซ์ได้ใช้ความพยายามอย่างมากในการที่จะชี้ให้เห็นว่าสังคมทุนวิวัฒนาการไปอย่างไร ความเลวร้ายที่สังคมทุนก่อขึ้นเป็นเช่นไร และมีผลกระทบต่อความหายนะของตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ผลงานชิ้นสำคัญของมาร์กซ์มีอยู่หลายชิ้นด้วยกัน เช่น "ทุน" (Capital) บทวิพากษ์ว่าด้วยเศรษฐศาสตร์การเมือง (The Critiques of Political Economy) เป็นต้น

เนื่องจากเนื้อหาของลัทธิมาร์กซ์ส่วนใหญ่จะเกี่ยวเนื่องกับเนื้อหาทางเศรษฐศาสตร์และการเมือง ดังนั้นบทความ ข้อเขียนต่างๆที่เขียนเกี่ยวกับลัทธิมาร์กซ์จึงมักออกมาในรูปของการตีความแบบตรงๆ กล่าวคือ ในเนื้อหาที่มาร์กซ์เขียนเกี่ยวกับรัฐศาสตร์ นักรัฐศาสตร์ก็จะละเลงกันไป ซึ่งส่วนใหญ่มักจะเจาะลึกโดยอาศัยศาสตร์ที่ร่ำเรียนกันมา การตีความจึงไม่ค่อยจะประสานสอดคล้องกัน ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากเหตุผลของการแยกสาขาวิชาตามลักษณะของความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การวิเคราะห์เรื่องราวใดๆจะให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในทุกแง่มุมจึงเป็นไปได้ยาก

บทความนี้เป็นความพยายามของผู้เขียนที่ได้ร่ำเรียนมาทางรัฐศาสตร์ที่ประสงค์จะวิเคราะห์ลัทธิมาร์กซ์ในเชิงจิตวิทยา นั่นหมายความว่า ลักษณะของบทความจะเป็นการประสานกันระหว่างรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และจิตวิทยา ทั้งนี้ใคร่ขอตั้งข้อดกลงร่วมกันไว้ก่อนว่าจะพยายามให้เนื้อหาออกมาในแง่มุมของจิตวิทยามากที่สุด ทั้งนี้ เนื้อหาของลัทธิมาร์กซ์ส่วนใหญ่ จะสอดคล้องกันในระหว่างศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐศาสตร์อยู่แล้ว

แนวความคิดของมาร์กซ์นั้น ส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของข้อเขียนที่เป็นภาษาเยอรมัน ถ้อยคำและศัพท์ต่างๆที่มาร์กซ์ใช้ มักเป็นศัพท์ที่มาร์กซ์คิดขึ้นเพื่อใช้ในสถานการณ์นั้นๆ จึงเป็นที่วิพากษ์กันว่า คำศัพท์ที่มาร์กซ์ใช้เป็นเสมือน "คำงู" กล่าวคือสามารถตีความว่าเป็นนกก็ได้ เป็นหนูก็ได้ การตีความลัทธิมาร์กซ์ส่วนหนึ่งจึงไม่ค่อยจะลงรอยกันนักในระหว่างนักทฤษฎีมาร์กซิสต์ด้วยกัน

อย่างไรก็ตาม บทความนี้ผู้เขียนจะขอใช้การตีความหมายของคำศัพท์ที่เป็นกลาง นิยมใช้และเป็นที่ยอมรับกันมากที่สุดเป็นแนวทาง และทั้งนี้จะพยายามยกคำภาษาอังกฤษมาประกอบด้วยในบางกรณี

ในช่วงสมัยของมาร์กซ์นี้เอง ที่ชาร์ล ดาร์วิน (1809-1882) นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษได้ค้นพบทฤษฎีวิวัฒนาการ ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการค้นพบที่มหึมาหรือต้นกำเนิดและวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตบนโลกที่ยิ่งใหญ่ขณะเดียวกันการค้นพบของมาร์กซ์ในเรื่องวิวัฒนาการ

ของสังคม จากวิธีการวัตถุนิยมวิภาษวิธี ก็เป็นที่กล่าวกันว่าเป็นการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ที่
ยิ่งใหญ่ด้วย

มาร์กซ์เชื่อว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เช่น ขนาด
และโครงสร้างของมันสมองมนุษย์คงอยู่อย่างไรนั้นมานับตั้งแต่เริ่มมีมนุษย์แล้ว แต่มนุษย์เองจะ
เปลี่ยนไปตามกระแสประวัติศาสตร์ มนุษย์เป็นผลิตผลของประวัติศาสตร์ ประวัติศาสตร์จึงเป็น
กระบวนการสร้างสรรค์ตนเองของมนุษย์ วิธีการสร้างสรรค์ตนเองก็คือการพัฒนาโดยที่ตัวเองทำงาน
นั่นเอง มาร์กซ์จึงกล่าวไว้ว่า "ทุกสิ่งทุกอย่างที่รวมกันเรียกว่าประวัติศาสตร์โลกนั้นหาใช้สิ่งอื่น
ใดไม่แต่เป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์ โดยการใช้แรงงาน และเป็นการก่อให้เกิดสภาพธรรมชาติ
สำหรับมนุษย์ดังนั้น มนุษย์จึงมีหลักฐานและข้อพิสูจน์ที่ไม่สามารถปฏิเสธได้เลยว่าเขาเป็นผู้
สร้างสรรค์ตนเองจากที่เขาได้กำเนิดมา"

นอกจาก มาร์กซ์ยังวิเคราะห์ต่อไปอีกว่าประวัติศาสตร์นั้นจะถูกกำหนด
โดยกระแสของข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวคือ เมื่อพลังการผลิตเติบโตขึ้นก็จะขัดแย้งกับ
รูปแบบทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองเก่า ๆ เช่นข้อขัดแย้ง ระหว่างการใช้ทาสกับ
การรวมกลุ่มองค์การทางสังคมเพื่อการผลิตแบบเก่า ซึ่งการขัดแย้งนี้จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง
ทางสังคมและเศรษฐกิจและเพื่อการผลิตเปลี่ยนไปอีกเช่น มีการคิดค้นพลังงานอื่น ๆ เช่น
ไฟฟ้าและพลังงานอะตอมความขัดแย้งก็จะเกิดขึ้นและนำไปสู่การใช้พลังงานผลิตใหม่ ๆ และติ
กว่าเก่าเรื่อย ๆ ไปขณะที่มีความขัดแย้งในระหว่างพลังการผลิตกับโครงสร้างทางสังคมการ
เมือง ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคมก็จะเกิดขึ้นพร้อม ๆ กัน ไปด้วยกล่าวคือชนชั้นศักดินา
ซึ่งต้องพึ่งรูปแบบการผลิตแบบเก่า จะขัดแย้งกับชนชั้นกลางที่เกิดขึ้นใหม่จากพวกนักธุรกิจ
อุตสาหกรรมและต่อมาชนชั้นกลางนี้ก็จะพบว่าพวกเขาจะต่อสู้กับชนชั้นกรรมาชีพ และกับผู้นำ
ของวิสาหกิจผูกขาดขนาดใหญ่ ๆ อีกด้วย

จากนั้นมาร์กซ์ได้วิเคราะห์มนุษย์ตลอดจนวิวัฒนาการทางจิตของมนุษย์ในช่วง
การเปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ ซึ่งแนวความคิดหลักของทฤษฎีวิวัฒนาการของมาร์กซ์
นั้นอยู่ที่ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และการพัฒนาของความสัมพันธ์อันนี้นั่นเอง
มาร์กซ์มองว่าในช่วงต้นของประวัติศาสตร์มนุษย์ต้องพึ่งธรรมชาติอย่างเต็มตัวเมื่อประวัติศาสตร์
วิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ มนุษย์ก็พยายามช่วยตนเองให้เป็นอิสระพึ่งธรรมชาติน้อยลง จากนั้นก็
เริ่มควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงธรรมชาติ และในการเปลี่ยนแปลงธรรมชาตินั้น มนุษย์ก็เปลี่ยน
แปลงเองด้วย

การที่มนุษย์ต้องพึ่งธรรมชาตินั้นเป็นการจำกัดเสรีภาพและความสามารถในการ
ที่จะคิดของมนุษย์เอง เปรียบได้เหมือนเด็ก เมื่อโตขึ้นจนในที่สุดสามารถควบคุมธรรมชาติได้

มนุษย์ถึงจะเป็นอิสระและสามารถพัฒนาความคิด สติปัญญาอื่น ๆ ได้ ซึ่งอาจสรุปได้ว่ามนุษย์จะค่อย ๆ ปลีกตัวเองจากธรรมชาติของแม่ คือ ค่อย ๆ เติบโตออกจากอ้อมแขนของแม่ จนในที่สุดก็สามารถพัฒนาพลังความคิดและอารมณ์ที่เป็นของตนเองนั่นคือกลายเป็นอิสระและเสรีชนเต็มตัว เมื่อมนุษย์สามารถควบคุมธรรมชาติ และเมื่อสังคมไม่มีลักษณะการขัดกันของชนชั้น เมื่อนั้นประวัติศาสตร์มนุษย์อันแท้จริงจะปรากฏขึ้น มนุษย์จะมีอิสระในการวางแผน และจัดการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น อิสระภาพตามความหมายของมาร์กซ์ ก็คือสภาพที่มนุษย์สามารถเข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติอย่างเต็มที่ได้นั่นเอง

เราจึงพอจะสรุปแนวความคิดเรื่องมนุษย์ ตามทัศนะของมาร์กซ์ได้ว่า วิวัฒนาการทางจิตของมนุษย์นั้นจะเกิดขึ้นในระหว่างที่กระบวนการประวัติศาสตร์ดำเนินไป ในช่วงต้นของประวัติศาสตร์มนุษย์ต้องพึ่งอยู่กับธรรมชาติ ต่อ ๆ มามนุษย์ก็จะค่อย ๆ วิวัฒนาการ ปลีกตัวออกมา และในที่สุดจะเข้าควบคุมและเปลี่ยนธรรมชาติได้โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า "กระบวนการทำงาน" นั่นเองจึงกล่าวได้ว่า มาร์กซ์ เชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะทำใหตนเองสมบูรณ์พร้อมและเกิดความก้าวหน้าได้ ประวัติศาสตร์ในทัศนะของมาร์กซ์จึงเป็นเส้นทางที่จะทำให้นมนุษย์ตระหนักในตนเอง ส่วนสังคมนั้น ไม่ว่าจะสร้างความเลวร้ายในกับมนุษย์อย่างไร ก็ถือว่าเป็นเงื่อนไขของมนุษย์ที่จะต้องมิไว้เพื่อการสร้างสรรค์มนุษยเอง ดังนั้นสังคมที่ดีในทัศนะของมาร์กซ์ ก็คือ สังคมของคนที่ หรือคนที่พัฒนาแล้ว มีความสำนึก และเป็นสังคมของคนทำงานนั่นเอง

จากการศึกษาลัทธิมาร์กซ์อย่างหยาบ ๆ จึงทำให้คนจำนวนมากเข้าใจผิดคิดว่าหลัก "เศรษฐกิจกำหนด" (Economic Determinism) เป็นตัวกระตุ้นที่ให้นมนุษย์เดินไปในทิศทางใด ๆ กล่าวคือ มองกันว่า มนุษย์ปรารถนาที่จะสนองความต้องการทางวัตถุให้กับตนเอง จึงทำการใด ๆ ลงไปหรือมีพฤติกรรมนั้น ๆ ออกมา

ความจริงแล้ว มาร์กซ์ไม่ได้สนใจที่จะหาความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิตใจเลย แต่มาร์กซ์ต้องการที่จะแสวงหาความเข้าใจในปรากฏการณ์อันเป็นผลมาจากกิจกรรมของมนุษย์ที่เป็นจริงทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งจะเห็นได้จากข้อเขียนตอนหนึ่งของมาร์กซ์ที่กล่าวว่า

"ในความแตกต่างโดยตรงจากปรัชญาเยอรมันซึ่งลงมาจากสวรรค์สู่พื้นดินของเรานั้นขึ้นจากพื้นดินไปสู่สวรรค์ หรือกล่าวได้ว่า เราไม่ได้เริ่มมาจากสิ่งที่มนุษย์จินตนาการหรือคิด เพื่อให้ได้มาซึ่งมนุษย์ที่มีเนื้อหนังมังสา เราเริ่มต้นมาจากมนุษย์ที่กระตือรือร้น และจากพื้นฐานของกระบวนการในวิถีชีวิตของมนุษย์ แล้วเราก็แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของผลทางอุดมการณ์และสิ่งสะท้อนของกระบวนการในวิถีชีวิตนั้น²

จึงกล่าวได้ว่า หลักเศรษฐกิจทศวรรษหน้าโซทฤษฎีทางจิตวิทยาไม่ แต่มาร์กซ์ต้องการที่จะชี้แนะว่าวิธีการผลิตของมนุษย์จะเป็นตัวกำหนดแนวปฏิบัติและวิถีชีวิตของมนุษย์ และแนวปฏิบัตินี้ก็จะเป็นตัวกำหนดความคิด โครงสร้างทางสังคมและการเมืองของมนุษย์เองด้วย เศรษฐศาสตร์ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงแรงผลักดันทางจิตแต่อย่างใด แต่หมายถึง วิธีการผลิตซึ่งเป็นปัจจัยในทางเศรษฐกิจสังคมมากกว่า

สิ่งที่มีลักษณะจิตวิทยาในข้อสมมติฐานเบื้องต้นของมาร์กซ์อาจอยู่ที่ว่ามนุษย์นั้นก่อนอื่นต้องมีปัจจัยสี่ประการ อันประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคก่อนที่จะสามารถไปคิดเรื่องการเมืองเรื่องศาสตร์ต่าง ๆ ได้ ฉะนั้นสังคมจะต้องพัฒนาการผลิตอย่างรีบด่วนเพื่อความอยู่รอดของคนในสังคมนั้น ๆ เสียก่อน และเพื่อระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจสูงขึ้นก็จะเป็นตัวก่อให้เกิดสถาบันทางสังคม การเมือง ศิลปกรรม ศาสนา และอื่น ๆ วิวัฒนาการตามมาด้วย แต่อย่างไรก็ตามมาร์กซ์ก็หาได้หมายความว่า ผลผลิตที่ทำให้คนผลิตและใช้สอยเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญที่สามารถกำหนดทิศทางของสังคมไม่

จะเห็นได้ว่าในสังคมนายทุนนั้น มาร์กซ์ได้วิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักว่าสังคมนี้นำให้ความปรารถนาที่จะมีหรือเป็นเจ้าของ และความปรารถนาที่จะใช้กลายเป็นความต้องการสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งมาร์กซ์เรียกคนเหล่านี้ว่า "คนพิการ" และเรียกสังคมนายทุนว่า เป็นสังคมที่ป่วยนั่นเอง

ความพิการที่มาร์กซ์อ้างนี้ เป็นความพิการทางจิตของคนในสังคมนายทุนซึ่งสิ่งที่สามารถจะมาเยียวยา รักษาให้หายได้ก็โดย ลัทธิคอมมิวนิสต์เท่านั้น ลักษณะความพิการทางจิตนี้ มาร์กซ์เรียกกันว่า "ความรู้สึกแปลกแยก" (Alienation)

ความจริงแล้วคำว่า ความรู้สึกแปลกแยกนี้ มาร์กซ์ไม่ใช่เปิดคนแรกที่ใช้ คำนี้ เฮเกล (Hegel) เป็นคนคิดค้นและความคิดนี้มาก่อน เนื้อหาของคำว่าความรู้สึกแปลกแยกนี้ เฮเกลบอกว่าเป็นเมื่อธรรมชาติสิ่งต่าง ๆ ในโลกรวมทั้งมนุษย์เองกลับกลายมาเป็นสิ่งที่แปลกสำหรับมนุษย์เสมือนเป็นสิ่งที่อยู่ห่างไกลไม่ใช่เป็นของเขาทั้ง ๆ ที่เป็นของเขาเอง

มาร์กซ์ได้วิเคราะห์ความรู้สึกแปลกแยกนี้ไว้ในหนังสือเรื่อง *The Economic and Philosophical Manuscripts* ซึ่งเขียนขึ้นในปี 1844 โดยเริ่มวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ความรู้สึกแปลกแยกทางศาสนาแล้วหันมาวิเคราะห์ความรู้สึกแปลกแยกของแรงงาน มาร์กซ์ได้เขียนไว้ว่า "กรรมกรจะยิ่งจนลงเมื่อเขายังผลิตความมั่นคง และยังเพิ่มพลังและขยายขอบเขตการผลิตขึ้นอีก"³ และเนื่องจากกรรมกรและฝ่ายเทชีวิตจิตใจให้กับผลผลิตที่การผลิตขึ้นมา แต่ผลผลิตออกมานั้นหาใช่ของตนไม่ แต่กลับเป็นของนายทุนไป ฉะนั้นเมื่อกรรมกรเพิ่มผลผลิตมากขึ้นชีวิตจิตใจของกรรมกรก็จะเหลืออยู่ในร่างมนุษย์น้อยลง เช่นเดียว

กับการที่มนุษย์อุทิศชีวิตจิตใจให้กับพระเจ้า ชีวิตจิตใจที่เหลือในตัวมนุษย์คนนั้นก็จะมีน้อยลง ด้วยเหตุนี้ ในสังคมนายทุนนั้น ชีวิตจิตใจของมนุษย์จะถูกโอนไปสู่ผลผลิตซึ่งเขาไม่ได้เป็นเจ้าของ แรงงานของเขาเองที่ใช้ไปเพื่อการผลิตก็หาได้เป็นไปเพื่อสนองความต้องการหรือด้วยความพึงพอใจของกรรมกรไม่ แต่กลับไปตอบสนองความต้องการของนายทุนไป

จากสภาพของกรรมกรในสังคมนายทุน มาร์กซจึงได้วางแนววิเคราะห์ความรู้สึกแปลกแยกนี้ ออกเป็น 4 ประการ ซึ่งครอบคลุมสภาพที่เป็นอยู่ของมนุษย์ทั้งหมด⁴

ประการแรก ว่าด้วยการสัมพันธ์ของกรรมกรกับกิจกรรมทางการผลิตซึ่งมาร์กซบอกว่าในสังคมนายทุนนั้นกรรมกรจะรู้สึกแปลกแยกจากกิจกรรมทางการผลิตของเขาเอง สิ่งทีก่อให้เกิดความแปลกแยกคืออะไร มาร์กซได้ตอบไว้ว่า

“จากข้อเท็จจริงในประการแรกที่ว่าแรงงานเป็นสิ่งนอกกายของกรรมกรกล่าวคือ ไม่ได้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตในการทำงานของเขา ดังนั้นเขาจึงไม่มีตัวตนแต่กลับปฏิเสธตนเอง ไม่รู้สึกพึงพอใจไม่สบายใจ ไม่ได้พัฒนากำลังร่างกายและสมองอย่างเสรีแต่กลับทำลายร่างกายและจิตใจของเขาเอง ดังนั้นกรรมกรจะรู้สึกว่าตนเองอยู่ภายนอกผลงาน และในการทำงานจะรู้สึกว่ายู่ภายนอกตัวเขาเอง เขาอยู่ที่บ้านเมื่อเขาไม่ทำงาน และเมื่อเขาทำงานเขาไม่ได้อยู่บ้าน ดังนั้นแรงงานของเขาจึงไม่ใช่แรงงานที่สมัครใจ แต่เป็นแรงงานที่ถูกบังคับแรงงานจึงไม่ได้สนองตอบต่อความจำเป็นใด ๆ แต่เป็นเพียงเครื่องมือที่จะสนองความจำเป็นที่อยู่ภายนอกตัวมันเอง”⁵

จากคำตอบอันนี้ เราจึงเห็นได้ว่าทั้งร่างกายและจิตใจของกรรมกรในสังคมนายทุนนั้นถูกกระทำทารุณกรรมอย่างหนัก ในทางร่างกายนั้น กรรมกรถูกบีบบังคับให้ทำงานในที่แคบ ๆ กับเครื่องจักรสภาพของโรงงานก็อยู่ในสภาพที่ทำลายสุขภาพ ไม่ปลอดภัย กรรมกรที่ทำงานบางอย่างก็จะมีกล้ามเนื้อโตเกินไป ในงานบางอย่าง กรรมกรที่กล้ามเนื้อลีบเพราะไม่ได้ใช้บ้างก็มีมือหยาบกระด้าง นิ้วขาด ปอดเสีย เหลืองซีด ซึ่งเป็นสภาพที่เหมาะสมสำหรับเชื้อโรคร้าย ที่จะเข้าไปคุกคามชีวิตกรรมกรอย่างยิ่ง กรรมกรต้องทำงานรับใช้เครื่องจักร จนในที่สุดกรรมกรก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของเครื่องจักรและต้องตกเป็นทาสของเครื่องจักรไป

ส่วนในทางจิตใจนั้น ภาวะจิตใจของกรรมกรถูกทำลายลงอันเป็นผลมาจากสภาพและภาวะของงานที่เขากระทำ เช่นเกิดความเบื่อหน่ายง่าย ความตั้งใจที่จะทำงานใด ๆ ก็ถดถอยลงและมีสภาพจิตใจที่แข็งกระด้าง ซึ่งมาร์กซได้กล่าวสรุปไว้ว่า การอุตสาหกรรมแบบนายทุนนั้นทำให้กรรมกรกลายเป็นพวก “งั่ง” (Idiocy) และ “ปัญญาอ่อน” (Cretinism)⁶

มาร์กซเชื่อว่าแรงงานในระบอบนายทุนนั้นเป็นแรงงานที่มีแต่ความปวดร้าวเต็มไปด้วยการเสียสละและถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ทุกข์ทรมาน ในสังคมนายทุนนั้นจึงไม่มีใคร

อยากจะทำงานเลยถ้าไม่ถูกบังคับ สิ่งที่มาบังคับให้กรรมกรต้องเสียสละครั้งนี้มีชื่ออื่นใด ความหวุนั่นเอง

นอกจากนี้ มาร์กซยังชี้ให้เห็นอีกว่าแรงงานในสังคมนายทุนนั้นได้กลับกลายมาเป็นทรัพย์สินสมบัติส่วนตัวของบุคคลที่ไม่ใช่เป็นกรรมกรไป โดยมาร์กซได้กล่าวไว้ว่า "ลักษณะภายนอกของแรงงานสำหรับกรรมกรแล้ว ข้อเท็จจริงได้บ่งให้เห็นว่าแรงงานไม่ได้เป็นของพวกเขา แต่เป็นของคนอื่น"⁷ และกิจกรรมของเขาเองกลายเป็นกิจกรรมที่ไม่เสรีสำหรับเขา ฉะนั้นเขาจึงกระทำให้ไปเสมือนกิจกรรมที่ทหารทำ คืออยู่ใต้การควบคุมและการบังคับของผู้อื่น"⁸

ลักษณะนี้มาร์กซถือว่าเป็นการลดค่าของความเป็นมนุษย์ลงไปเท่าเทียมกับสัตว์ คือมนุษย์ไม่มีอิสรภาพที่จะกระทำการใดนอกจากจะทำหน้าที่ที่เหมือนกับสัตว์ทั่วไปทำคือกิน นอน สืบพันธุ์เท่านั้น

ประการที่สอง ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับผลผลิตที่กรรมกรผลิตขึ้นมา มาร์กซอ้างว่าผลผลิตเป็นผลรวมของกิจกรรมในการผลิตเป็นแรงงานที่ผนึกอยู่ในวัตถุ เมื่อมนุษย์มีความรู้สึกแปลกแยกในกิจกรรมการผลิตแล้วก็จะมีความรู้สึกแปลกแยกในผลผลิตของแรงงานของตนเองด้วย นั่นคือกรรมกรในสังคมนายทุนนิยมไม่เพียงแต่รู้ว่าแรงงานของพวกเขา กลับกลายเป็นวัตถุที่อยู่นอกเหนือภาวะที่เขาจะรู้ได้แล้ว ยังกลับกลายเป็นอำนาจอย่างหนึ่งที่ต่อต้านเขาเองด้วย

กรรมกรรู้สึกแปลกแยกในผลผลิตจากแรงงานของเขาเอง ในแง่ที่ว่า เขาไม่สามารถนำเอาผลผลิตมาใช้เพื่อการอุปโภคและเพื่อการกระทำการกิจกรรมในการผลิตอื่น ๆ ได้ ยิ่งกรรมกรผลิตได้มากเพิ่มขึ้นเท่าไร เขาก็ยิ่งจะมีกินน้อยลง ทั้งนี้เพราะผลผลิตที่เขาผลิตได้หาได้เป็นของพวกเขาไม่ แต่จะกลับไปตกอยู่ในมือของนายทุน

และในกระบวนการผลิตนั้น มาร์กซอ้างว่ามนุษย์ได้ทรมานชีวิตจิตใจลงในวัตถุด้วย ในสังคมนายทุนนั้น อาจจะกล่าวได้ว่า ชีวิตจิตใจของมนุษย์หาได้มีอยู่ในตัวของพวกเขาเองไม่ แต่จะไปอยู่ในผลผลิตซึ่งถ้าพวกเขายิ่งกระทำการผลิตมากขึ้นเท่าไร เขาก็ยอมที่จะมีชีวิตจิตใจที่เป็นของตนเองน้อยลงเท่านั้น ทั้งนี้มาร์กซได้กล่าวไว้ว่าเป็นผลมาจากภาพลวงคาที่สังคมนายทุนสร้างขึ้นมาโดยการอ้างว่าวัตถุเป็นองค์อินทรีย์หรือเป็นหน่วยชีวิต มีอำนาจและมีความต้องการในตัวมันเอง นอกจากนี้พวกนายทุนมักมองว่า "ทุนเป็นตัวที่มีภาวะอิสระและมีลักษณะของปัจเจก (Individuality) ในขณะที่บุคคลที่มีชีวิตจิตใจนั้นต้องขึ้นอยู่กับสิ่งอื่นและยังขาดลักษณะที่เป็นปัจเจกด้วย"⁹

ประการที่สาม ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน คำว่าเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน (Fellow men) ในที่นี้มาร์กซ์หมายถึงนายทุนเป็นประเด็นสำคัญ เนื่องจากกรรมกรเกิดความรู้สึกแปลกแยกในกิจกรรมการผลิต ตลอดจนในผลผลิตที่พวกเขาผลิตขึ้นมา จากแรงงานของเขา ผลผลิตเหล่านี้ก็กลายเป็นวัตถุที่มีอำนาจ อยู่นอกเหนือจากอิทธิพลของเขา และที่สำคัญผลผลิตนี้ไม่ได้เป็นของพวกเขา แต่เป็นของบุคคลอื่นที่มีอำนาจ ไม่มีความเป็นมิตรและมีความอิสระไม่เหมือนพวกเขา บุคคลนั้นก็คือนายทุน และจากสายตาของกรรมกรแล้ว พวกเขาจะมองนายทุนไปในแง่เดียวกันหมด กล่าวคือมองว่านายทุนเป็นพวกที่เห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจและจะพยายามทุกวิถีทางที่เปิดให้ในการฉกประโยชน์จากกรรมกร เราจึงเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับนายทุนจะมีทิศทางที่สวนทางกันอยู่และจะอยู่ในลักษณะที่ขัดแย้งกันในรูปของการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันอย่างแจ่มชัด

ประการสุดท้าย ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับชาติพันธุ์มนุษย์ด้วยกัน (Human Species) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่ผิดแยกไปจากความสัมพันธ์ในสามประการแรกที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับกิจกรรมการผลิต ผลผลิตและเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอันหมายถึงกลุ่มนายทุนนั้น เป็นความสัมพันธ์ที่สามารถมองเห็นได้ชัด ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างกรรมกรกับมนุษย์ด้วยกันนี้ จะต้องใช้มนุษย์ที่เป็นจริง มีชีวิตจิตใจมาเป็นมาตรฐานในการวัดว่าเขาเป็นมนุษย์เหมือนกันหรือเป็นสัตว์กันแน่

จากการเปรียบเทียบมนุษย์กับสัตว์เพื่อที่จะหาว่าการที่คนเกิดความรู้สึกแปลกแยกนั้น เขาได้สูญเสียอะไรไปบ้าง มาร์กซ์ได้เขียนไว้ว่า "สิ่งที่กรรมกรมีภาษาหรือได้เปรียบกว่าสัตว์ได้กลับกลายเป็นสิ่งเสียเปรียบ คือรูปอินทรีย์และสภาพธรรมชาติของเขาถูก (นายทุน) ยึดเอาไปเสีย"¹⁰

ในสภาพธรรมชาตินั้น สัตว์สามารถที่จะหาในสิ่งที่มันต้องการได้จากป่าเขา ลำเนาไพร หรือจากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวมัน แต่มนุษย์กลับถูกจำกัดให้ใช้วัตถุหรือสิ่งของเฉพาะที่เจ้าของเขาอนุญาตเท่านั้นและโดยปกติแล้วจะได้น้อยกว่าที่เขาต้องการเสียอีก ด้วยเหตุนี้มาร์กซ์จึงได้สรุปว่าในสภาวะที่เกิดความรู้สึกแปลกแยกขึ้น กรรมกรในสังคมนายทุนเหล่านั้น จะเกิดความสับสนในความเป็นมนุษย์ของพวกเขาเอง ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการลดค่าของความเป็นมนุษย์ของคนนั่นเอง

มาร์กซ์ให้ความสำคัญกับกิจกรรมการผลิตของมนุษย์มาก ดังที่เขาได้เคยกล่าวไว้ว่า "ชีวิตการผลิตก็คือชีวิตของความเป็นมนุษย์"¹¹ กิจกรรมในการผลิตนี้ถือเป็นช่องทางที่

สำคัญยิ่งที่บุคคลจะแสดงออกและพัฒนาตนเอง กิจกรรมในการผลิตของคนนี้จะแตกต่างจากกิจกรรมของสัตว์ในหลายแง่หลายมุมด้วยกัน ที่สำคัญที่สุดคือกิจกรรมของมนุษย์ทำไปเพื่อชีวิตที่ดีและมีความหมาย ส่วนกิจกรรมของสัตว์นั้นกระทำไปส่วนใหญ่ก็เพื่อที่จะสนองความต้องการเฉพาะหน้าเช่นความหิวเท่านั้น ซึ่งในสังคมนายทุนนั้น มาร์กซ์ ได้วิเคราะห์ว่าเป็นสังคมที่ได้เปลี่ยนให้งานกลับกลายเป็นช่องทางที่ทำให้คนเพียงแต่อยู่รอดมากกว่าที่จะทำให้คนมีชีวิตอยู่เพื่อที่จะทำกิจกรรมใด ๆ เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคมโดยรวม นั่นก็คือ ทำให้ชีวิตในตัวของมันเองซึ่งมีความหมายมากกลับกลายมาเป็นเสมือนเครื่องมือของชีวิตอีกทีหนึ่งเท่านั้น

การที่คนในสังคมนายทุนเกิดความรู้สึกแปลกแยกนี้เอง เราจึงอาจมองได้อีกทรรศนะหนึ่งว่าสังคมนายทุนเป็นสาเหตุพื้นฐานที่ทำให้กรรมกรต้องพิการทั้งทางร่างกาย และจิตใจ พวกนี้ต้องมาขึ้นเรียงแถวเข้าคิวกันทำงานอย่างเดียวกันวันแล้ววันเล่า สภาพอันเลวร้ายของการทำงานในระบบนายทุนนี้เองทำให้ค่าของความเป็นคนลดลงเป็นส่วนหนึ่งของความเป็นคนที่สมบูรณ์และเป็นคนที่พัฒนาอย่างเต็มที่ ความรู้สึกแปลกแยกตามทรรศนะของมาร์กซ์ นั้นจึงเป็นเสมือนโรคภัยไข้เจ็บของมนุษย์ และก็หาได้เป็นโรคที่เพิ่งค้นพบใหม่แต่ประการใด แต่เป็นโรคที่เก่าแก่ กล่าวได้ว่าเกิดขึ้นมาในโลกพร้อม ๆ กับการเกิดของการแบ่งงานในรูปของ (Divisions of Labour) เป็นโรคระบาดกันมากที่สุดในชนชั้นกรรมกรซึ่งทุกคนต้องเดือดร้อนกันโดยทั่วหน้า แต่โรคนี้ก็สามารถที่จะรักษาให้หายขาดได้ถ้าคนสามารถที่จะเอาชนะความรู้สึกแปลกแยกนี้ได้ มาร์กซ์อ้างว่ายาหม้อใหญ่ที่สามารถที่รักษาโรคนี้ได้ก็คือลัทธิคอมมิวนิสต์นั่นเอง

ชุมชนคอมมิวนิสต์ในทรรศนะของมาร์กซ์ก็คือชุมชนที่คนกลับกลายเป็นผู้สร้างประวัติศาสตร์อย่างมีสติสัมปชัญญะ เป็นคนที่เป็นายของตนเองหรือเป็นคนที่สามารถตระหนักในเสรีภาพที่แท้จริงได้นั่นเอง

มาร์กซ์ยังได้วิเคราะห์สาเหตุหรือความต้องการที่ไม่รู้จักจบสิ้นของคนในสังคมนายทุนอันจะเป็นตัวนำไปสู่ความอ่อนแอและล้มเหลวของระบบไว้ว่า คนในสังคมนายทุนจะเพิ่มความคาดหวังในความต้อการใหม่ ๆ ขึ้นมาเรื่อย ๆ และสิ่งนี้จะเป็ตัวที่ทำให้คนต้องเสียสละและต้องขึ้นอยู่กัสิ่งใหม่ ๆ อยู่เรื่อย ๆ เพื่อที่จะสร้างความพึงพอใจให้กับเขา ดังนั้นเมื่อมีผลผลิตมีมากขึ้น ความรู้สึกแปลกแยกของคนก็จะทวีเพิ่มขึ้นคนก็จะต้อในความรู้สึกของความเป็คน กล่าวคือคนจะเพิ่มความอยากได้เงินตราเพื่อที่จะนำมาซื้อและเพื่อที่เป็เจ้าของสิ่งที่ไม่ได้เป็มิตรกับตัวของเขาเอง ช้ำร้ายยังเป็นจุดอ่อนที่จะให้นายทุนเข้ามาแสวงหาประโยชน์และขูดรีดพวกตนอีกด้วย

ลักษณะที่คนเกิดความรู้สึกแปลกแยกในความต้อการที่แท้จริงของเขานี้ มาร์กซ์อ้างว่า "เป็ลักษณะของสิ่งมีชีวิตที่มีจิตใจและร่างกายที่ต้อกว่ามนุษย์ คือเป็สินค้าที่มีสัมปชัญญะและมีกิจกรรมในตัวของมันเอง"¹²

ความรู้สึกแปลกแยกที่เป็นเหมือนอาการป่วย ไม่รู้จักตัวของตัวเองนี้อาจเปรียบ
ได้กับลักษณะพยาธิวิทยาทางจิต (Psychopathology) ของคนในสังคมของเราปัจจุบัน แต่จะ
อยู่ในรูปที่มีความรุนแรงน้อยกว่าโรคจิตเล็กน้อย ตัวอย่างของความรู้สึกแปลกแยกที่พบกัน
บ่อยๆ ในหนุ่มสาวก็คือเรื่องของความรัก สมมติว่าหนุ่มน้อยคนหนึ่งเกิดตกหลุมรักสาวข้างบ้าน
ที่สบตากันบ่อยครั้ง ในระยะแรก ๆ สาวก็มีที่ทำว่าจะรักตอบ แต่ต่อมาเธอก็ทอดทิ้งให้หนุ่ม
น้อยของเราต้องอกหักอยู่แค่เดียวตายหนุ่มน้อยจึงต้องตกอยู่ในภาวะที่ถูกบีบคั้นทางจิตใจอย่าง
หนักจนเกือบจะฆ่าตัวตายให้รู้แล้วรูดไป ทั้งนี้เพราะเขาคิดว่าชีวิตนี้ช่างหมดความหมายเสีย
จริงหนอ จากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นนั้น เขาเชื่อว่าเขาได้ประสบการณ์เป็นครั้งแรกว่าความรักที่
แท้จริงคืออะไร และเขาเชื่อว่าเขาจะมีความสุขและความรักได้ก็เฉพาะจากสาวข้างบ้านคนนั้นคน
เดียวเท่านั้น ซึ่งถ้าเธอทิ้งเขาไป เขาจะไม่พบหญิงอื่นที่สนองตอบต่ออารมณ์เช่นนี้ของเขาได้
อีก ดังนั้นการที่เธอจากเขาไป เขาก็จะไม่พบหญิงอื่นที่เหมาะสมและและเขาจะรู้สึกว่าเขาสูญเสีย
โอกาสที่จะรัก เมื่อเป็นเช่นนั้น เขาก็ควรที่จะตายเสียดีกว่าอยู่

ซึ่งถ้าเราไปถามหนุ่มน้อยผู้ถูกหักอกคนนี้ถึงความรู้สึกต่างๆ ที่เขามีอยู่ คำตอบ
หนึ่งที่เรารับได้ก็คือ เขารู้สึกอ้างว้างเปล่า กล่าวคือเขาไม่มีอะไรเหลืออยู่ในหัวใจของ
เขามากแล้ว ทั้งนี้ก็เพราะเขาได้ทุ่มเทหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความรักให้กับสาวคนนั้นไปหมดแล้ว
ทั้งสิ่งที่พึงจะมี นั่นก็คือความรู้สึกแปลกแยก กล่าวคือเขาไปตกอยู่ภายใต้ภาพลวงตาแห่ง
ความรัก โดยที่เขาไปทำให้หญิงคนที่เขารักเป็นเหมือนรูปบูชา เป็นเทพเจ้าแห่งความรัก หลง
เชื่อว่าเขาไปอยู่กับเธอแล้ว เขาจะได้ความรักที่แท้จริง

ความรู้สึกแปลกแยกอีกลักษณะหนึ่งคือความแปลกแยกในความคิด กล่าวคือ
เรามักจะเชื่อว่ามีสิ่งอื่นที่จะมากระตุ้นให้เราเกิดความคิด บ้างก็เชื่อว่าความคิดของเราเกิดจาก
มันสมองที่อิสระของเราเอง แต่แท้ที่จริงแล้วนั้น หาได้เป็นที่เราได้คิดไว้ไม่ เรากลับเอาสมอง
ของเราไปผูกติดอยู่กับรูปแบบต่าง ๆ ของมติมหาชนเช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ โดยที่
เราเชื่อว่าการที่สิ่งเหล่านี้ได้แสดงความคิดเห็นอะไรออกไปนั้นเป็นความคิดเห็นของเราด้วย แต่
ที่จริงแล้ว เรากลับไปยอมรับเอาความคิดเห็นของพวกนั้นมาเป็นความคิดเห็นของเราเองต่าง
หาก ทั้งนี้เพราะเราได้เลือกและทำให้พวกนั้นเป็นเหมือนรูปบูชาและถือว่าเป็นพระเจ้าแห่งความ
รู้และปัญญาทั้งปวงของเรา ด้วยเหตุนี้คนเรา อาจพูดได้ว่ายังก่ออยู่ในสภาพที่เรียกว่า "ทาส"
ทั้งนี้ทั้งนั้นก็เพราะเราไปฝากสมองของเรา ฝากความคิดเห็นของเราไว้กับสิ่งอื่น ๆ นั้นเอง

เราจึงเห็นได้ว่าไม่เพียงแต่ว่าความรู้สึกในรูปแบบต่าง ๆ จะถูกบีบคั้นเท่านั้นที่เรียกได้
ว่าเป็นความรู้สึกแปลกแยก แต่การขาดความเป็นอิสระ กล่าวคือต้องพึ่งอาศัยสิ่งอื่นที่นอก
เหนือตัวเราเอง ตลอดจนการบูชารูปธรรมก็นับได้ว่าเป็นการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกแปลกแยก
นอกจากนี้ปรากฏการณ์ที่คนเราไม่สามารถเข้าใจในเอกลักษณ์หรือรู้จักตนเองอันเป็นปรากฏที่

คนเราไม่สามารถเข้าใจในเอกลักษณ์หรือรู้จักตนเองอันเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญยิ่งที่เชิงจิตวิทยานั้นก็ถือได้ว่าเป็นผลมาจากความรู้สึกแปลกแยกด้วย

นอกจากนี้ในความหมายอย่างกว้างขวางนั้น โรคจิตทุกชนิดก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นผลมาจากความรู้สึกแปลกแยก ทั้งนี้เพราะโรคจิตจะมีลักษณะที่ว่า ความรู้สึกโลภะ โมหะ และโทสะจะเกิดเป็นลักษณะที่เด่นขึ้นมาและในที่สุดก็จะแยกตัวออกจากบุคคลภาพรวมของเราจนสามารถเข้าครอบครองร่างกายของเราได้ทั้งหมด นั่นก็คือตัวเราจะถูกส่วนหนึ่งของความต้องการทั้งหมดเข้ายึดครอง ข้าเราต้องถ่ายเทสิ่งที่เรามีเหลืออยู่ไปให้กับความต้องการส่วนนั้นด้วย ดังนั้น เราจะอ่อนแอลงในขณะที่มันจะเข้มแข็งขึ้น จึงกล่าวได้ว่า เราจะมีความรู้สึกแปลกแยกในตนเอง ทั้งนี้ก็เพราะเราได้กลับกลายเป็นทาสของส่วนหนึ่งของเราเท่านั้น

จากภาวะของความรู้สึกแปลกแยกซึ่งเป็นเสมือนความป่วยไข้ที่แฝงอยู่ในตัวมนุษย์ในสังคม นายทุนนั้น จึงนับว่าเป็นสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้สุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจของคนต้องพิการหรือไม่ก็เสื่อมโทรมลงกล่าวคือ คือไร้อิสระภาพไม่เป็นตัวของตัวเอง เจื้อยชาและไม่เป็นผู้ที่ก่อให้เกิดผลผลิตที่ดีได้

ฉะนั้น ตามทฤษฎีของมาร์กซ์นั้น คนที่นับได้ว่าเป็นผู้ที่มีสุขภาพทั้งกายและใจดีเยี่ยมก็คือคนที่มิอิสระเสรีเหนืออื่นใดและมีกิจกรรมที่อยู่ในลักษณะที่เรียกว่า "การสร้างตนเอง" ด้วยมาร์กซ์ได้เขียนไว้ว่า "มนุษย์ไม่อาจที่จะถือได้ว่าตนเองเป็นอิสระชน ถ้าเขาไม่ได้เป็นนายของตนเอง และเขาจะเป็นนายของตนเองได้ต่อเมื่อเขาเป็นหนี้ชีวิตต่อตัวของเขาเองเท่านั้น....."¹³ ซึ่งคำว่าเสรีภาพนั้น มาร์กซ์ไม่ได้หมายความว่าแต่เฉพาะในเชิงเศรษฐกิจและการเมืองเท่านั้นแต่ยังหมายถึงปรากฏการณ์ทางจิตวิทยาที่คนสามารถตระหนักในความเป็นตัวของตัวเองอีกด้วย

เราจึงอาจสรุปได้ว่า มาร์กซ์ต้องการที่จะให้ความหวังของเขาส่งผลต่อมนุษย์ให้หลุดพ้นจากโซ่ตรวนแห่งสภาพที่เรียกว่าไร้อิสระภาพ จากสภาพของความเป็นทาสอันเนื่องมาจากความรู้สึกแปลกแยกให้มนุษย์เป็นนายของตนอย่างแท้จริง มาร์กซ์เชื่อว่าสาเหตุที่มนุษย์ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้เพราะพวกเขาตกอยู่ในสภาพของภาพลวงตาที่คนส่วนน้อยสร้างขึ้นเป็นฉากกำบัง เป็นภาพที่บิดเบือนจากความจริงและเป็นผลให้คนอ่อนแอ ฉะนั้น สิ่งที่สามารถที่จะช่วยให้คนหลุดพ้นจากสภาพที่เลวร้ายนี้ได้ก็คือความจริงเท่านั้น และเมื่อมนุษย์พบความจริงก็จะสามารถมองเห็นภาพที่แท้จริงที่แฝงอยู่เบื้องหลังของภาพลวงตาเหล่านั้นได้ และเมื่อนั้นมนุษย์ก็จะสามารถเป็นอิสระและมีเสรีได้อย่างเต็มที่

ความจริงที่มาร์กซ์อ้างถึงนี้ มนุษย์สามารถที่จะพบได้ก็ต่อเมื่อสังคมได้ก้าวไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์เท่านั้น กล่าวคือมนุษย์จะมีความเป็นอิสระ เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นที่จะกระทำกิจกรรมในการผลิตด้วยความสมัครใจและจะเป็นนายของตนเองโดยสมบูรณ์ ดังนั้น

ลัทธิคอมมิวนิสต์ตามทฤษฎีของมาร์กก็คือ "การกำจัดทรัพย์สินเอกชน (Private Property) และความรู้สึกแปลกแยกในตัวของมนุษย์เอง ดังนั้นจึงเป็นความเหมาะสมกลมกลืนอย่างแท้จริงของธรรมชาติของมนุษย์ จึงเป็นการทำให้มนุษย์คืนสู่สังคม นั่นก็คือการเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง..... ลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นข้อสรุปที่แท้จริงของข้อขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและระหว่างมนุษย์กับมนุษย์"¹⁴

คำว่า "ทรัพย์สินเอกชน (Private Property)" ที่มาร์กซ์อ้างถึงนั้น มาร์กซ์ไม่ได้หมายถึง "ทรัพย์สินส่วนบุคคล (Personal Property)" เช่นโต๊ะ เก้าอี้ ที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตาม มาร์กซ์หมายถึงทรัพย์สินแห่งชนชั้น หรือทรัพย์สินที่ได้มาจากการฉกฉวยประโยชน์ของพวกนายทุน ซึ่งเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต สามารถว่าจ้างกรรมกรซึ่งอยู่ในชนชั้นที่ไม่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และปราศจากทรัพย์สินให้ทำงานให้กับตน หรือที่มาร์กซ์ใช้คำพูดว่า กรรมกรมาชีพสร้างปราสาทให้กับนายทุนนั่นเอง จึงสรุปได้ว่าคำว่า "ทรัพย์สินเอกชน" ตามทฤษฎีของมาร์กซ์นั้นจึงมีความหมายในทางสังคมและประวัติศาสตร์อยู่เบื้องหลังด้วย

จากเนื้อหาสาระของทฤษฎีของลัทธิมาร์กซ์ เราจะพบว่าเป็นทั้งแนวความคิดที่รุนแรงและมีลักษณะมนุษย์ชนอยู่ในตัว ที่ว่าก้าวร้าวก็คือ ลัทธินี้ต้องการแก้ไขปัญหาที่รากฐานของมนุษย์ที่ว่าเป็นมนุษย์ชนก็คือ มาร์กซ์เชื่อว่ามนุษย์เป็นมาตรฐานวัดในทุกสิ่งทุกอย่าง นอกจากนี้มาร์กซ์ยังพยายามที่จะปลดปล่อยมนุษย์จากเงื่อนไขในทางเศรษฐกิจที่คอยเป็นตัวถ่วงไม่ให้มนุษย์ได้พัฒนาก้าวหน้าอย่างเต็มที่

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมโลกได้พัฒนาไป นายทุนก็หาได้ประสบกับความหายนะตามที่มาร์กซ์ได้ทำนายไว้ไม่ ทั้งนี้เนื่องมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีและระบบการจัดองค์การที่ดีของฝ่ายนายทุน อันเป็นผลให้กรรมกรได้รับผลประโยชน์จากการนี้ด้วยซึ่งแน่นอนที่สุดผลประโยชน์ของความกินดีอยู่ดีขึ้นของกรรมกรในสังคมนายทุนส่วนหนึ่งมาจากเลือดเนื้อและแรงงานของชาวอาณานิคมที่ถูกขูดรีด และส่วนหนึ่งมาจากการต่อสู้ของพรรคสังคมนิยมและสหภาพแรงงานด้วย

เนื่องมาจากปัจจัยหลายประการ จากสภาพของสังคมนายทุนได้มีอิทธิพลต่อกรรมกรมากขึ้นทุกวัน ผลก็คือกรรมกรตลอดจนผู้นำสหภาพแรงงานต่างๆ ถูกระบบนายทุนครอบ และมักจะหันเหในหลักการณไปเข้ากับนายทุน ผลที่ตามมาก็คือพวกนี้พยายามที่จะตีความหมายของสังคมนิยมไปโดยใช้หลักการณของพวกนายทุนเป็นมาตรฐาน กล่าวคือ ลัทธิมาร์กซ์นั้นมีความตั้งใจที่จะให้สังคมมนุษย์ชนบังเกิดขึ้นโดยวิวัฒนาการต่อเนื่องมาจากการสลายตัวหรือความหายนะของสังคมนายทุน แต่นักสังคมนิยมส่วนมากในปัจจุบันมักจะมองสังคมนิยมว่าเป็นกระบวนการที่จะปรับปรุงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมการเมืองภายใน

สังคมนายทุน คือถือว่าการนำเอาปัจจัยในการผลิตมาเป็นส่วนรวมบวกกับหลักการของรัฐ
สวัสดิการก็เป็นเพียงพอแล้วที่จะเรียกสังคมนที่มีลักษณะเช่นนั้นว่าเป็นสังคมนิยม

อย่างไรก็ตาม แม้ลัทธิมาร์กซ์จะถูกนักเล็งผลปฏิบัติพยายามที่จะเปลี่ยนแปลง
เพื่อที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับสถานการณ์ในสังคมใด ๆ แต่หลักการของลัทธิมาร์กซ์ที่มาร์กซ์
และเอนเงิลส์ได้เขียนขึ้นมาในหนังสือ "The Communist Manifesto" เมื่อปี 1848 ก็ยังคงเป็น
ที่ยอมรับของชาวสังคมนิยมโดยทั่วไป แม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปกว่าศตวรรษแล้วก็ตาม นอก
จากนี้ในสังคมนายทุนเองก็ยอมรับโดยุษฎีว่าลัทธิมาร์กซ์มีอิทธิพลมาก อย่างน้อยก็ช่วย
กรรมกรไม่ให้ถูกขูดรีดอย่างทารุณ เพราะถ้านายทุนกระทำการขูดรีดมาก ไม่นานเหตุการณ์ที่
มาร์กซ์ทำนายไว้ว่าจะเกิดขึ้น และถ้าเกิดขึ้นจริง นายทุนก็ต้องประสบกับความหายนะอย่าง
แน่นอน ฉะนั้นนายทุนจึงไม่กล้าที่จะเสี่ยงการผ่อนปรนจึงเกิดขึ้น

เราจึงอาจจะสรุปได้ว่าเนื้อหาสาระโดยแท้จริงของลัทธิมาร์กซ์นั้น แม้ว่าจะเน้น
หนักไปในการวิเคราะห์สภาพของสังคมนายทุนโดยใช้หลักการทางเศรษฐกิจการเมืองเข้ามาจับ
แต่ส่วนลึกของลัทธินี้ก็คือ ความพยายามที่จะแก้ไขสังคมที่เป็นอยู่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น สมาชิกของ
สังคมนิยมจะเป็นคนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถเป็นนายของตนเอง และที่สำคัญที่สุดก็คือ
สุขภาพจิตสมบูรณ์พร้อมนั่นเอง

เชิงอรรถ

1. Marx, K., *Economic & Philosophical Manuscripts*, Translated by T. Bottomore in E. Fromm's *Concept of Man*, Frederik Ungar Publishing Co., N.Y., 1961, p. 139
2. -----, *German Ideology*, ed. by R. Rascal International Publishers Co., Inc., 1961, p. 14.
3. Op.cit., p. 95
4. Ollman, Bertell, *Alienation: Marx's Conception of Man in Capitalist Society*, (N.Y.: Cambridge University Press, 1975), pp. 131-153.
5. Op.cit., *Economic & Philosophical manuscripts*, p. 72.
6. Ibid., p. 71.
7. Ibid., p. 73.
8. Ibid., p. 79.
9. Marx, K. & Engels, F., *The Communist Manifesto*, Moscow, 1969, p. 34.
10. Op. Cit., p. 76.
11. Ibid., p. 75.
12. Ibid., p. 138.
13. Ibid., p. 138.
14. Ibid., p. 127

นิโคไล เลนิน (1870 - 1924)

ชีวิตและผลงาน

นิโคไล เลนิน อันเป็นชื่อที่รู้จักกันโดยทั่วไปในนามนักทฤษฎีปฏิวัติที่เคร่งในลัทธิมาร์กซ์นั้นเป็นชื่อปากกาของ วลาดีมีร์ อิลยิช อุลยานอฟ เลนินมีพื้นฐานมาจากครอบครัวของชนชั้นสูง กล่าวคือบิดามีตำแหน่งเป็นผู้ตรวจราชการทางด้านการศึกษา ซึ่งต่อมาได้รับเลื่อนให้เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนรัฐบาล นอกจากนี้บิดาของเลนินยังได้รับบรรดาศักดิ์ชั้น 4 ใน 14 อันดับ อีกด้วย ส่วนมารดาเป็นบุตรสาวของศัลยแพทย์และเจ้าของที่ดิน ฉะนั้นโดยฐานะทางสังคมแล้วอาจจัดได้ว่าเลนินเป็นชนชั้นปัญญาชนนายทุนนั่นเอง

เมื่อเลนินอายุได้ 17 ปี พี่ชายคนหนึ่งได้ถูกตำรวจจับในข้อหามีส่วนในการวางแผนลอบปลงพระชนม์พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ที่ 3 และถูกแขวนคอในเวลาต่อมา เหตุการณ์ครั้งนี้มีส่วนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของเลนินไปโดยสิ้นเชิง เขาหันไปให้ความสำคัญกับผลงานของมาร์กซ์อย่างเอาจริงเอาจังมากขึ้น

ก่อนถูกจับกุมไม่นานนัก ซา ซา (ชื่อเล่นของอเล็กซานเดอร์ผู้เป็นพี่ชายของเลนิน) ได้แปลงานของมาร์กซ์เรื่อง "วิพากษ์ปรัชญาของเฮเกลในเรื่องความถูกต้อง (Critique of Hegel's Philosophy of Right, 1844) แอนนาพี่สาวของเลนิน (ถูกจับพร้อมกับซาซา ในปี 1887 ต่อมาถูกปล่อยตัวและถูกขับออกจากเซนต์ปีเตอร์สเบิร์ก) เล่าว่า "พอโวลอดยา (ชื่อเล่นของเลนิน) ได้ยินเรื่องนี้เข้าเท่านั้นแหละ เขานั่งลงอ่านทันทีเลย"

ปลายปี 1887 เลนินได้เข้าร่วมเดินขบวนทางการเมืองกับนักศึกษาอื่น ๆ ในเทอมแรกที่มหาวิทยาลัยคาซาน ผลที่ได้รับก็คือเลนินถูกขับออกจากมหาวิทยาลัย ในปี 1890 เลนินซึ่งได้มูมานะศึกษาด้วยตนเองก็ได้รับอนุญาตให้เข้าสอบที่มหาวิทยาลัยปีเตอร์สเบิร์กในฐานะนักศึกษาภายนอก เลนินสอบได้ที่ 1 และออกไปเป็นทนายความอยู่ระยะหนึ่ง

ในช่วงนี้เอง เลนินได้ติดต่อกับนักสังคมนิยม แปลและเขียนบทความออกมาเป็นจำนวนมากในปี 1895 เลนินเดินทางไปตามประเทศและได้พบปะสังสรรค์กับนักปฏิวัติรัสเซียที่ลี้ภัยทางการเมืองหลายคนรวมทั้งเปลคานอฟ ผู้ก่อตั้งพรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยรัสเซียซึ่งเป็นพรรคใต้ดินเพื่อหวังโค่นล้มพระเจ้าซาร์ด้วย หลังจากกลับสู่รัสเซีย เลนินได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มปฏิวัติชื่อ "สหภาพเพื่อปลดแอกชนชั้นกรรมกร" ขึ้นปลายปีเดียวกัน เลนินถูกจับฐานก่อการปฏิวัติ ต่อมาถูกส่งไปไซบีเรีย และที่นี้เองที่เลนินได้เขียนบทความวิเคราะห์สังคมนิยมรัสเซียขึ้นสำคัญไว้คือ "พัฒนาการของทุนนิยมในรัสเซีย"

หลังจากพ้นโทษเลนินเดินทางไปอยู่สวิสเซอร์แลนด์ได้ร่วมกันก่อตั้งหนังสือพิมพ์ชื่อ Iskra ซึ่งแปลว่าประกายเพลิง แต่ต่อมาเกิดความไม่ลงรอยกันในแนวทางการจัดตั้ง

พรรค เลนินจึงแยกตัวออกมาตั้งหนังสือพิมพ์ใหม่ชื่อ Vpered ซึ่งแปลว่าแนวหน้า ความไม่ลง
กันนี้เองทำให้พรรคสังคมนิยมประชาธิปไตยซึ่งเป็นพรรคปฏิวัติแตกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายบอล
เชวิค ซึ่งมีเลนินเป็นผู้นำกับฝ่ายเมนเชวิค ทางฝ่ายบอลเชวิค ซึ่งเป็นฝ่ายเสียงข้างมากต้อง
การพรรคที่เคร่งในวินัยมีสมาชิกจำนวนน้อย ในขณะที่ฝ่ายเมนเชวิคหรือเสียงข้างน้อยกลับต้อง
การสร้างพรรคที่มีสมาชิกจำนวนมากไว้สนับสนุน และได้เสนอให้ดำเนินนโยบายแบบฉวย
โอกาส โดยร่วมมือกับกลุ่มเสรีนิยมในชนชั้นกฏุมพี

ในปี 1905 เลนินมีส่วนร่วมในการจลาจลต่อต้านรัฐบาลและเป็นผลให้เลนินต้อง
เดินทางออกจากรัสเซียอีกครั้งหนึ่ง และครั้งนี้เลนินต้องใช้ชีวิตอยู่ในต่างประเทศถึง 9 ปีครึ่ง จึง
สามารถเดินทางกลับสู่รัสเซียในฐานะผู้ที่มีความสำคัญยิ่งเมื่อปี 1917

ผลงานของเลนิน มีอยู่มากมาย รวมงานเขียนของเลนินแล้วประมาณกันว่ามี
ถึง 10 ล้านคำ² งานเขียนที่สำคัญคือ What is to be done (1902) ซึ่งเขียนถึงเค้าโครงเกี่ยวกับ
พรรคและวางพื้นฐานในการสร้างองค์กรชั้นนำของชนชั้นกรรมาชีพที่มั่นคงในอนาคต Two Tactics
of Social Democracy in the Democratic Revolution (1905) เป็นหนังสือที่เลนินต้องการยืนยัน
ยันว่า ขณะนั้นรัสเซียเป็นสังคมศักดินา ซึ่งจำเป็นต้องมีการปฏิวัตินายทุน เพื่อที่จะสร้างพื้น
ฐานสำหรับการปฏิวัติสังคมนิยมสืบไป แต่ในการปฏิวัติ กรรมาชีพยังไม่สามารถรวมตัวกันติด
จึงต้องอาศัยแรงจากขบวนการด้วย Imperialism : the Highest Stage of Capitalism (1916) เป็น
ผลงานที่เลนินพยายามที่จะอธิบายว่าทำไมนายทุน จึงไม่ประสบความสำเร็จจากความหายนะจากการลุกฮือ
ของชนชั้นกรรมาชีพดังที่มาร์กซ์ได้ทำนายไว้ และ State and Revolution (1917) ซึ่งเป็น
หนังสือที่เลนินต้องการชี้ให้เห็นถึงฐานะของรัฐและโจมตีลัทธิชนกัของเจ้าท์สกีและเบอร์นสไตน์
ว่าเป็นพวกที่บิดเบือนลัทธิมาร์กซ์อย่างสิ้นเชิงด้วย

อิทธิพลเชิงประวัติศาสตร์

สังคมนิยมรัสเซียในช่วงศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งเป็นช่วงที่เลนินมี
ชีวิตอยู่นั้น นับได้ว่ายังอยู่ในสภาพของสังคมศักดินา กล่าวคือ มีชนชั้นสูง เจ้าของที่ดินเป็น
จำนวนน้อยซึ่งเป็นกลุ่มที่รืดนาทาเร้นชนชั้นชาวนาซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก บรรดาชาวนาเหล่านี้
มีชีวิตความเป็นอยู่ดีกว่าฐานะของข้าทาสเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ช่วงหลังของศตวรรษที่ 19 พระเจ้าซาร์อเล็กซานเดอร์ที่ 2 ได้ยอมผ่อนปรนให้
ชาวนามีที่ดินแปลงเล็ก ๆ เพื่อทำประโยชน์ส่วนตัวได้ มีการปรับปรุงระบบศาลยุติธรรม ระบบ
การศึกษาพร้อมทั้งให้เสรีภาพกับหนังสือพิมพ์มากกว่าเก่า นอกนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงแบบ
ปฏิรูปเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่สำคัญ เพราะอำนาจที่แท้จริงยังคงตกอยู่ในมือของพระเจ้าซาร์และ
บรรดาขุนนางอยู่

ตอนต้นศตวรรษที่ 20 เริ่มมีกลุ่มต่อต้านการปกครองภายใต้การนำของพระเจ้าซาร์แบ่งได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

กลุ่มแรก ประกอบด้วยชนชั้นกลาง พวกนี้ได้รับการศึกษาดี และพยายามที่จะให้มีรัฐธรรมนูญแบบประเทศอุตสาหกรรมก้าวหน้าของยุโรปตะวันตก พวกนี้เรียกว่าพวก Constitutional Democrat (Cadets)

กลุ่มที่สอง คือ ขบวนการสังคมนิยมเกษตร กลุ่มนี้มีแนวความคิดแบบปฏิวัติ ต่อมาขบวนการนี้ได้พัฒนาไปเป็นพรรคปฏิวัติสังคมนิยม หรือ Octoberist

กลุ่มที่สาม คือ ประกอบด้วยชนชั้นกรรมาชีพที่นิยมใน ลัทธิมาร์กซ์ ในระยะแรกมีสมาชิกอยู่น้อยมาก แต่ต่อมาก็เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว

ในปี 1904-5 เกิดสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียขึ้น และในที่สุดรัสเซียพ่ายสงคราม ทำให้ฐานะของพระเจ้าซาร์ทรุดหนัก มีการจลาจลวุ่นวายเกิดขึ้นภายในประเทศหลายครั้งเพื่อบีบบังคับให้รัฐบาลปฏิรูปการปกครองเสียใหม่ ในระยะนั้นพระเจ้าซาร์ก็ยอมทำตามเงื่อนไขของประชาชนโดยให้จัดตั้งสภาดูมา หรือสภาผู้แทนราษฎรขึ้น แต่เมื่อฐานะของพระเจ้าซาร์ดีขึ้น พระองค์ก็ได้จำกัดอำนาจของสภา และหันมาใช้อำนาจนิยมอย่างเก่าอีก

เมื่อสงครามโลกครั้งที่ 1 ปะทุขึ้นเมื่อปี 1914 ปรากฏว่ากองทัพของพระเจ้าซาร์พ่ายแพ้การรบหลายครั้ง ทั้งยังขาดอาวุธยุทธโปกรณ์เป็นอย่างมาก ประชากรในประเทศขาดแคลนเครื่องอุปโภคบริโภคอย่างรุนแรงก่อให้เกิดความระส่ำระสายกันโดยทั่วไป

ในเดือนกุมภาพันธ์ 1917 ขบวนการปฏิวัติก็เริ่มขึ้นเมื่อกองทหารประจำกรุงเซนต์ปีเตอร์เบิร์กตั้งตัวเป็นขบถเข้าร่วมกับกรรมกรที่นัดหยุดงาน จนสามารถควบคุมตัวเมืองได้ทั้งหมดต่อมากการปฏิวัติก็ขยายตัวออกไปทั่วประเทศ จนในที่สุดเดือนมีนาคม 1917 พระเจ้าซาร์ทรงสละราชสมบัติ

หลังจากนั้น ได้มีการจัดตั้งรัฐบาลชั่วคราวขึ้นภายใต้การนำของคาเรนสกี และในช่วงนั้น เลนินได้เดินทางกลับรัสเซียในฐานะผู้นำของบอลเชวิค เนื่องจากรัฐบาลชั่วคราวได้ดำเนินนโยบายแบบผ่อนปรนซึ่งเลนินไม่เห็นด้วย เลนินจึงได้เรียกร้องให้ยึดที่ดินเป็นของรัฐ ยึดธนาคารและให้รัฐเข้าควบคุมการผลิตทั้งหมด และเรียกร้องไม่ให้ประชาชนร่วมมือกับรัฐบาล ทั้งนี้เลนินอ้างว่าการปฏิวัตินายทุนได้เสร็จสิ้นลงไปแล้ว และขณะนั้นถือเป็นช่วงแห่งพัฒนาที่จะนำไปสู่การปฏิวัติสังคมนิยม ซึ่งจำเป็นต้องเรียกร้องให้ชนชั้นกรรมาชีพและชาวนาร่วมมือกันเร่งช่วงของพัฒนาการสังคมนิยมให้สั้นเข้า เพื่อที่จะนำรัสเซียไปสู่สังคมนิยมโดยทันที และเลนินก็กระทำสำเร็จในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกันนั่นเอง (ตามปฏิทินเก่าของรัสเซีย ถือว่าเป็นเดือนตุลาคม 1917)

ลัทธิเลนิน

ตามแนวความคิดของมาร์กซ์นั้น เขาเชื่อว่าความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพในสังคมอุตสาหกรรมก้าวหน้าจะดำเนินไปในเชิงปริมาณและจะพัฒนาไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ชนชั้นกรรมาชีพจะทำการปฏิวัติล้มล้างสังคมนายทุน และจะสถาปนารัฐสังคมนิยมขึ้นทั่วโลก ซึ่งกระบวนการนี้ มาร์กซ์เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

แต่หลังจากที่มาร์กซ์เสียชีวิตไป สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกซึ่งเป็นสังคมที่ระบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าที่สุดกลับหาได้เป็นไปในลักษณะที่สนับสนุนทฤษฎีของมาร์กซ์ไม่มาตามฐานการครองชีพของชนชั้นกรรมาชีพสูงขึ้น แนวโน้มที่ชนชั้นกรรมาชีพที่จะทำการปฏิวัติอย่างรุนแรงกลับลดน้อยลง

จากปรากฏการณ์เหล่านี้ ผนวกกับสภาพการณ์ของรัสเซียเอง เลนินซึ่งเป็นผู้ที่นิยมในลัทธิมาร์กซ์มากจึงพยายามที่จะใช้หลักการของมาร์กซ์ มาปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่และเพื่อความสัมฤทธิ์ผลในการนำรัสเซียไปสู่สังคมนิยม นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ สตาลินจึงอ้างว่า

“ลัทธิเลนิน คือ ลัทธิมาร์กซ์ในยุคจักรวรรดินิยมและการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ พูดให้แจ่มชัดยิ่งขึ้นได้ว่า ลัทธิเลนินโดยทั่วไปคือ ทฤษฎีและยุทธวิธีของการปฏิวัติชนชั้นกรรมาชีพ โดยเฉพาะคือทฤษฎีและยุทธวิธีของเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ”³

เพื่อที่จะเข้าใจสาระของลัทธิเลนินได้อย่างกระจ่าง เราจำเป็นต้องศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ซึ่งอาจจำแนกออกได้เป็น

1. ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ
2. ทฤษฎีว่าด้วยองค์การนักปฏิวัติอาชีพ
3. ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ
4. ทฤษฎีว่าด้วยจักรวรรดินิยมนายทุน

1. ทฤษฎีว่าด้วยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ

ตามทฤษฎีของมาร์กซ์ว่าด้วยวิวัฒนาการประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นทฤษฎีที่สำคัญยิ่งในการวิเคราะห์วิวัฒนาการของสังคมอย่างเป็นวิทยาศาสตร์นั้น ขั้นตอนของพัฒนาการจะดำเนินไปอย่างเป็นลำดับจากทาสไปสู่ศักดินา จากศักดินาจะไปสู่ทุนนิยมและจากทุนนิยมจะไปสู่สังคมนิยม ความขัดแย้งภายในสังคมแต่ละขั้นตอนจะเพิ่มขึ้นในเชิงปริมาณ และจะนำไปสู่การ

เปลี่ยนแปลงในเชิงคุณภาพอันหมายถึงการปฏิวัติล้มล้างสังคมเก่าและแสวงทางไปสู่สังคมใหม่ที่ดีกว่าเสมอ

เลนินเองยอมรับในหลักวัตถุนิยมประวัติศาสตร์นี้ แต่การที่จะนำเอาหลักการนี้มาประยุกต์ใช้กับการปฏิวัติในรัสเซียโดยที่ไม่กระทบกระเทือน หรือให้สมเหตุสมผลนั้นเป็นเรื่องลำบากยิ่งแต่เลนินก็ทำได้สำเร็จโดยเขาได้อธิบายพัฒนาการของสังคมรัสเซียตลอดจนกลยุทธ์ในการปฏิวัติไว้ในหนังสือ *Two Tactics of Social Democracy in the Democratic Revolution* (1905)

จากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ในปี 1904-1905 เกิดสงครามญี่ปุ่น-รัสเซียขึ้น ผลจากสงครามรัสเซียเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความอ่อนแอของระบบซาร์ เหตุการณ์จึงลาลงเกิดขึ้นโดยทั่วไป กรรมกรลุกฮือขึ้น ชาวนาจำนวนมากเข้าร่วมในการต่อต้านด้วยอย่างแข็งขันแม้กรรมกรและชาวนาจะถูกปราบ แต่เลนินก็มองเห็นศักยภาพของชาวนาในการเข้าร่วมขบวนการปฏิวัติโดยเฉพาะการปฏิวัตินายทุนหรือการปฏิวัติประชาธิปไตยอันเป็นการปฏิวัติล้มล้างระบบศักดินา ซึ่งเลนินอ้างว่าเริ่มขึ้นในปี 1905 นั้นเอง

ในทางทฤษฎีมาร์กซิสต์นั้น การปฏิวัติประชาธิปไตยนั้นเป็นภาระของนายทุนเอง แต่สภาพการณ์ในรัสเซียนั้น เลนินเล็งเห็นว่าชนชั้นนายทุนมีฐานะคลอนแคลนและถูกระบบซาร์ครอบงำเสียจนไม่สามารถเป็นที่ไว้เนื้อเชื่อใจให้ทำการปฏิวัติของตนเองและให้อำนาจควบคุมในขั้นต่อไปได้ อันตรายใหญ่หลวงยิ่งอยู่ที่ว่าพวกนี้จะคืนอำนาจให้แก่ผู้เคยเป็นนายของตนด้วยความกลัวต่อปฏิปักษ์ฝ่ายซ้าย⁴ เลนินจึงสนับสนุนให้นายทุนร่วมมือกับกรรมกรและชาวนาทำการปฏิวัติล้มล้างระบบศักดินา

".....มันจะเป็นประโยชน์ยิ่งต่อชนชั้นผู้ใช้แรงงาน (กรรมกรชีพและชาวนา) ที่จำเป็นต้องเปลี่ยนทิศทางของประชาธิปไตยนายทุนให้อุบัติขึ้นในรูปของการปฏิวัติ ไม่ใช่การปฏิรูป....."⁵

เมื่อปฏิวัติของนายทุนสำรองพรรคของกรรมกรชีพจะต้องไม่มุ่งที่จะเข้ายึดอำนาจหรือเข้าไปร่วมกับรัฐบาลนายทุน แต่จะต้องทำตัวเป็นพรรคปฏิวัติฝ่ายตรงข้ามกับรัฐบาลต่อไป ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะปฏิวัติรุกหน้าไปสู่สังคมนิยมซึ่งเป็นจุดหมายที่สำคัญ

"ชนชั้นกรรมกรชีพควรจะต้องดำเนินการปฏิวัติประชาธิปไตยไปจนถึงที่สุด โดยสมัครสมานมวลชนชาวนามาอยู่กับฝ่ายตน เพื่อที่จะได้ใช้กำลังอันรุนแรงไปทำลายการต่อต้านของระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช และความไร้เสถียรภาพของชนชั้นนายทุน ชนชั้นกรรมกรชีพควรจะต้องทำให้การปฏิวัติสังคมนิยมปรากฏเป็นจริงขึ้นโดยสมัครสมานมวลชนทั้งกรรมกรชีพใน

หมู่ประชากรมาอยู่ฝ่ายคน เพื่อจะได้ใช้กำลังรุนแรงไปทำลายการต่อต้านของชนชั้นนายทุน และความไร้เสถียรภาพของชาวนาและชนชั้นนายทุนน้อย”⁶

ตามความเห็นของเลนินนั้น การปฏิวัตินายทุนกับการปฏิวัติสังคมนิยมนั้นแยกออกจากกันไม่ได้ เพราะเป็นการปฏิวัติต่อเนื่องคือเป็นห่วงโซ่ 2 ห่วงในสายโซ่เส้นเดียวกัน พร้อมกันนี้เลนินจึงอ้างว่า การปฏิวัติสังคมนิยมนั้นไม่จำเป็นว่าจะต้องเกิดขึ้นในสังคมที่มีระบบอุตสาหกรรมก้าวหน้าเสมอ แต่อาจเกิดในประเทศที่ทุนนิยมไม่ค่อยเจริญนัก อย่างเช่นรัสเซีย ทั้งนี้เพราะเกิดความเป็นปฏิปักษ์อย่างรุนแรงในระหว่างชนชั้นขึ้น ภายใต้เงื่อนไขนี้ ทุนนิยมจึงอ่อนแอในขณะที่กรรมาชีพกลับแข็งขึ้น จึงไม่มีความจำเป็นใด ๆ ที่จะต้องรอให้ทุนนิยมพัฒนาถึงขั้นสูงสุดเสียก่อนแล้วจึงจะทำการปฏิวัติสังคมนิยม

“ทฤษฎีปฏิวัติแห่งลัทธิเลนินได้ว่า ไม่แน่ว่าจะต้องในที่ซึ่งอุตสาหกรรมค่อนข้างเจริญ ฯลฯ เสมอไป แนวรบแห่งทุนจะถูกทะเลงในที่ซึ่งสายโซ่จักรพรรดินิยมอ่อนแอเพราะที่สุด เพราะว่าการปฏิวัติ ชนชั้นกรรมาชีพเป็นผลแห่งการขาดสะบั้นของสายโซ่แนวรบจักรพรรดินิยมแห่งโลกในที่ซึ่งอ่อนแอเพราะที่สุดของมัน และประเทศที่เริ่มการปฏิวัติ ประเทศที่ทะเลงแนวรบแห่งทุนแตกแล้ว อาจจะเป็นประเทศที่ทุนนิยมไม่ค่อยเจริญนัก ส่วนประเทศอื่น ๆ ที่ทุนนิยมค่อนข้างเจริญกลับยังคงอยู่ในขอบข่ายทุนนิยม”⁷

โดยสรุป เลนินคงยึดหลักการวัดทุนนิยมประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์อยู่ แต่การที่จะนำเอาหลักการนี้มาตีความอย่างเคร่งครัดย่อมจะไม่เป็นผลดีต่อการปฏิวัติของรัสเซียแน่ เลนินจึงได้เสนอแนวทางใหม่ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของการปฏิวัติของชาวนามากขึ้น แต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า ชาวนาจะอยู่ในฐานะเดียวกับกรรมาชีพในการปฏิวัติ แต่อยู่ในฐานะผู้ตามเท่านั้น⁸ กรรมาชีพเป็นพวกที่จะต้องเป็นผู้นำของการปฏิวัติ ทั้งนี้เพราะ “เนื่องจาก บทบาททางเศรษฐกิจในการผลิตขนาดใหญ่ของชนชั้นกรรมาชีพ จึงมีแต่ชนชั้นกรรมาชีพเท่านั้นที่สามารถเป็นผู้นำของมวลชนผู้ใช้แรงงานที่ถูกขูดรีดทั้งปวงได้”⁹

แต่อย่างไรก็ตาม การปฏิวัติสังคมนิยมของชนชั้นกรรมาชีพหาได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติไม่ แต่จะต้องมีพรรคเป็นแกนนำ และพรรคนี้จะต้องเป็นพรรคปฏิวัติ

“ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องมีพรรคใหม่ พรรคที่สู้รบ พรรคที่ปฏิวัติ พรรคนี้จะต้องมีความกล้าพอที่จะชักนำชนชั้นกรรมาชีพไปยึดอำนาจรัฐ พรรคนี้จะต้องมีความจัดเจนที่จะเข้าใจเงื่อนไขอันสลับซับซ้อนของภาวะแวดล้อมแห่งการปฏิวัติอย่างแจ่มแจ้ง พรรคนี้จะต้องมีเขาวัวพอที่จะอ้อมหินโสโครกทั้งปวงที่ขวางทางแห่งความก้าวรุดหน้าไปได้

ถ้าไม่มีพรรคเช่นนี้ ก็อย่าหมายเลยว่าจะไปโค่นจักรพรรดินิยม ก็อย่าหมายเลยว่าจะไปช่วงชิงให้ได้มาซึ่งเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพ”¹⁰

2. พรรคปฏิวัติหรือองค์กรนักปฏิวัติอาชีพ

เนื่องจากรัสเซียในขณะนั้นเป็นสังคมศักดินา ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางกสิกรรมเป็นหลัก ทั้งยังมีแนวความคิดของฝ่ายสังคมประชาธิปไตยซึ่งมีคาร์ล เก้าท์สกี และ เอ็ดดัวด เบิร์นสไตน์เป็นผู้นำ พวกนี้ไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดเรื่องการล้มล้างระบบด้วยวิธีการปฏิวัติแบบรุนแรงแต่ต้องการปฏิรูประบบสังคมแบบค่อยเป็นค่อยไป พวกนี้เชื่อว่าในสภาพของสังคมที่เป็นอยู่จะเอื้อต่อกรรมกรในการแก้ไขข้อบกพร่อง เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ ของพวกเขาได้โดยผ่านสหภาพแรงงาน

เลนินกล่าวว่าการปฏิวัติในรัสเซียจะไม่เกิดขึ้น จึงได้กำหนดยุทธวิธีของการจัดตั้งพรรคปฏิวัติขึ้นมาเพื่อเป็นองค์กรชี้นำให้แก่กรรมกรอาชีพ ทั้งนี้เลนินเชื่อว่า ถ้าหากให้กรรมกรดำเนินการด้วยตนเองแล้ว กรรมกรจะหันไปร่วมมือกับนายจ้างเพื่อแก้ไขสภาวะของการทำงานไป

“ประวัติศาสตร์ของชาติต่าง ๆ ชี้ให้เห็นว่าชนชั้นกรรมกร...สามารถที่จะพัฒนาได้ก็แต่เพียงความสำนึกในการรวมตัวเป็นสหภาพแรงงานเท่านั้น นั่นคือ มีความเชื่อมั่นว่าเป็นความจำเป็นที่จะต้องร่วมมือกันเป็นสหภาพ ลุกขึ้นต่อสู้กับนายจ้างและพยายามที่จะบีบบังคับให้รัฐบาลออกกฎหมายแรงงานที่จำเป็น ๆ ฯลฯ”¹¹

ด้วยเหตุนี้ เลนินจึงเชื่อว่า ความสำนึกในชนชั้นทางการเมืองจะเกิดขึ้นกับกรรมกรอาชีพได้จะมาจากภายนอก นั่นคือไม่ได้เกิดจากการต่อสู้เพื่อปากเพื่อท้อง และไม่ได้เกิดจากสัมพันธภาพระหว่างกรรมกรกับนายจ้าง¹²

“เมื่อเป็นเช่นนี้ เลนินจึงต้องการปลุกชนชั้นกรรมกรให้ตื่นขึ้น พร้อมด้วยสำนึกสังคมนิยม (Socialist Consciousness) แต่สำนึกสังคมนิยมนี้ ชนชั้นกรรมกรไม่อาจเสริมสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง ดังนั้นจึงต้องมีกลไกในการถ่ายทอดความรู้สึกนี้เข้าไปในตัวกรรมกร กลไกนี้คือ พรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะทำหน้าที่สร้างความรู้สึกดังกล่าวขึ้นในตัวกรรมกร อันเป็นสำนึกทางการเมือง หาใช่สำนึกทางเศรษฐกิจที่ยอมรับการผ่อนปรนจากนายทุน โดยการรวมกันในรูปแบบของสหบาลกรรมกรไม่ว่า หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการแปรสภาพการต่อสู้ทางเศรษฐกิจเป็นการต่อสู้ทางการเมืองนั่นเอง”¹³

ความจำเป็นของการจัดตั้งพรรค :

เลนินชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นที่จะต้องจัดตั้งพรรคปฏิวัติขึ้น ทั้งนี้ตั้งอยู่บนความเชื่อที่ว่า

“1. ไม่มีขบวนการปฏิวัติใดจะยั่งยืนได้ถ้าปราศจากองค์กรผู้นำที่มีเสถียรภาพ และสามารถในการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

2. ยิ่งดึงมวลชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการต่อสู้ และเป็นฐานของขบวนการมากเท่าใดความจำเป็นที่จะต้องมืองค์กรในลักษณะดังกล่าวโดยรีบด่วนและจะต้องสร้างความเป็นปึกแผ่นให้กับองค์กรมากขึ้นเท่านั้น มิฉะนั้นจะเป็นการเปิดโอกาสให้บรรดาพวกกวนเมืองไปหันเหมวลชนในส่วนที่ยังล้าหลังให้ออกไปนอกศูนย์กลางของการต่อสู้ได้

3. องค์กรดังกล่าวจะต้องประกอบด้วยประชาชนที่ดำเนินกิจกรรมปฏิวัติเป็นอาชีพโดยส่วนใหญ่

4. ในรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชนั้น ยิ่งมีการจำกัดสมาชิกภาพขององค์กรดังกล่าวเฉพาะประชาชนผู้ที่ดำเนินกิจกรรมปฏิวัติเป็นอาชีพ และผู้ที่ได้รับการฝึกปรือถึงศิลปะของการต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ก็จะยิ่งทำให้ยากแก่การทำลายองค์กรนั้น

5. ในวงนอกขององค์กรนั้น จะประกอบไปด้วยประชาชนจากชนชั้นกรรมกรและชนชั้นทางสังคมอื่น ๆ ที่สามารถจะเข้าร่วมในขบวนการและสามารถทำงานให้ด้วยความกระตือรือร้น" ¹⁴

ลักษณะสำคัญของพรรค :

1. ประกอบด้วยนักปฏิวัติอาชีพซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องมาจากชนชั้นกรรมกรอาชีพ แต่จะมาจากชนชั้นใดก็ได้ที่เชื่อมโยงในการปฏิวัติสังคมนิยม ¹⁵

2. เป็นองค์กรขนาดเล็ก และจำกัดจำนวนของสมาชิกโดยคุณภาพ ¹⁶

3. สมาชิกของพรรคต้องสามารถอุทิศทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อพรรคและจะต้องทำงานให้พรรคเต็มเวลา

4. สมาชิกของพรรคต้องเคารพในระเบียบวินัยอย่างเคร่งครัด

5. มีการดำเนินงานอย่างลับ ๆ และได้ผลดี

บทบาทและหน้าที่ของพรรค

ในหนังสือ "รากฐานลัทธิเลนิน" สตาลินได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทและหน้าที่ของพรรคแห่งลัทธิเลนิน หรือพรรคคอมมิวนิสต์ไว้เป็น 6 ประการ คือ ¹⁷

1. พรรคเป็นกองกำลังที่นำหน้าของชนชั้นกรรมกรอาชีพ เป็นผู้นำทางการเมือง และสามารถยกระดับมวลชนให้สูงถึงขั้นที่จะสามารถเข้าใจในผลประโยชน์ทางชนชั้น สามารถทำให้กรรมกรอาชีพหันเหออกไปจากความสำนึกในสหภาพแรงงาน และทำให้ชนชั้นกรรมกรกลายเป็นพลังทางการเมืองที่เป็นอิสระได้อย่างแท้จริง

2. พรรคเป็นกองกำลังที่มีการจัดตั้งของชนชั้นกรรมาชีพทั้งนี้เพราะพรรคมีภาระหน้าที่อย่างใหญ่หลวง จะต้องนำการต่อสู้ของกรรมาชีพ พรรคจึงจำเป็นต้องมีวินัยและมีโครงการในการต่อสู้หรือมีการจัดตั้งที่ดี มีเอกภาพและเป็นระบบ

3. พรรคเป็นรูปแบบสูงสุดขององค์กรจัดตั้งทางชนชั้นของชนชั้นกรรมาชีพ เนื่องจากพรรคไม่ใช่เป็นองค์กรจัดตั้งเพียงองค์กรเดียวของชนชั้นกรรมาชีพ แต่ยังมีสหภาพแรงงานสหกรณ์ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรจัดตั้งนอกพรรค แต่ต่างก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งของชนชั้นกรรมาชีพในการต่อสู้กับฝ่ายปฏิปักษ์ เมื่อมีองค์กรจัดตั้งมากมาย จึงจำเป็นต้องมีองค์กรจัดตั้งศูนย์กลางที่จะทำหน้าที่กำหนดแนวทาง และผลักดันให้การต่อสู้ของชนชั้นกรรมาชีพบรรลุสู่เป้าหมายอย่างมีเอกภาพได้

4. พรรคเป็นเครื่องมือของเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพ พรรคหาได้เป็นจุดมุ่งหมายในตัวเองไม่ แต่เป็นเพียงเครื่องมือของชนชั้นกรรมาชีพ ในการช่วงชิงให้ได้มาซึ่งเผด็จการ รักษาเผด็จการไว้ สร้างความมั่นคงให้เผด็จการและขยายเผด็จการเพื่อจะนำไปสู่ชัยชนะอันสมบูรณ์ของสังคมนิยม

5. พรรคเป็นเอกภาพแห่งเจตนาธรรมณ์ และเข้ากันไม่ได้กับการดำรงอยู่ขององค์กรจัดตั้งพรรคพวก ถ้าพรรคไร้พลังขาดความสามัคคีและไม่มีวินัยเหล็กแล้ว จะเป็นไปไม่ได้ที่จะช่วงชิงให้ได้มาซึ่งเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพ ถ้าไม่มีเอกภาพแห่งเจตนาธรรมณ์ ไม่มีเอกภาพอันสมบูรณ์และความเด็ดขาดในการปฏิวัติการของสมาชิกพรรคทั้งหมดแล้ว วินัยเหล็กภายในพรรคก็จะเป็นไปไม่ได้

6. พรรคมั่นคงขึ้นด้วยการจัดพวกลัทธิช่วยโอกาสในขบวนการของคนออกไป พวกลัทธิช่วยโอกาสคือ เป็นตัวแทนที่แท้จริงของชนชั้นนายทุนในขบวนการของกรรมาชีพ จึงจำเป็นต้องขจัดออกไป ไม่เช่นนั้น พรรคจะมีเอกภาพและมีความสามัคคีไม่ได้

หลักการดำเนินการของพรรค

หลักการที่สำคัญที่เลนินได้เสนอเพื่อการบริหารในองค์กรนักปฏิวัติอาชีพหรือพรรคก็คือประชาธิปไตยรวมศูนย์ (Democratic Centralism) เลนินอ้างว่าหลักการประชาธิปไตยแบบตะวันตกตั้งอยู่บนข้อสมมติฐานของเงื่อนไข 2 ประการ คือ ประการแรกจะต้องมีการโฆษณาป่าวประกาศในนโยบาย การดำเนินงานและอื่น ๆ ประการที่สองจะต้องมีการเลือกตั้งตัวแทนเข้าไปทำงานในหน่วยงานหรือองค์กรนั้น ๆ ¹⁸

ในประเด็นแรก เลนินชี้ให้เห็นว่าเมื่อพูดถึงประชาธิปไตยแล้ว ก็จะต้องพูดถึงการโฆษณาป่าวประกาศ หรือการเปิดเผยต่อสาธารณชนและนั่นก็หมายความว่าสมาชิกของ

องค์กรจะต้องมีมาก แต่องค์กรนักปฏิวัติอาชีพซึ่งต้องดำเนินการอย่างลับ ๆ มีสมาชิกจำนวน จำกัดไม่เช่นนั้น การต่อสู้กับระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชซึ่งมีเครื่องมือสังหารพร้อมจะไม่มีวันที่ จะ สัมฤทธิ์ผลได้

ส่วนประเด็นเรื่องการเลือกตั้งก็อยู่ในทำนองเดียวกัน คือ จะต้องมีการเปิดเผย ตัวผู้สมัครประกาศนโยบายให้ประชาชนได้มีโอกาสได้พิจารณา ฯลฯ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ไม่อาจจะ กระทำได้ในบรรยากาศทางการเมืองที่เป็นเผด็จการ

ฉะนั้นเลนินจึงสรุปว่าประชาธิปไตยดังกล่าวจึงไม่อาจนำมาใช้ได้อย่างเหมาะสม กับพรรค ซึ่งเป็นองค์กรที่จะต้องดำเนินงานอย่างลับ ๆ อาจจะต้องดำเนินการโจมตีศัตรูเมื่อไรก็ได้ อาจจำเป็นต้องปลุกเร้าขบวนการเพื่อให้เกิดผลดีต่อการโจมตี ฯลฯ ในการนี้องค์กรนักปฏิวัติ อาชีพหรือพรรคจึงจำเป็นต้องดำเนินการแบบรวมศูนย์

หลักประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ที่เลนินเสนอมานั้น จึงเป็นการรวมเอาหลักการ 2 ประการ ซึ่งเลนินเชื่อว่าจะเป็นผลดีต่อขบวนการ

หลักการแรก คือ หลักประชาธิปไตย หลักการนี้ไม่ได้นำเอาของยุโรปมาใช้ ทั้งหมด แต่เป็นหลักการในส่วนที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในระดับล่างได้เลือกองค์กรพรรคในระดับ ที่สูงกว่าโดยลำดับ

หลักการที่สอง คือ หลักรวมศูนย์ เป็นหลักการที่เกี่ยวกับการปฏิบัติตามสาย การบังคับบัญชาโดยเคร่งครัด เป็นเรื่องของระเบียบวินัย นั่นคือ กำหนดให้องค์กรพรรคใน ระดับต่ำจะต้องปฏิบัติตามมติ หรือ คำสั่งที่มาจากองค์กรในระดับเหนือกว่าอย่างเคร่งครัด

ผลจากหลักการดำเนินงานของพรรคนี้เองทำให้พรรคสามารถปฏิบัติงานไปได้ อย่างมีประสิทธิภาพ จนสามารถนำรัสเซียซึ่งเป็นสังคมศักดินาไปสู่สังคมนิยมได้ในปีเดียว คือ ในปี 1917 นั้นเอง

3. ทฤษฎีว่าด้วยรัฐ

แนวความคิดของเลนินเรื่องรัฐ ส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ในหนังสือชื่อ "รัฐกับการ ปฏิวัติ" ซึ่งเลนินเขียนขึ้นในปี 1917 หนังสือเล่มนี้ เลนินมีจุดประสงค์ที่จะได้ตอบแนวความคิด ของพวกสังคมนิยมประชาธิปไตยอันมี เค้าท์สกี และเบิร์นสไตน์เป็นผู้นำ โดยเลนินชี้ให้เห็นถึงข้อ ผิดพลาดของพวกลัทธินี้แก่ที่มองแนวความคิดของมาร์กซ์อย่างเปิดเผย โดยเฉพาะในจุดยืนเรื่อง รัฐซึ่งเป็นประเด็นข้อถกเถียงที่สำคัญยิ่ง

เค้าท์สกีนั้น ไม่ปฏิเสธว่ารัฐเป็นองค์กรของการปกครองทางชนชั้น และไม่ ปฏิเสธว่าความขัดแย้งทางชนชั้นนั้นไม่อาจประนีประนอมกันได้ แต่ก็อ้างว่าการปฏิวัติ

สังคมนิยม อาจทำได้ในประเทศประชาธิปไตย โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังรุนแรงทำลายอำนาจรัฐ
นายทุน ในขณะที่เลนินยืนยันตามแนวความคิดของมาร์กซ์ที่ว่า "ในเมื่อรัฐเป็นผลผลิตของ
ความไม่อาจประนีประนอมกันได้ของความขัดแย้งทางชนชั้น ในเมื่อรัฐเป็นพลังที่อยู่เหนือสังคม
และ "แยกตัวออกไปจากสังคมมากขึ้นทุกที" แล้วก็เป็นที่ยอมรับอย่างยิ่งว่าการปลดแอกของชน
ชั้นถูกกดขี่ไม่เพียงแต่จำเป็นต้องดำเนินการปฏิบัติด้วยความรุนแรงเท่านั้น หากจำเป็นต้อง
ทำลายองค์กรอำนาจรัฐซึ่งชนชั้นผู้ปกครองสร้างขึ้น และแสดงให้เห็น "การแยกตัวออกไป"
เช่นนี้ด้วย"¹⁹

รัฐ ถือเป็นองค์กรที่สำคัญยิ่ง เป็นองค์กรพิเศษที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือของ
ชนชั้นผู้กดขี่เพื่อบังคับปราบปรามชนชั้นผู้ถูกกดขี่ให้อยู่ภายใต้เงื่อนไขการกดขี่ที่กำหนดโดย
แบบวิธีการผลิตในช่วงเวลานั้น ๆ²⁰ ในสังคมนายทุน รัฐจะเป็นของชนชั้นนายทุน เมื่อชนชั้น
กรรมาชีพยึดอำนาจรัฐนายทุนได้ มีการปฏิบัติปัจจัยการผลิต ทำลายความแตกต่างระหว่าง
ชนชั้นกรรมาชีพและจะทำลายรัฐในฐานะที่เป็นรัฐไปด้วย

การทำลายรัฐ ตามทรรศนะของมาร์กซ์และเอนเงิลส์ นั้น ไม่ใช่อยู่ในลักษณะ
การเลิกล้มหรือใช้กำลังรุนแรงเข้าดำเนินการโดยตรง แต่กลับเป็นการทำลายทางอ้อม กล่าวคือ
เป็นการทำให้รัฐค่อย ๆ สลายตัวไปเอง นั่นคือเมื่อสังคมปราศจากชนชั้น ไม่มีผู้ขูดรีด และไม่
มีผู้ถูกขูดรีดแล้วความจำเป็นที่จะใช้รัฐเป็นองค์กรพิเศษ สำหรับชนชั้นหนึ่งปราบปรามอีกชนชั้น
หนึ่งก็จะหมดไป ฉะนั้นในสังคมที่ปราศจากชนชั้น หรือสังคมคอมมิวนิสต์นั้น จึงไม่จำเป็นต้อง
มีรัฐเลย เพราะในสังคมนี้จะไม่มีการจำเป็นต้องปราบปราม

4. ทฤษฎีว่าด้วยจักรวรรดินิยมนายทุน

ตามแนวความคิดของมาร์กซ์นั้น ความขัดแย้งในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกัน
ระหว่างชนชั้นนายทุนกับชนชั้นกรรมาชีพในสังคมนายทุนจะเพิ่มทวีคูณแรงขึ้นในเชิงปริมาณ
เมื่อพัฒนาการของทุนนิยมถึงที่สุด ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิง
คุณภาพ นั่นคือชนชั้นกรรมาชีพจะทำการปฏิวัติล้มล้างสังคมนายทุน ปฏิบัติปัจจัยการผลิตและ
ดำเนินการไปสู่สังคมคอมมิวนิสต์อันเป็นสังคมสุดท้ายของสังคมในประวัติศาสตร์ของโลก

แต่การคาดการณ์ของมาร์กซ์กลับผิดพลาด เพราะหลังจากที่มาร์กซ์เสียชีวิตไป
แล้วแนวโน้มของการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพก็หาได้อุบัติขึ้นเลยไม่ แม้ในประเทศ
อุตสาหกรรมก้าวหน้าในยุโรป ส่วนนายทุนก็ดูว่าจะคงมีเสถียรภาพ ไม่มีที่ท่าว่าจะประสบกับ
ความหายนะแต่ประการใด

ในช่วงของเลนิน เกิดมีแนวความคิดใหม่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามลัทธิแก้
(Revisionism) ซึ่งพวกนี้มองว่าสาเหตุที่ชนชั้นกรรมาชีพมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อชนชั้น

นายทุนลดลงก็เพราะความสำเร็จที่กรรมาชีพได้รับจากการใช้ประชาธิปไตย ใช้สหภาพแรงงาน เข้าต่อรองเพื่อผลประโยชน์ของชนชั้นได้สำเร็จ ชนชั้นกรรมาชีพจึงสามารถที่จะยกระดับความเป็นอยู่ที่ดีได้โดยไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการรุนแรง

แนวความคิดของพวกลัทธินี้ เลนินประณามว่าเป็นแนวความคิดที่พยายาม บิดเบือนลัทธิมาร์กซ์ไปอย่างเลวร้าย พร้อมกันนี้ก็เป็นการของเลนินที่จะต้องชี้แจงสาเหตุที่ นายทุนไม่ได้ประสบกับความหายนะตามที่มาร์กซ์ได้คาดการณ์เอาไว้ ในการนี้เลนินได้สรุปว่า สาเหตุที่สำคัญคือ นายทุนได้พัฒนาระบบทุนนิยมไปสู่ระบบจักรวรรดินิยม ซึ่งถือเป็นขั้นตอน สุดท้ายแห่งการพัฒนาและหลังจากนี้ นายทุนก็ไม่อาจหลบหลีกไปไหนได้อีกแล้ว แนวความคิด เรื่องจักรวรรดินิยมนายทุนนี้ เลนินได้เขียนไว้ในรายละเอียดในผลงานของเขาเรื่อง จักรวรรดินิยม : ขั้นสูงสุดของทุนนิยม (Imperialism : The Highest Stage of Capitalism)

เลนินได้อธิบายไว้ว่าการแข่งขันกันระหว่างบรรดานายทุนด้วยกันจะเป็นผล ให้นายทุนน้อยต้องพินาศล้มจม และจะนำไปสู่การรวมทุน และระบบผูกขาดขึ้นโดยนายทุน ใหญ่ไม่กี่คน นายทุนอุตสาหกรรมเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์กับบรรดานายธนาคารอย่างใกล้ชิด ทั้งนี้เพราะธนาคารเป็นแหล่งเงินกู้เพื่อการลงทุนที่สำคัญยิ่ง และจะเป็นผลให้บรรดานายธนาคารมี อิทธิพลยิ่งต่อการผลิต ระบบนายทุนแบบใหม่จึงเกิดขึ้น นั่นคือ "ทุนการเงิน" ซึ่งจะอยู่ใน ลักษณะของการผูกขาดเช่นเดียวกัน

ระบบนายทุนแบบใหม่นี้จะแตกต่างจากระบบนายทุนแบบเก่าในแง่ที่ว่า ได้ พัฒนาจากการส่งสินค้าอุปโภคบริโภคไปขายต่างประเทศ เป็นการส่งทุนออกไปยังประเทศด้อย พัฒนาเพื่อแสวงหากำไรและเพื่อการขยายทุนต่อไป

"ตราบเท่าที่ทุนนิยมพัฒนาไปเรื่อย ๆ มูลค่าส่วนเกินจะไม่ถูกนำไปใช้เพื่อหวัง ที่จะยกระดับการครองชีพของกรรมาชีพแต่ประการใด เพราะถ้าทำเช่นนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการ ลดกำไรลงซึ่งนายทุนจะยอมไม่ได้ ดังนั้นนายทุนจะใช้ทุนส่วนเกินนี้ไปลงทุนในประเทศด้อย พัฒนา เพื่อเพิ่มกำไรให้มากขึ้นไปอีก เพราะในประเทศด้อยพัฒนานั้นมักจะให้กำไรงาม เพราะมีทุนมาลงน้อย ราคาที่ดินต่ำ ค่าจ้างก็ต่ำ และราคาวัตถุดิบก็ถูกกว่ามาก....."²¹

ผลกำไรอันมหาศาลที่ได้จากการบูตริตแรงงานและทรัพยากรของประเทศด้อย พัฒนาจะถูกส่งกลับเมืองแม่ และส่วนหนึ่งของกำไรจะถูกนายทุนนำไปติดสินบนและทำลาย ความสำนึกในความเป็นปฏิปักษ์ทางชนชั้นของ "กลุ่มระดับบนชนชั้นกรรมาชีพ" นี้ก็เป็นสาเหตุ ที่สำคัญที่ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพเพลาลความสำนึกในการปฏิวัติลงไป

แต่เลนินก็อ้างว่าสถานการณ์เช่นนี้จะนำไปชั่วระยะเวลาหนึ่งเท่านั้นเอง เพราะประเทศทุนนิยมจะพัฒนาไปสู่การขัดแย้งกันเองเพื่อเข้าไปมีอิทธิพลครอบครองอาณานิคม

และยังมีการแย่งชิงวัตถุดิบกัน ผลที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงก็คือการทำสงครามระหว่างประเทศทุนนิยมด้วยกัน ดังตัวอย่างที่เห็นได้จากสงครามโลกครั้งที่ 1²²

เลนินได้สรุปไว้ว่าระบบจักรวรรดินิยมอันเป็นขั้นสุดท้ายของระบบทุนนิยม จะมีลักษณะที่สำคัญยิ่งอยู่ 5 ประการคือ²³

1. การรวมทุนและการผลิตได้พัฒนาไปถึงขั้นสูงโดยก่อให้เกิดระบบผูกขาดขึ้น ซึ่งระบบนี้จะมีบทบาทสำคัญยิ่งในวิถีทางเศรษฐกิจ

2. การรวมทุนธนาคารเข้ากับทุนอุตสาหกรรมจะนำไปสู่การจัดตั้งระบบผูกขาดทางการเงินขึ้น

3. การส่งทุนออกไปต่างประเทศซึ่งกลายเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจะแตกต่างไปจากการส่งสินค้าอุปโภคบริโภคออกไป

4. การจัดตั้งระบบผูกขาดระหว่างประเทศของบรรดานายทุนจะอุบัติขึ้นและจะมีการแบ่งโลกเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ในระหว่างกันด้วย

5. การแบ่งดินแดนของโลกในระหว่างประเทศมหาอำนาจทุนนิยมจะถึงขั้นสมบูรณ์ใน "รากฐานลัทธิเลนิน" สตาลินได้สรุปลัทธิเลนินไว้ว่า ลัทธิเลนินได้อุบัติขึ้นภายใต้เงื่อนไขของจักรวรรดินิยมหรือ "ทุนนิยมที่ร่อแร่จวนตาย" จักรวรรดินิยมจะทำให้ความขัดแย้งของทุนนิยมบรรลุถึงขีดสุด แล้วจะนำไปสู่การปฏิวัติ ความขัดแย้งที่สำคัญในยุคจักรวรรดินิยมมีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความขัดแย้งระหว่างแรงงานกับทุน นั่นคือเมื่อทุนนิยมพัฒนาไปสู่ระบบผูกขาดทางการเงินและการอุตสาหกรรม การต่อสู้ของกรรมาสีจะใช้รูปแบบเก่า ๆ เช่น อาศัยสหภาพแรงงานหรือสหกรณ์จะเป็นไปไม่ได้อีกต่อไป พวกนี้มีทางเลือกอยู่ทางเดียวคือ การจับอาวุธขึ้นต่อสู้

2. ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเงินและระหว่างมหาอำนาจจักรวรรดินิยมด้วยกัน เพื่อแย่งชิงดินแดน ยึดครองวัตถุดิบ ผลก็คือการทำสงครามระหว่างกัน ทำให้ที่มั่นของทุนนิยมถูกบั่นทอนลงไปและทำให้วันเวลาแห่งการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาสีพามาถึงเร็วเข้า

3. ความขัดแย้งระหว่างชาติ "อารยะ" ที่อยู่ในฐานะผู้เข้าครองกับประชาชนจำนวนมากในประเทศอาณานิคม การขูดรีดและการกดขี่ที่จักรวรรดินิยมใช้กับชาวอาณานิคมจะก่อให้เกิดขบวนการประชาชนที่มีการตื่นตัวในจิตสำนึกประชาชาติ และจะนำไปสู่สงครามปลดแอกโดยไม่อาจที่จะหลีกเลี่ยงได้ ซึ่งก็เท่ากับเป็นการทำลายที่มั่นของทุนนิยมอย่างถึงรากถึงโคน โดยการเปลี่ยนประเทศอาณานิคมจากการเป็นกองทุนของจักรวรรดินิยมให้กลับกลายเป็นกองทุนของการปฏิวัติแห่งชนชั้นกรรมาสีไป²⁴

โดยสรุป อาจกล่าวได้ว่าเลนินเป็นทั้งนักทฤษฎี และนักปฏิบัติที่ยิ่งใหญ่ที่ได้พยายามนำเอาลัทธิมาร์กซ์มาปฏิบัติให้เป็นจริงขึ้น แต่เมื่อนำมาปฏิบัติในสังคมรัสเซียซึ่งเป็นสังคมที่ระบบอุตสาหกรรมไม่เจริญนัก อุปสรรคต่าง ๆ จึงเกิดขึ้นและเป็นสาเหตุที่สำคัญที่ทำให้เลนินจำต้องปรับแต่งและเพิ่มความสมบูรณ์ให้กับลัทธิมาร์กซ์เพื่อให้เป็นหลักการที่มีลักษณะสากลยิ่งขึ้น หลักการที่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ที่เป็นหลักการที่เป็นสากลจึงไม่ใช่เฉพาะลัทธิมาร์กซ์ แต่เพียงลัทธิเดียว แต่ยังรวมถึงลัทธิเลนินอีกด้วย

เชิงอรรถ

1. ริชาร์ด แอมพายนเนนซี และออกสการ์ ซาเรเต, *เลนิน*, (สุชนการพิมพ์, ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์), หน้า 31.
2. น. ชญาอนุตม์, *วิวัฒนาการของมาร์กซิสม์*, (เคล็ดไทย, 2516), หน้า 41.
3. โจเซฟ สตาลิน, *รากฐานลัทธิเลนิน*, (ศิริสารการพิมพ์, 2520), หน้า 3-4.
4. เอ็ม จัคต์ ฮาร์มอน, *ความคิดทางการเมือง จากเปเลโตถึงปัจจุบัน*, *เสน่ห์แจมริก แเปล*, (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2522), หน้า 525
5. V.I.Lenin, "Two Tactics of Social Democracy in the Democratic Revolution," *Lenin: Selected Works*, (Moscow: Progress Publishers, 1970), P. 489.
6. Ibid., P 530.
7. Op.cit., *รากฐานลัทธิเลนิน*, หน้า 50-51.
8. A.G. Meyer, *Leninism*, (Mass. : Havard University Press, 1957), pp. 107-139
9. ดู V.I.Lenin, *รัฐกับการปฏิวัติ*, (พัฒนาการพิมพ์, 2519), หน้า 48-49.
10. Op.cit., *รากฐานลัทธิเลนิน*, หน้า 185
11. V.I.Lenin, *What is to be Done*, (N.Y.: International Publishers, 1937), pp.31-32.
12. Ibid., pp. 78-79.
13. Op.cit., *วิวัฒนาการของมาร์กซิสม์*, หน้า 47-48
14. Op.cit., *What is to be done*, p. 121
15. Ibid., p. 109
16. Ibid., p. 120
17. Op.cit., *รากฐานลัทธิเลนิน*, หน้า 186-214
18. Op. cit., *What is to be done*, pp. 134-135
19. Op.cit., *รัฐกับการปฏิวัติ*, หน้า 13-14
20. Ibid., p.29
21. V.I.Lenin, *Imperialism : The Highest Stage of Capitalism*, (N.Y. : International Publishers, 1939), p. 63
22. Ibid., p. 9

23. Ibid., p. 89

25. Op.cit., รากฐานลัทธิเลนิน , หน้า 6-9

ประวัติการเมือง

เมา เซ ตุง เป็นนักคิดและนักปฏิวัติที่เคร่งในลัทธิมาร์กซ์ และเลนิน เขาถือกำเนิดเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 1893 จากครอบครัวชาวนาที่มั่งคั่งพอสมควร ครอบครัวของเมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านเซาซาน มณฑลหูหนาน ซึ่งอยู่ตอนกลางของประเทศจีน พอเมาอายุได้ 7 ขวบ จึงถูกส่งเข้าโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งซึ่งบรรดาลูกเศรษฐีเข้าเรียนกัน วิชาการส่วนใหญ่เป็นเรื่องของประวัติศาสตร์จีน ยกย่องจักรพรรดิผู่อี๋ยิ่งใหญ่ในอดีต ทองคำวาของขงจื้อ เป็นต้น จนกระทั่ง 13 ขวบ พ่อจึงให้ออกจากโรงเรียนมาช่วยทำนา แต่เมาก็ไม่ทิ้งหนังสือ เขาพยายามหาหนังสือมาศึกษาด้วยเองตลอดหลังจากช่วยพ่อทำนาได้ระยะหนึ่ง เมาก็เดินทางไปศึกษาต่อในตัวจังหวัดฉางซา เนื่องจากในช่วงนั้นเกิดปัญหาข้าวขาดแคลน และบรรดาเจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ เอาเปรียบชาวนาอย่างมาก การต่อสู้เรียกร้องจึงเกิดขึ้น มีการจัดตั้งสมาคมลับขึ้นมาหลายแห่งแต่ก็ถูกทางการปราบปรามอย่างทารุณ

ที่ฉางซาเเอง ที่เมาได้มีโอกาสอ่านหนังสือของขบวนการชาตินิยมปฏิวัติเป็นครั้งแรก หนังสือพิมพ์นี้ได้ตีพิมพ์เรื่องราวของการลุกฮือต่อต้านราชวงศ์แมนจู ที่เมืองกวางตุ้ง เมื่อปี 1911 และนับเป็นครั้งแรกเช่นกันที่เมาได้ยินชื่อ ซุน ยัต เซิน และองค์การชาตินิยมปฏิวัติ ดุง เมิง หุย ซึ่ง ซุน ยัต เซิน จัดตั้งขึ้นเมื่อปี 1905 และองค์กรนี้เป็นศูนย์จัดตั้งของพรรค ก๊ก มิน ต้ง ในเวลาต่อมา

ในช่วงก่อนที่จะมีการปฏิวัติเกิดขึ้นในจีน ปี 1911 เมามีความรู้สึกอย่างแรงกล้าที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมด้วย เมาจึงได้เขียนบทความเรียกร้องให้ ซุน ยัต เซิน เดินทางกลับจากญี่ปุ่น เพื่อเข้ารับตำแหน่งประธานาธิบดี และนำบทความแผ่นปลิวนี้ไปปิดไว้ที่ผนังกำแพงของโรงเรียน ต่อมาการปฏิวัติประสบความสำเร็จ แต่ ซุน ยัต เซิน เองก็ไร้ฐานะทางการเมืองที่มีความแข็งแกร่งพอที่จะปกครองประเทศที่ยิ่งใหญ่ไพศาลได้ จึงได้หลีกทางให้ยวน ซี โซ เข้ากุมอำนาจแทน ปรากฏว่า ยวน ซี โซ ใช้ระบบพวกพ้อง เอนายทหารคนสนิทเข้าไปเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดต่าง ๆ มากมาย จึงนำความแตกแยกมาสู่ประเทศ และนำชาติไปสู่สภาวะสงครามกลางเมืองซึ่งมีการต่อสู้กันกว่า 33 ปี

ปี 1915 ซึ่งเป็นช่วงของการต่อสู้กันภายในระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ จึงต้องประสบเคราะห์กรรมอีกประการหนึ่งคือ ญี่ปุ่นฉวยโอกาสยื่นข้อเรียกร้อง 21 ประการ ให้จีนอยู่ภายใต้การพิทักษ์ของญี่ปุ่น รัฐบาลภายใต้การนำของยวน ซี โซ แก้ปัญหาไม่ได้ จึงก่อให้เกิดขบวนการชาตินิยมขึ้นต่อต้านญี่ปุ่นและรัฐบาลเอง

ในระหว่างปี 1917-1918 เมาเริ่มให้ความสนใจกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และหลังจากจบการศึกษาเมาได้เดินทางเข้าปักกิ่ง เข้าทำงานเป็นผู้ช่วยบรรณาธิการ ที่มหาวิทยาลัยปักกิ่งและได้มีโอกาสพบกับหลี่ ต้า เจา บรรณาธิการที่นั่น หลี่ ต้า เจา เป็นนักชาตินิยมและเป็นผู้ที่พยายามนำเอาลัทธิมาร์กซ์ และเลนิน มาปรับใช้กับลัทธิชาตินิยมของจีน ด้วยความประทับใจในบทความที่หลี่ ต้า เจา เขียน ทำให้เมากระตือรือร้นที่จะศึกษาประสบการณ์ที่ปฏิวัติของรัสเซียอย่างจริงจัง

ปีต่อมา เมาจัดตั้งสมาคมนักเรียนสามัคคีแห่งหนานชิ่ง พร้อมกับได้ออกวารสารการเมืองโดยเมาเป็นบรรณาธิการ บทความที่สร้างชื่อเสียงให้กับเมามากที่สุดคือ "เอกภาพอันยิ่งใหญ่ของมวลประชาชน" ซึ่งเป็นบทความที่เมาใช้แนวทางของมาร์กซ์ และ เลนินมาวิเคราะห์ในปลายปีเดียวกันนั่นเอง ทั้งสมาคมและวารสารก็ถูกสั่งปิด โดยคำสั่งของผู้ว่าราชการมณฑล

ต้นปี 1920 เมาเข้าสู่ปักกิ่งเป็นครั้งที่สองและได้อ่าน The Communist Manifesto เป็นครั้งแรก พร้อมกันนั้น เมาได้หารือกับหลี่ ต้า เจา ในการจัดตั้งพรรคคอมมิวนิสต์ และหลังจากได้พบปะพูดคุยกับผู้ที่นิยมในลัทธิมาร์กซ์ พรรคคอมมิวนิสต์ก็ได้ถูกจัดตั้งขึ้นในประเทศจีนเป็นครั้งแรกเมื่อเดือนกรกฎาคม 1921 จุดมุ่งหมายประการสำคัญคือการโค่นล้มชนชั้นนายทุน และจัดตั้งเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมาชีพขึ้นมา ในขณะที่นั้นสมาชิกของพรรคมีทั้งหมด 70 คน

เป็นที่น่าสังเกตว่าในระยะแรกนั้น เมาในฐานะมาร์กซิสต์ไม่ได้ให้ความสนใจบรรดาชาวไร่ ชาวนาเลย ซึ่งในระยะหลังความคิดของเมาก็เปลี่ยนไป

ต้นปี 1922 ชุน ยัต เซิน ในฐานะหัวหน้าขบวนการชาตินิยม ยินยอมร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อหวังที่จะนำความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมาสู่จีน และต้องการที่จะกำจัดอิทธิพลต่างชาติ คือ อังกฤษ อเมริกา และญี่ปุ่น แต่เมื่อประเมินสถานการณ์แล้ว ชุน ยัต เซิน เห็นว่าจีนอยู่ในฐานะเสียเปรียบเรื่องกองทัพและอาวุธ จึงจำเป็นต้องหันเข้าพึ่งรัสเซีย

ปี 1923 ชุน ยัต เซิน ส่งเจียง ไค เช็ก ไปรัสเซียหลังจากเกิดวิกฤตการณ์ดินขบวนต่อต้านจักรวรรดินิยม อังกฤษ และอเมริกา ที่กว้างตั้ง

ปี 1924 จีนกับรัสเซียได้ประกาศเป็นพันธมิตรกัน พร้อมกันนี้รัสเซียได้ส่ง ผู้ฝึก ที่ปรึกษา ตลอดจนจัดตั้งสถาบันฝึกทหารให้ โดยให้เจียง ไค เช็ก เป็นหัวหน้าฝ่ายทหาร และจู เอ็น ไล ซึ่งเป็นสมาชิกคนสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์เป็นหัวหน้าฝ่ายการเมือง

ปี 1925 หลังจากที่ชุน ยัต เซิน เสียชีวิต เมาได้ล้มป่วยและได้มีโอกาสกลับไปพักฟื้นที่บ้าน ณ มณฑลหนาน ซึ่งเป็นการกลับถิ่นเดิมครั้งนี้นับเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญยิ่งของเมาเองเมายอมรับว่าเขาได้ห่างเหินจากชนบทไปมาก จึงได้พยายามจัดตั้งองค์การท้องถิ่น

ในรูปของ "สมาคมชาวนา" ขึ้นกว่า 20 แห่ง เป็นผลให้นายทุนเจ้าของที่ดินโกรธและเกลียดมาเป็นที่ยิ่ง เมาก็จำเป็นต้องหลบไปอยู่กวางตั้งอีกครั้งหนึ่ง

ในช่วงนั้น เมารักษาตำแหน่งผู้นำหน่วยโฆษณาชวนเชื่อ ของคณะกรรมการบริหารกลางและเป็นบรรณาธิการ ของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ ออกโดยฝ่ายการเมืองของ ก๊ก มิน ตั่ง อีกด้วยจากการที่เมารับผิดชอบในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งของฝ่าย ก๊ก มิน ตั่ง และคอมมิวนิสต์ จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้เขามีทัศนะที่กว้างและลึกในการมองปัญหา ตลอดจนเห็นยุทธวิธีในการแก้ไขปัญหานั้นเป็นอย่างดี อันเป็นผลให้เขาประสบความสำเร็จในการปฏิวัติสังคมในเวลาต่อมา

การร่วมมือกันระหว่าง ก๊ก มิน ตั่ง ภายใต้การนำของ เจียง ไค เช็ก กับพรรคคอมมิวนิสต์ เพื่อกำจัดอิทธิพลต่างชาติเป็นไปด้วยดี จวบจนอิทธิพลของคอมมิวนิสต์เริ่มมีมากขึ้น และบรรดานายทุนใหญ่ได้ประชุมลับยุยงให้เจียง จัดการกับพวกคอมมิวนิสต์โดยที่พวกตนจะให้การสนับสนุนทางการเงินอย่างเต็มที่ พร้อมทั้งอ้างว่า ถ้าปล่อยให้สถานการณ์ดำเนินต่อไป พรรคชาตินิยมจะตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของ พรรคคอมมิวนิสต์โดยไม่อาจทำอะไรได้เลย

ในเดือนเมษายน 1927 เจียงทำรัฐประหาร ส่งกองทัพเข้ากำจัดพรรคของคอมมิวนิสต์ทันที แต่ที่ประชุมสมัชชาครั้งที่ 5 ของพรรคยังเชื่อว่าพรรคสามารถที่จะเจรจากับฝ่ายซ้ายของ ก๊ก มิน ตั่ง และบรรดาผู้นำทางทหารในแถบชนบท เพื่อร่วมกันต่อต้านเจียงได้ จึงไม่หุ้มกำลังเข้าห้ำหั่นกันโดยตรง ในเดือนต่อมากองทัพที่ฉางซา อันประกอบไปด้วยนายทหารที่มาจากครอบครัวเจ้าของที่ดินและเศรษฐีชาวนาเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งพวกนี้โกรธแค้นบรรดาผู้นำสมาคมชาวนาที่เคยสร้างความเดือดร้อนให้กับครอบครัวของตนมา จึงพากันก่อการจลาจลลุกฮือขึ้น เข้าสังหารผู้นำสมาคมชาวนา กรรมการ นักศึกษาและสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หลายหมื่นคน ผลต่อมาทำให้พรรคคอมมิวนิสต์ต้องแยกตัวออกมาจากพรรคก๊ก มิน ตั่ง อย่างเด็ดขาด การต่อสู้ระหว่างฝ่ายก๊ก มิน ตั่ง กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ซึ่งเริ่มขึ้นอย่างจริงจัง เนื่องจากเมอาอาศัยฐานมวลชนจากชนบทเป็นหลักเมาก็ได้นำเอายุทธวิธีของสงครามกองโจรมาใช้ในการต่อสู้ โดยยึดเทือกเขาซิงเกียงเป็นฐานกำลังต่อมาก็ได้ขยายฐานปฏิบัติการไปแถบชายแดนมณฑลฟูเกียน กวางตุ้ง และเกียงสี

ปี 1931 เจียงยกพลจำนวนมหาศาลหวังที่จะถล่มฐานของคอมมิวนิสต์ที่เกียงสี แต่ช่วงนั้นเกิดเหตุการณ์ที่ญี่ปุ่นบุกแมนจูเรีย จึงทำให้การรบของคอมมิวนิสต์ของเจียงล่าช้าไปจนกระทั่งปี 1934 จึงประสบความสำเร็จเป็นผลให้พลพรรคคอมมิวนิสต์ประมาณหนึ่งแสนคนตัดสินใจสละฐานเดินทางไกล วิบาก มุ่งสู่ตะวันตก กินระยะทาง 25,000 ลี้ หรือ 8,000 ไมล์ ใช้เวลา 368 วัน มีพลพรรครอดชีวิตจากการเดินทางวิบากครั้งนี้เพียง 20,000 คนเท่านั้น

ขบวนการต่อต้านญี่ปุ่นเริ่มขึ้นอย่างจริงจังจากนักศึกษาได้เดินขบวนประท้วงในเดือนธันวาคม 1935 เรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการ แต่เจียงสนใจศัตรูภายในมากกว่า ปลายปีต่อมาเจียงได้เดินทางไปทางภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และถูกฝ่ายคอมมิวนิสต์จับกุมได้หลังจากเจรจากันเจียงก็ถูกปล่อยตัวกลับออกมาโดยให้สัญญาว่า จะทำการต่อต้านญี่ปุ่นร่วมกัน และจะยุติการสู้รบระหว่างกัน

ปี 1937-1938 ญี่ปุ่นยึดเซียงไฮ้ นานกิง และบุกทะลวงเข้าสู่ลุ่มน้ำแยงซี จีนต้องสูญเสียเมืองที่สำคัญ ๆ ให้แก่ญี่ปุ่นหลายเมือง และหลังจากญี่ปุ่นประกาศสงครามกับอเมริกา เกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้น สงครามระหว่างญี่ปุ่นกับจีนจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของสงครามโลกไปกองกำลังอเมริกาเข้ามาช่วยรบในจีนและได้แนะนำให้เจียงนำกองกำลังสำรองจำนวนมากที่เจียงเก็บไว้สู้กับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ออกรบกับญี่ปุ่น

หลังจากญี่ปุ่นพ่ายสงคราม สถานการณ์ในจีนก็กลับเข้าสู่สภาวะของการขัดแย้งภายในอีกครั้งหนึ่ง ก๊ก มิน ตั๋ง เป็นฝ่ายได้เปรียบฝ่ายคอมมิวนิสต์อยู่มากทั้งในด้านกำลังพลและอาวุธยุทธโปกรณ์ที่ได้จากอเมริกา ในช่วงแรกของการรบ ก๊ก มิน ตั๋ง ได้ชัยชนะหลายแห่ง แต่ในช่วงหลังปี 1948 ฝ่ายคอมมิวนิสต์สามารถตีตอบโต้กลับคืน และรุกคืบหน้าลงทางใต้เรื่อย ๆ จนในที่สุดก็สามารถได้ชัยชนะโดยเด็ดขาด และในวันที่ 1 ตุลาคม 1949 เมา เซ ตุง ประกาศให้จีนเป็น "สาธารณรัฐประชาชนจีน" อันเป็นที่รู้จักกันในปัจจุบันนี้

เมาจึงเป็นทั้งนักกรี นักปาฐก นักวางแผนยุทธวิธี และเป็นวีรบุรุษของขบวนการคอมมิวนิสต์ในประเทศที่มีพลเมืองมากที่สุดในโลก และได้เป็นผู้นำของโลกคอมมิวนิสต์ที่สำคัญที่แข่งขันบารมีกับผู้นำของรัสเซียมาตลอด ลัทธิเมา (Maoism) ในที่นี้จึงหมายถึงทั้งแนวความคิดและแนวทางในการปฏิบัติที่เมาได้คิดค้นขึ้นมาเพื่อที่จะประยุกต์หลักการของมาร์กซ์และเลนินให้เข้ากับสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในจีนขณะนั้น รวมทั้งเพื่อที่จะให้ดำเนินไปสู่การปฏิวัติโลกอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นั่นเอง

แนวความคิดที่สำคัญ

1. ทฤษฎีว่าด้วยความขัดแย้ง

แนวความคิดทางปรัชญาว่าด้วยความขัดแย้งของเมา ได้รับอิทธิพลมาจากหลักวัตถุนิยมวิภาษวิธีของมาร์กซ์ กล่าวได้ว่าเมาพยายามที่จะนำเอาหลักการนี้มาอธิบายให้ความกระจ่างในปรากฏการณ์ทางการเมือง รวมทั้งใช้เป็นวิธีการในการวิเคราะห์ปัญหาของจีนนั่นเอง

เมาเชื่อว่า ในการที่เราจะเข้าใจในพัฒนาการของสรรพสิ่งได้ เราจำเป็นต้องศึกษาทั้งสภาพภายในและความสัมพันธ์กับภายนอกด้วย กล่าวคือ พัฒนาการของสรรพสิ่งเกิดจากขบวนการภายในตัวมันเอง และจากการที่มีสหสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อม สังคม

เอง เช่น ความขัดแย้งระหว่างพลังการผลิตกับความสัมพันธ์ของการผลิต ความขัดแย้งระหว่างชนชั้น และความขัดแย้งระหว่างของเก่ากับของใหม่ เป็นต้น²

ฉะนั้น ในกระบวนการของการพัฒนา เราจะพบว่ามีความขัดแย้งอยู่มากมายหลายรูปแบบ ซึ่งความขัดแย้งเหล่านี้จะมีความสำคัญไม่เท่าเทียมกัน เช่น ในสังคมทุนนิยม ความขัดแย้งที่มีความสำคัญมากที่สุด คือ ระหว่างนายทุนกับกรรมาชีพ ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นความขัดแย้งหลัก ส่วนความขัดแย้งอื่น ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น ระหว่างชนชั้นศักดินาที่ยังหลงเหลืออยู่กับนายทุน เศรษฐีชาวนากับนายทุน กรรมาชีพกับเศรษฐีชาวนา ฯลฯ ต่างถูกกำหนดหรือได้รับอิทธิพลจากความขัดแย้งหลักทั้งสิ้น³

ด้วยเหตุนี้ เมาจึงอ้างว่าในการที่เราจะสามารถเข้าใจในกระบวนการของการพัฒนาที่ซับซ้อนได้ เราจำเป็นต้องค้นหาว่าอะไรคือความขัดแย้งหลัก ถ้าเราทราบปัญหาทุกอย่างก็จะได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไปได้⁴

ในสังคมจีนและสังคมอื่น ๆ โดยทั่ว ๆ ไปจะมีความขัดแย้งอยู่มากมาย เพื่อที่จะเข้าใจในธรรมชาติของความขัดแย้งที่มีอยู่ เมาจึงได้แบ่งความขัดแย้งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ⁵

1. ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับศัตรู
2. ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับประชาชนด้วยกัน

เนื่องจากในสังคมจีนยังเป็นสังคมชนชั้น กล่าวคือ ยังมีนายทุนเจ้าของที่ดินและเราไม่ต้องการกำจัดพวกนี้ แต่คงหวังที่จะได้รับความร่วมมือทำการปฏิวัติประชาธิปไตย ทั้งหวังว่าหลายคนอาจกลับใจมาให้การสนับสนุนการปฏิวัติสังคมนิยมด้วย ด้วยเหตุนี้เมาจึงให้คำจำกัดความของคำว่า "ประชาชน" ว่าอาจเป็นบุคคลจากชนชั้นใดก็ได้ ไม่จำเพาะแต่ชาวนาและกรรมาชีพ แต่จะต้องเห็นด้วยหรือให้การสนับสนุน ตลอดจนปฏิบัติตามแนวทางของสังคมนิยม

ส่วนคำว่า "ศัตรู" หมายถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่พยายามต่อต้าน มุ่งร้าย และตั้งใจจะทำลายระบบสังคมนิยม เมาถือว่าพวกนี้เป็นพวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อผลประโยชน์ของประชาชนนั่นเอง

ความขัดแย้งในสังคมทั้ง 2 ประเภทนี้ ต่างก็มีลักษณะที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ความขัดแย้งระหว่างประชาชนกับศัตรูนั้นเป็นความขัดแย้งที่เป็นปฏิปักษ์ ส่วนความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันนั้นจะไม่มีความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน⁶

เมื่อเราทราบลักษณะของความขัดแย้งแต่ละประเภทแล้ว เมาอ้างว่าเราจำเป็นต้องทราบวิธีการแก้ไขความขัดแย้งนั้น ๆ ด้วยวิธีการแก้ไขความขัดแย้งที่มีลักษณะเป็นปฏิปักษ์

ต่อกันนั้น เมาเสนอให้ใช้วิธีการที่รุนแรงเข้าแก้ไข ส่วนรวมขัดแย้งในระหว่างประชาชนด้วยกัน จะเป็นการขัดแย้งกันในเรื่องของวิธีการ แต่จุดมุ่งหมายคืออุดมการณ์ยังคงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนวทางแก้ไขความขัดแย้งประเภทนี้ เมาได้เสนอให้ใช้วิธีการประชาธิปไตย

"ความขัดแย้งที่แตกต่างกันในเชิงคุณภาพอาจแก้ไขได้ก็โดยใช้วิธีการที่แตกต่างกันในเชิงคุณภาพเท่านั้น ตัวอย่างเช่น ความขัดแย้งระหว่างกรรมมาชีพกับนายทุน ต้องแก้ไขโดยวิธีการปฏิวัติสังคมนิยม ความขัดแย้งระหว่างมวลมหาชนกับระบบศักดินา ต้องแก้ไขโดยวิธีการปฏิวัติประชาธิปไตย ความขัดแย้งระหว่างอาณานิคมกับจักรวรรดินิยม ต้องแก้ไขโดยวิธีการทำสงครามปฏิวัติแห่งชาติ ความขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมกร กับ ชนชั้นชาวนาในชุมชนสังคมนิยม ต้องแก้ไขโดยวิธีการทำนารวมและการใช้เครื่องยนตร์กลไกในการผลิตทางการเกษตร ความขัดแย้งภายในพรรคคอมมิวนิสต์ต้องแก้ไขโดยวิธีการวิพากษ์วิจารณ์และการวิจารณ์ตนเอง ความขัดแย้งระหว่างสังคมนิยมกับชนชาติ ต้องแก้ไขโดยวิธีการพัฒนาผลผลิต" ⁷

สรุปได้ว่า เมาคงยึดหลักวัตถุนิยมวิภาษวิธีของมาร์กซ์ ที่อ้างว่าในทุกสรรพสิ่งจะต้องมีความขัดแย้งในตัวของมันเอง และความขัดแย้งนี้จะเป็นพลังที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดพัฒนาการไปสู่สิ่งใหม่ แต่ขณะเดียวกันเมาก็ได้นำเอาหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ โดยพยายามอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นพร้อมทั้งชี้แนะวิธีการในการที่จะยุติความขัดแย้งในเชิงคุณภาพสิ่งเหล่านี้เองที่เมานำไปวิเคราะห์ และปรับปรุงแนวทางปฏิวัติของจีนเสียใหม่ จนกระทั่งได้รับชัยชนะอย่างสมบูรณ์

2. เเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน

ตามแนวความคิดของมาร์กซ์นั้น หลังจากชนชั้นกรรมมาชีพทำการปฏิวัติชนชั้นนายทุนแล้ว กรรมมาชีพจะจัดตั้งรัฐบาลเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมมาชีพขึ้นมาเพื่อปฏิบัติปัจจัยในการผลิตและแนวทางไปสู่สังคมนิยมที่สมบูรณ์ เมาก็คงยึดมั่นในแนวความคิดนี้ แต่มาได้ปรับปรุงแนวความคิดเสียใหม่เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ของการปฏิวัติของจีน ซึ่งมีชนชั้นชาวนาเป็นส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้น เมาจึงอ้างว่า

"เผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน จึงตั้งอยู่บนฐานของพันธมิตรระหว่างชนชั้นกรรมกรชาวนา และนายทุนน้อยในตัวเมือง และที่สำคัญจะตั้งอยู่บนพื้นฐานของพันธมิตรระหว่างกรรมกรกับชาวนา เพราะทั้งสองชนชั้นนี้ประกอบกันมีถึง 80-90 เปอร์เซ็นต์ ของจำนวนประชากรของจีน ทั้งสองชนชั้นนี้เป็นพลังหลักในการล้มล้างจักรวรรดินิยม และปฏิกริยากิก มิน ตั้ง การเปลี่ยนแปลงจากประชาธิปไตยแบบใหม่ไปสู่สังคมนิยม ก็ยังขึ้นอยู่กับพันธมิตรในระหว่างสองชนชั้นนี้เป็นสำคัญ" ⁸

หลังจากการปฏิวัติเสร็จสิ้นลงแล้ว ยังมีทั้งพวกปฏิกริยาภายในที่เป็นเสี้ยนหนามและจักรวรรดินิยมที่ต้องการทำลายล้างการปฏิวัติสังคมนิยม เพื่อปกป้องประชาชนชาวจีนทั้งหมด เมาอ้างว่ารัฐบาลจำเป็นต้องใช้วิธีการเผด็จการกับพวกนี้

“หน้าที่ประการแรกของเผด็จการประชาธิปไตยของประชาชน ซึ่งนำโดยชนชั้นกรรมกร และวางรากฐานอยู่บนพันธมิตรระหว่างกรรมกรและชาวนา คือการกำจัดชนชั้นปฏิกริยาและสมุน รวมทั้งพวกซุคริดในประเทศของเราที่ต่อต้านการปฏิวัติสังคมนิยม ทำลายล้างพวกที่พยายามจะทำลายการสร้างสังคมนิยมของเรา กล่าวได้อีกอย่างว่า เพื่อแก้ไขความขัดแย้งภายในประเทศระหว่างเรากับศัตรู ตัวอย่างเช่น จัปกุม ส่งตัวพวกที่ต่อต้านการปฏิวัติขึ้นศาลและสั่งระงับสิทธิในการเลือกตั้ง และเสรีภาพในการพูดของพวกเขาของที่ดินและนายทุนชั่วคราวหนึ่ง การดำเนินการดังกล่าวเป็นเรื่องของเผด็จการเพื่อที่จะดำรงไว้ซึ่งระเบียบของสังคม และปกป้องผลประโยชน์ของประชาชน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องใช้วิธีการเผด็จการกับพวกฉ้อโกง พวกปลอมวางเพลิง ฆาตกร อาชญากร และพวกที่ก่อวินาศกรรมระเบียบของสังคมนิยมอย่างร้ายแรง หน้าที่ประการที่สองของเผด็จการคือ เพื่อป้องกันประเทศของเราให้ปราศจากการบ่อนทำลายและการรุกรานจากศัตรูภายนอก ในกรณีนี้ คือเป็นหน้าที่ของเผด็จการในการแก้ไขความขัดแย้งภายนอก ที่เกิดขึ้นระหว่างเราเองกับศัตรู เป้าหมายของเผด็จการนี้ คือเพื่อปกป้องประชาชนของเราทั้งหมด เพื่อว่าจะได้อุทิศตนเองใช้แรงงานอย่างสันติ และสร้างจีนให้เป็นประเทศสังคมนิยมที่มีความทันสมัยทั้งทางด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม”⁹

คำว่า “เผด็จการประชาธิปไตยของประชาชนใช้วิธีการ 2 ประการ วิธีการเผด็จการใช้กับศัตรู ในชั่วระยะเวลาเท่าที่จำเป็นเพื่อไม่ให้พวกนี้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและบังคับให้พวกนี้เชื่อฟังกฎหมายของรัฐบาลของประชาชน และให้เข้าร่วมในการใช้แรงงานและโดยการใช้แรงงาน จะช่วยเปลี่ยนพวกเขาให้เป็นคนใหม่ สำหรับประชาชนนั้นจะอยู่ในลักษณะตรงข้าม วิธีการที่ใช้จะไม่ใช้การบังคับ แต่ใช้ประชาธิปไตย นั่นคือ จะต้องช่วยให้พวกเขาเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองและไม่บังคับให้ทำโน่นหรือทำนี่ แต่จะใช้วิธีการประชาธิปไตยในการให้การศึกษา และชักจูงพวกเขา”¹⁰

จึงอาจกล่าวได้ว่า ในส่วนของวิธีการประชาธิปไตยที่เมาอ้างว่าใช้กับประชาชนนั้นไม่เหมือนกับประชาธิปไตยที่ใช้ในโลกตะวันตก เพราะประชาธิปไตยแบบนั้นจะเป็นเครื่องมือของนายทุนที่ใช้กดขี่ข่มเหงประชาชน แต่ประชาธิปไตยตามทฤษฎีของเมา เป็นประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ (Democratic Centralism)

“หลักการจัดองค์กรของรัฐประชาธิปไตยแบบใหม่นี้ ควรจะอยู่ในรูปของประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ โดยให้สภาประชาชนเป็นผู้กำหนดนโยบายที่สำคัญ ๆ และเป็นผู้เลือก

รัฐบาลในระดับต่าง ๆ มันจึงเป็นทั้งประชาธิปไตย และรวมศูนย์ กล่าวคือ เป็นการรวมศูนย์บนพื้นฐานของประชาธิปไตย และเป็นประชาธิปไตยภายใต้การชี้นำจากศูนย์กลาง”¹¹

สภาประชาชนซึ่งเป็นระบบใหม่นั้น จะมีการจัดตั้งรูปแบบของสภาประชาชนตั้งแต่ระดับชาติลงมาถึงระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน โดยในทุกๆระดับจะเลือกรัฐบาล

“รัฐบาลจะต้องเป็นตัวแทนของเจตจำนงของประชาชน รัฐบาลจะต้องได้รับการสนับสนุนจากมวลชนอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ และประชาชนจะต้องมีเสรีภาพที่จะให้การสนับสนุนรวมทั้งมีโอกาสในทุก ๆ ด้านที่จะเข้าไปมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ นี่คือความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ในทางตรงข้าม การรวมศูนย์ของอำนาจบริหารยังเป็นสิ่งที่จำเป็นและเมื่อร่างนโยบายที่ประชาชนเรียกร้องฝ่ายมาทางองค์กรผู้แทน เพื่อนำเข้าสู่รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของพวกเขาเอง รัฐบาลก็จะดำเนินการและจะกระทำได้โดยเรียบร้อย ครอบคลุมทั่วทั้งร่างนโยบายนั้น ๆ ไม่ขัดกับนโยบายที่เกิดจากเจตจำนงของประชาชน และได้นำไปปฏิบัติแล้วนี่คือความหมายของคำว่า ระบบรวมศูนย์”¹²

นอกจากนี้ เราได้ชี้ให้เห็นว่า คำว่าประชาธิปไตยกับคำว่ารวมศูนย์นั้น ไม่ได้เป็นการขัดกันในตัวเอง แต่เป็นสิ่งที่ดีและพึงปรารถนาอย่างยิ่ง

“ในหมู่ประชาชนนั้น ประชาธิปไตยมีสหสัมพันธ์กับระบบรวมศูนย์ และอิสระภาพมีสหสัมพันธ์กับระเบียบวินัย ทั้งคู่ต่างเป็นสิ่งตรงข้ามของสิ่งเดียวกัน คือเป็นความขัดแย้งและการรวมกัน และเราจึงไม่ควรที่จะมองเพียงด้านเดียว โดยเน้นที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง และปฏิเสธอีกสิ่งหนึ่งในหมู่ประชาชนนั้น เราไม่อาจทำอะไรได้เลยถ้าปราศจากอิสระภาพ เช่นเดียวกับถ้าปราศจากระเบียบวินัยเราไม่อาจทำอะไรได้ ถ้าปราศจากประชาธิปไตย เช่นเดียวกับถ้าปราศจากระบบรวมศูนย์ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประชาธิปไตยกับระบบรวมศูนย์และของอิสระภาพกับระเบียบวินัย จะนำไปสู่ระบบประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ของเรา ภายใต้ระบบนี้ ประชาชนจะมีความเป็นประชาธิปไตย และมีอิสระภาพอย่างกว้างขวาง แต่ในขณะเดียวกัน ประชาชนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยของสังคมด้วย”¹³

โดยสรุป เราอาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์ประชาธิปไตยของประชาชน ก็คือวิธีการที่ดีและมีคุณภาพในการแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในจีนขณะนั้น โดยเราเห็นว่าเหตุการณ์เป็นวิธีการที่จำเป็นสำหรับการกำจัดศัตรูของสังคมนิยม ทั้งภายในและภายนอก ส่วนประชาธิปไตยจะเป็นวิธีการในการแก้ไขปัญหาภายในหมู่ประชาชนด้วยกัน นั่นคือ จะเป็นการประนีประนอมกันมากกว่าที่จะใช้กำลังรุนแรง

ขณะเดียวกัน เราได้รับอิทธิพลจากเลนิน ในส่วนที่ว่าด้วยหลักการประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ ซึ่งเลนินนำไปใช้ในการดำเนินการขององค์กรนักปฏิวัติอาชีพ หรือพรรค

คอมมิวนิสต์ เมานำเอาหลักประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์มาใช้ในขอบเขตที่กว้างโดยขยายไปทั่วประเทศ

3. ทฤษฎีการปฏิวัติ

เมานักปฏิวัติที่ยึดมั่นในอุดมการณ์ การปฏิวัติโดยใช้กำลังรุนแรงตามแบบฉบับของมาร์กซ์และเลนิน ประเด็นนี้เองที่นับได้ว่าเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่สร้างความบาดหมางและแตกแยกขึ้นระหว่างจีนกับรัสเซีย ดังนี้ เพราะเราไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายการอยู่ร่วมกันโดยสันติของครุสชอฟ จึงได้ประมาณครุสชอฟอย่างรุนแรงว่าเป็นพวกนอกคอกหรือพวกลัทธิแก่ เราเชื่อว่าการสร้างสังคมคอมมิวนิสต์นั้นจำเป็นต้องใช้การปฏิวัติ หรือยึดอำนาจด้วยกำลังอาวุธเป็นหลัก

ในสารนิพนธ์เรื่อง "ว่าด้วยความขัดแย้ง" ตอนหนึ่ง เราได้อ้าง

"การปฏิวัติและสงครามปฏิวัติในสังคมชนชั้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ และถ้าปราศจากสงครามนี้ การพัฒนาสังคมและการโค่นล้มชนชั้นผู้ปกครองปฏิภิกิริยาก็สำเร็จไปไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ประชาชนจะได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง" ¹⁴

ส่วนในสารนิพนธ์เรื่อง "ว่าด้วยสงครามยืดเยื้อ" เราเน้นให้เห็นถึงความสำคัญของการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธว่า "สงครามปฏิวัติ คือยาถอนพิษซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยแก้พิษร้ายของศัตรูเท่านั้น แต่ยังช่วยขับไล่สิ่งสกปรกในตัวเราออกมาด้วย สงครามปฏิวัติที่ชอบธรรมทุกแห่งจะก่อให้เกิดพลังอันมหาศาล และสามารถเปลี่ยนแปลงหลายสิ่งหลายอย่าง หรือช่วยแผ้วทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงได้" ¹⁵

"การยึดอำนาจด้วยกำลังอาวุธ การยุติประเด็นปัญหาโดยใช้สงครามเป็นงานหลักและเป็นรูปแบบสูงสุดของการปฏิวัติ หลักการการปฏิวัติของมาร์กซ์และเลนินนี้ใช้ได้ดีเป็นสากล ทั้งในจีนและในประเทศอื่น ๆ ทั่วไป" ¹⁶

"เรามีความเชื่อในเรื่องกำจัดสงคราม เราไม่ต้องการสงคราม แต่สงครามนั้นจะถูกกำจัดไปได้ก็โดยใช้สงครามเท่านั้น และในการกำจัดปืน เราจำเป็นต้องใช้ปืน" ¹⁷

แต่ในการนำเอาวิธีการของการปฏิวัติหรือการใช้กำลังรุนแรงมาใช้ในจีน เมานำแบบอย่างของรัสเซียมาโดยตรงไม่ เราเชื่อว่าความล้มเหลวของการปฏิวัติย่อมต้องขึ้นอยู่กับประวัติศาสตร์และสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในแต่ละสังคมด้วย

เราอ้างว่า สังคมจีนตกอยู่ในยุคศักดินามากกว่า 3,000 ปี หลังสงครามฝิ่นในปี 1840 จีนได้เปลี่ยนไปเป็นสังคมกึ่งอาณานิคมกึ่งศักดินา และปี 1931 ญี่ปุ่นบุกจีน เป็นผลให้จีนเปลี่ยนไปเป็นสังคมอาณานิคมกึ่งอาณานิคมและกึ่งศักดินา ¹⁸ ฉะนั้น ความขัดแย้งหลักจึง

เกิดขึ้นในสองประการ คือ ระหว่างจักรวรรดินิยมกับจีนและศักดินากับมวลชน เป้าหมายของการปฏิวัติจีนก็คือ การทำลายล้างจักรวรรดินิยมต่างชาติ หรือทำการปฏิวัติแห่งชาติ และทำลายล้างชนชั้นศักดินาเจ้าของที่ดิน หรือทำการปฏิวัติประชาธิปไตยพร้อม ๆ กันไป ในการนี้บรรดานายทุนอาจเข้ามีส่วนร่วมในการปฏิวัติประชาธิปไตย ภายใต้การนำของชนชั้นปฏิวัติด้วย เพราะจุดมุ่งหมายของการปฏิวัติซึ่งเมาระเรียกว่าเป็น "การปฏิวัติประชาธิปไตยแบบใหม่" นี้ยังคงไว้ซึ่งกิจการธุรกิจแบบทุนนิยมอยู่ เมาระเชื่อว่าการปฏิวัติประชาธิปไตยแบบใหม่เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิวัติสังคมนิยม นั่นคือ สังคมนิยมจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีการปฏิวัติประชาธิปไตยเกิดขึ้นมาก่อน

กล่าวได้โดยสรุปว่า เมาระยังคงยึดแนวการวิเคราะห์วิวัฒนาการของสังคมนิยม หลักการวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ของมาร์กซ์ แต่เมาระก็ได้เพิ่มเติมลักษณะของการปฏิวัติประชาธิปไตยหรือการล้มล้างสังคมนิยมว่า เป็นการปฏิวัติเพื่อกำจัดจักรวรรดินิยม และชนชั้นศักดินาเจ้าของที่ดิน โดยการนำของชนชั้นปฏิวัติ หรือภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ ไม่ได้เป็นการปฏิวัติโดยชนชั้นนายทุน แต่ก็ยังคงเปิดโอกาสให้นายทุนเข้ามีส่วนร่วมเพื่อต่อต้านจักรวรรดินิยมและศักดินา ซึ่งถือว่าเป็นศัตรูร่วมด้วย

ดังนั้น หลังจากการปฏิวัติประชาธิปไตยแบบใหม่ผ่านไป สังคมใหม่ที่เกิดขึ้นจะไม่ใช่อสังคมนิยมแบบเก่าที่มีนายทุนเป็นผู้นำ แต่จะมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ อันจะเป็นการเปิดทางไปสู่การปฏิวัติสังคมนิยมได้โดยสะดวก¹⁹

ในการทำการปฏิวัตินั้น เราจะพบว่าเมาระได้ให้ความสำคัญกับมวลชน โดยเฉพาะกลุ่มชาวนาที่ยากจนเป็นอย่างมาก เพราะจีนเป็นประเทศกสิกรรมซึ่งประกอบไปด้วยชาวนาเป็นส่วนใหญ่ เมะอ้างว่า

"ถ้าปราศจากชนชั้นชาวนาที่ยากจนเสียแล้ว จะเป็นไปไม่ได้เลยที่จะนำมาซึ่งสถานการณ์ของการปฏิวัติสู่ชนบทอย่างปัจจุบัน หรือที่จะล้มล้างผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น และทำการปฏิวัติประชาธิปไตยให้บรรลุผลได้ ชาวนาที่ยากจนเป็นกลุ่มคนที่มีพลังปฏิวัติสูงสุด จะเป็นผู้นำของสมาคมชาวนา การที่ชาวนายากจนเป็นผู้นำของขบวนการ ถือได้ว่าเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งถ้าปราศจากชาวนาที่ยากจนแล้ว การปฏิวัติจะไม่เกิดขึ้น"²⁰

อย่างไรก็ตาม แม้เมาระจะให้ความสำคัญกับมวลชนชาวนา รวมทั้งนายทุนด้วยว่าเป็นพลังหลักของสงครามปฏิวัติของจีน แต่เมาระก็เชื่อว่าพวกนี้ถูกจำกัดในแง่ของทัศนคติทางการเมืองอย่างมาก บางกลุ่มโดยเฉพาะพวกที่ว่างงาน ยังมีทัศนะแบบอนาธิปไตยอีกด้วย ฉะนั้น เพื่อให้การปฏิวัติสัมฤทธิ์ผลได้ จำเป็นต้องมีกรรมาชีพและพรรคคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นพวกที่มองการณ์ไกลในทางการเมือง และมีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นกว่าเป็นผู้นำ²¹

4. ทฤษฎีสงครามกองโจร

สงครามกองโจรเป็นยุทธวิธีที่สำคัญประการหนึ่งที่เมมาได้คิดค้นขึ้นจากประสบการณ์ของการต่อสู้ เพื่อขับไล่ญี่ปุ่นผู้รุกรานจีนในขณะนั้น เมายังว่า

"สงครามชนิดนี้ไม่ควรที่จะนับเป็นสงครามประเภทใหม่ต่างหาก เพราะเป็นขั้นตอนหนึ่งของสงครามเบ็ดเสร็จ หรือเป็นลักษณะหนึ่งของการต่อสู้เพื่อปฏิวัติ อันเกิดจากการที่ฝ่ายถูกกดขี่ข่มเหง ไม่อาจที่จะทนต่อสภาพของความขัดแย้งกับฝ่ายกดขี่ได้อีกต่อไป"²²

ในสงครามต่อต้านญี่ปุ่นนั้น เมได้ชี้ให้เห็นถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ญี่ปุ่นได้บุกรุกจีนในขณะที่จีนกำลังอ่อนแอ แต่ญี่ปุ่นก็เป็นประเทศเล็ก ๆ มีทหารไม่มากนัก แม้จะยึดพื้นที่ได้ แต่ก็ขาดกองกำลังที่จะคอยรักษาไว้ ส่วนจีนเป็นประเทศที่กว้างใหญ่ไพศาล มีประชากรมาก ฉะนั้นลักษณะของสงครามต่อต้านจึงเป็นสงครามแบบยืดเยื้อโดยธรรมชาติ

หลักการในการปฏิบัติการทางทหารที่สำคัญประการหนึ่งคือ การรักษากำลังของคนและทำลายฝ่ายตรงข้าม สงครามต่อต้านก็ใช้หลักการอันเดียวกันนี้ เมอ้างว่าสงครามกองโจรเป็นรูปแบบหนึ่งของสงครามต่อต้านนี้ และเพื่อให้เป้าหมายของหลักการสัมฤทธิ์ผลได้ เมจึงได้เสนอยุทธวิธีของสงครามกองโจร 6 ประการ คือ²³

1. ใช้กำลังขวัญ ความยืดหยุ่น และการวางแผนที่ดีในการปฏิบัติการรุกราย ได้สถานการณ์ของสงครามยืดเยื้อที่ตกอยู่ในฝ่ายรับ และใช้การตัดสินใจอย่างฉับพลันเป็นเกณฑ์และเป็นการปฏิบัติการในแนวหน้าภายในการปฏิบัติการในแนวหลัง

ในเรื่องขวัญกำลังใจนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับกองทัพญี่ปุ่นเองมีจุดอ่อนอยู่ 2 ประการสำคัญ คือ ขาดแคลนกำลังพลและรบในต่างแดน นอกจากนี้ยังขาดการณเรื่องความแข็งแกร่งของจีนผิดไป ทั้งยังมีความขัดแย้งกันระหว่างนายทหารด้วยกัน จึงเป็นผลให้กองทัพญี่ปุ่นขาดกำลังขวัญที่ดี ส่วนจีนได้ใช้นโยบายสงครามจรยุทธ์บุกเข้าณรงค์ และต่อสู้ในแนวหน้าอย่างได้ผลดี ในขณะเดียวกัน สงครามกองโจรก็ได้พัฒนาไปมาก ช่วยให้ทหารมีขวัญและกำลังใจดีกว่า การทำสงครามกองโจรนั้น กำลังขวัญเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งขาด เพราะหน่วยกองโจรจะปฏิบัติการในสภาพแวดล้อมที่ยกเข็ญมาก เป็นการรบโดยปราศจากหน่วยหนุน ปะทะกับข้าศึกที่มีความแข็งแกร่งกว่า ต้อยประสบการณ์กว่า ฯลฯ แต่กองโจรก็อาจสร้างขวัญกำลังใจได้จากจุดอ่อนของศัตรู ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนจำนวนมาก สามารถที่จะปฏิบัติการได้คล่องตัวกว่า

ส่วนความยืดหยุ่นนั้นก็เป็นสิ่งจำเป็นของสงครามกองโจร ความสัมฤทธิ์ของสงครามกองโจรอยู่ที่ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการสลายกองกำลัง การรวมพล และ

การสืบเปลี่ยนตำแหน่ง ดังนั้น จะต้องมีการวางแผนที่ดี รู้จักถ่วงดุลสถานการณ์ที่ได้เปรียบ จัดเตรียมอาวุธยุทธโศปกรณ์ให้พร้อม มีการฝึกปรือกำลังพลทั้งด้านการเมืองและการทหาร

นอกจากนี้ เราจะพบว่าสงครามกองโจรนั้นแตกต่างจากสงครามแบบธรรมดา ไม่มากก็น้อย กองโจรจะใช้การซุ่มโจมตีในการรุกเข้าศึก และจำเป็นต้องมีการตัดสินใจอย่างฉับพลัน ในการปฏิบัติการเป็นส่วนใหญ่ โดยลักษณะแล้ว สงครามกองโจรจะอยู่ในรูปของการรุกโจมตี และพร้อมที่จะสลายตัว กระจายกระจัดกระจายพล แต่ก็พร้อมที่จะรวมพลโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำลายหน่วยเข้าศึกษาย่อย ๆ ²⁴

2. ประสานงานกับสงครามแบบธรรมดา

การประสานงานระหว่างสงครามกองโจรกับสงครามแบบธรรมดาอาจทำได้

3 ด้านคือ

2.1 ด้านยุทธศาสตร์ กองโจรจะช่วยบั่นทอนกำลังเข้าศึก ดริ่งกำลัง ชัดขวาง การลำเลียงพล ให้กำลังขวัญแก่กองทหารประจำการ และประชาชนทั่วประเทศ รวมทั้งช่วยรุกยึดพื้นที่คืนด้วย

2.2 ด้านการปฏิบัติการ เช่น ปฏิบัติการประสานกับกองทัพประจำการในการทำลายวางรถไฟ ระเบิดสะพาน เพื่อขัดขวางการปฏิบัติการของเข้าศึก พร้อมทั้งจะเข้าโจมตีเข้าศึกทุกโอกาสที่อำนวยให้ ในการประสานการปฏิบัติการผู้บังคับบัญชาของหน่วยกองโจรควรมีเครื่องมือสื่อสารที่ดี จึงจะทำให้การปฏิบัติการสัมฤทธิ์ผลได้

2.3 ด้านการรบ เป็นหน้าที่ของกองโจรที่จะต้องช่วยกองทัพประจำการรบ โดยเฉพาะหน่วยกองโจรที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับสนามรบ ซึ่งกองโจรจะต้องเชื่อฟังปฏิบัติตามผู้บังคับบัญชาของกองทหารประจำการในการประสานการรบด้วย ²⁵

4. การรับและการรุกเชิงยุทธศาสตร์ในสงครามกองโจร

4.1 การรับเชิงยุทธศาสตร์

ในยามที่เข้าศึกรุกโดยแบ่งกำลังเป็นหลายสาย การรับเชิงยุทธศาสตร์ของกองโจรก็คือ จะแบ่งหน่วยกองโจรเป็นหลายหน่วย แล้วใช้หน่วยหลักเข้าซุ่มโจมตีเข้าศึกที่ละสายในขณะที่กองโจรหน่วยย่อยจะออกปฏิบัติการดริ่งกำลังเข้าศึกสายอื่น ๆ ไว้ และขัดขวาง

การส่งเสริมยั้ง ทำลายเส้นทางต่าง ๆ หลังจากได้ชัยชนะข้าศึกสายหนึ่ง กงโจวจะเคลื่อนพลเข้าซุ่มโจมตีข้าศึกสายอื่น ๆ ต่อไป

4.2 การรุกเชิงยุทธศาสตร์

หลังจากที่กองโจวเสร็จสิ้นภารกิจในการทำลายการรุกของฝ่ายศัตรู และก่อนที่ศัตรูจะรวมตัวเพื่อทำการรุกครั้งใหญ่นั้น เป็นช่วงที่ศัตรูอยู่ในฐานะการตั้งรับเชิงยุทธศาสตร์ ภารกิจของกองโจวในยามนี้ก็คือการทำลายหน่วยข้าศึกขนาดเล็ก ขยายเขตยึดครอง ปลุกกระตมมวลชนให้ต่อต้านญี่ปุ่น เสริมกำลังและฝึกปรือกำลังพล และจัดตั้งหน่วยกองโจวใหม่ขึ้นมา นั่นคือ กองโจวในช่วงที่ข้าศึกอยู่ในฐานะฝ่ายรับทางยุทธศาสตร์นี้ สร้างเสริมความแข็งแกร่งให้กับกองโจว เพื่อให้พร้อมที่จะทำลายล้างฝ่ายข้าศึกอีกครั้ง ในยามที่ข้าศึกทำการรุกอีกนั่นเอง²⁶

5. พัฒนาการจากสงคราม

เนื่องจากสภาพของสงครามมีลักษณะยืดเยื้อ และโหดเหี้ยม สงครามกองโจวจึงจำเป็นต้องพัฒนาไปสู่สงครามเต็มรูปแบบ เปลี่ยนจากกองโจวไปเป็นทหารประจำการ ซึ่งในช่วงจะต้องมีการเพิ่มกำลังพลและคุณภาพของอาวุธให้ดีขึ้น ช่วงของการพัฒนาการนี้ อาจพบกับอุปสรรคที่สำคัญคือ ลัทธิท้องถิ่นนิยม สมาชิกกองโจวในท้องถิ่นใด ๆ อาจไม่พอใจเพราะยังติดอยู่กับท้องถิ่นของตนทางแก็กก็จะต้องมีการให้การเรียนรู้ทางการเมืองและการจัดองค์กรเพื่อยกระดับความสำนึกและความเข้าใจในกลยุทธ์ต่าง ๆ รวมทั้งกระตุ้นพวกนี้ให้ตระหนักในความจำเป็นที่จะต้องยกระดับกองโจวเป็นกองประจำการ มีหน่วยงาน วิธีการปฏิบัติการระบบส่งกำลังบำรุงที่แน่นอน การพัฒนานี้อาจใช้ระยะเวลาานาน ภาระของกองกำลังประจำการที่สำคัญ

6. สัมพันธ์ภาพในการบังคับบัญชา

เนื่องจากการปฏิบัติการรบของกองโจวมีลักษณะกระจายกองกำลังเป็นหน่วยย่อย ๆ การบังคับบัญชาของทหารประจำการ เพราะถ้ามีการรวมศูนย์ ผลเสียจะเกิดขึ้น กล่าวคือ การปฏิบัติการกองโจวจะขาดความยืดหยุ่นทันที แต่กองโจวก็จำเป็นต้องขยายการปฏิบัติการพร้อมๆ กับกองทหารประจำการ การร่วมมือกันในการปฏิบัติการ และการบังคับบัญชาจึงเป็นสิ่งจำเป็นยิ่ง

ในเขตอิทธิพล หรือฐานที่มั่นของกองโจว นั้น จะใช้หลักการบังคับบัญชาเชิงยุทธศาสตร์รวมศูนย์ กล่าวคือ มีการวางแผน การชี้แนะแนวทางในการประสานกับกองทหารประจำการซึ่งจะดำเนินการโดยรัฐ ส่วนในสมรภูมิกองโจวนั้น สถานการณ์แปรเปลี่ยนได้เสมอ

จึงเป็นไปได้ยากที่ผู้บังคับบัญชาระดับสูงจะบงการใด ๆ ในรายละเอียดได้ ฉะนั้น หลักการ
บังคับบัญชาในสมรภูมิจึงต้องใช้หลักการกระจายอำนาจการบังคับบัญชา²⁷

อย่างไรก็ตาม ในการทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นนี้ เมื่อดูให้ดีจะเห็นว่า สงคราม
เต็มรูปแบบหรือสงครามแบบเคลื่อนกำลังพล จะเป็นสงครามหรือการรบหลัก ส่วนสงครามกอง
โจรเป็นสงครามเสริม หรือการบรกรง นั่นคือผลของสงครามจะออกมาในรูปใดนั้นขึ้นอยู่กับ
สงครามเต็มรูปแบบ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสงครามกองโจรจะไม่มีบทบาทสำคัญในทาง
ยุทธศาสตร์ ถ้าไม่ได้สงครามกองโจรให้การสนับสนุนในการรบแล้วอาจจะไม่ชนะสงครามก็ได้²⁸

เชิงอรรถ

1. ประวัติของเม่าฉบับภาษาไทย หาอ่านได้จาก เทอด ประชาธรรม, *เม่า เจ้อ ตุง ผู้นำจีนคนใหม่*, (กท., เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), พลศักดิ์ จิรไกรศิริ, *ความคิด ทางการเมืองสมัยใหม่*, ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522)
2. Mao Tse-Tung. "On contradiction", *Selected Works*, Vol. 1. (Peking: Foreign Languages Press, 1969), pp. 313-314.
3. Ibid., p. 337
4. Ibid., p. 332
5. Mao Tse-Tung, *On the Correct Handling of Contradictions Among The People*, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 2.
6. Ibid., p. 3.
7. Op.cit., "On Contradiction". pp. 321-322.
8. Mao Tse-Tung, "On the People's Democratic Dictatorship", *Selected Works*, Vol. 4, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 421.
9. Op.cit., "On the Correct Handling of Contradictions among the People", pp. 6-7.
10. Mao Tse-Tung, *Closing Speech at the Second Session of the First National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference*, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 1.
11. Mao Tse-Tung, "On Coalition Government", *Selected Works*, V. 3, p. 230.
12. Ibid., "Interview with James Bertram", p. 57
13. Op. cit., "On the Correct Handling of Contradictions among the People", pp. 10-11.
14. Op. cit., "On contradiction", p. 344.
15. Mao Tse-Tung, "On Protracted War", *Selected Works*, Vol.2, p. 131.
16. Ibid., "Problems of War and Strategy", p. 219
17. Ibid., p. 225

18. Ibid., "Chinese Revolution and Chinese Communist Party", p. 309.
19. Ibid., pp. 330-331.
20. Mao Tse-Tung, "Report on Investigation of Peasant Movement in Human", in **Selected Works**, Vol. I, p. 33.
21. Ibid., "Strategy in China's Revolutionary War", p' 192.
22. Mao Tse-Tung, "What is Guerrilla Warfare?" in Pfaltzgraff, Jr., ed., **Politics and the International System**, (N.Y.:J.B. Lippincott Co., 1969), p. 227.
23. Problems of Strategy in Guerrilla War against Japan", **Selected Military Writings**, (Peking : Foreign Languages Press, 1967), p. 156.
24. Ibid., pp. 157 - 165.
25. Ibid., pp. 165 - 167.
26. Ibid., pp. 176 - 180.
27. Ibid., pp. 183 - 185.
28. Ibid., "On Protracted War", p. 246.

ค. ลัทธิดั้ง หรือสังคมนิยมประชาธิปไตย

นับตั้งแต่ คาร์ล มาร์กซ์ ได้เสียชีวิตไปในปี 1883 อุดมการณ์คอมมิวนิสต์ของ มาร์กซ์ก็ตกทอดสืบต่อกันมาโดยมีนักคิดหลายคนต่างอ้างตนเป็นสาวก นักคิดความ และนัก ปฏิบัติเพื่อเจตน์จำนงแห่งอุดมการณ์นี้ลุส่งไปอย่างมีประสิทธิภาพอย่างที่มาร์กซ์ได้ทำนายเอาไว้

แต่หากมีนักปฏิบัติท่านใดที่ไม่สามารถดำเนินตามที่ยมาร์กซ์ได้สร้างภาพไว้ให้ไม่ นั่นคือไม่เคยมีปรากฏการณ์ใดๆของการปฏิวัติในช่วงหลังจากที่มาร์กซ์เสียชีวิตลง แสดงให้เห็น ว่าเป็นปรากฏการณ์ปฏิวัติของมวลชนเพื่อล้มล้างสังคมนายทุนเลยแม้แต่น้อย

บางคนอาจจะอ้างว่า การปฏิวัติในรัสเซียเมื่อปลายปี 1917 เป็นการปฏิวัติเพื่อ ล้มล้างนายทุนตามที่มาร์กซ์ได้คาดการณ์ไว้ และการปฏิวัติเมื่อปี 1949 โดย เม่า เซ ตุง โคน ล้มรัฐบาลเจียง ไค เช็ก ได้สำเร็จ และนำเอาระบอบคอมมิวนิสต์มาปกครองประเทศจวบกระทั่ง ปัจจุบันนี้

ข้อแย้งก็คือการปฏิวัติของเลนินเมื่อปี 1917 แม้เลนินจะอ้างว่าเป็นการปฏิวัติ ของชนชั้นกรรมาชีพ เพื่อล้มล้างชนชั้นนายทุนผู้กดขี่ขูดรีดก็จริงอยู่ แต่ในข้อเท็จจริงนั้น การ ปฏิวัติครั้งนั้นเป็นเพียงการปฏิวัติแต่เพียง "ในนาม" ของกรรมาชีพเท่านั้น ผู้ที่มีบทบาทจริงๆ กลับเป็นชนชั้นนำหรือ "ปัญญาชนนักปฏิวัติ" จำนวนน้อยเท่านั้น มวลชนหาได้มีบทบาทหรือ เข้าไปมีส่วนร่วมอันเป็นผลเนื่องมาจากความสำนึกในชนชั้น "อย่างมีมาร์กซ์ได้กล่าวไว้ไม่

นอกจากนี้การปฏิวัติในจีนเมื่อปี 1949 นั้น นอกจากจะเกิดขึ้นในสังคม เกษตรกรรม หาใช่อุตสาหกรรมตามความคิดเห็นของมาร์กซ์แล้ว ยังเป็นการปฏิวัติของชาวไร่ ชาวนาที่มาร์กซ์เคยดูแคลนว่าเป็นพวกที่ไร้ความสำนึกในทางการเมือง หาใช่ทางปฏิวัติของ กรรมาชีพไม่

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 นั้น สหรัฐอเมริกา อังกฤษและเยอรมัน ซึ่งถือได้ ว่าเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ก้าวหน้ามากที่สุดในโลกแต่กลับมีพรรคสังคมนิยมที่เล็ก ไม้ได้รับความ นิยมเลยและความรู้เรื่องลัทธิมาร์กซ์ของคนในประเทศทั้งสามแทบจะไม่มีอยู่เลยในช่วงนั้น สังคมเฟเบียน ซึ่งเป็นระบบสังคมนิยมในอีกลักษณะหนึ่งได้อุบัติขึ้นและเป็นที่ยอมรับกันมากใน หมู่ชนชั้นกลางอังกฤษ พวกนี้มีความคิดที่คล้ายคลึงกับเสรีนิยมแบบรุนแรงและต่อต้าน ปฏิวัติแบบหัวชนผ่า

ส่วนในฝรั่งเศสเอง ขบวนการสังคมนิยมเริ่มปฏิรูปตนเองและมีขนาดใหญ่ขึ้น ช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 นั้น แนวความคิดของ จาง จูเวสส์ได้รับความนิยมมาก

สำหรับในเยอรมันนั้น การปฏิรูปของขบวนการสังคมนิยมในช่วงทศวรรษ 1890 นำไปสู่การจัดตั้งพรรคสังคมนิยมแห่งเยอรมันขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ มากมาย ส่วนใหญ่พรรค

เหล่านี้จะเข้าไปพิทักษ์ผลประโยชน์ให้กับชาวนากลุ่มเล็ก ๆ ในปี 1896 เบอร์สไตน์ ซึ่งเป็นผู้นำคนหนึ่งของพรรคได้เสนอให้มีการแก้ไขหลักการของมาร์กซ์ ซึ่งพรรคได้นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัดโดยชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ปัจจุบันนั้น ลัทธิทุนนิยมเข้มแข็งมาก ลัทธิสังคมนิยมควรหันมาใช้วิธีการต่อสู้แบบใหม่ โดยผ่านทางรัฐสภาและในที่สุดปี 1914 ลัทธิแก้จึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นอุดมการณ์ของพรรคที่จะนำไปปฏิบัติ

ส่วน เค้าท์สกี ซึ่งเป็นนักทฤษฎีที่สำคัญของพรรคคนหนึ่งยังคงยึดแนวความคิดของมาร์กซ์อย่างแน่นแฟ้นโดยเฉพาะในวิธีการ วิเคราะห์ปัญหา และเชื่อในวัตถุประสงค์ประวัติศาสตร์แต่เขาก็ไม่เห็นด้วยกับวิธีการปฏิวัติโดยใช้กำลังรุนแรง เค้าท์สกีจึงได้เสนอแนวทางปฏิบัติเพื่อให้สังคมนิยมบรรลุผลโดยวิธีการแบบประชาธิปไตย ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

แนวความคิดของนักคิดสังคมนิยมประชาธิปไตย

1. ซิดนีย์ เว็บบ์ (Sydney Webb)

เว็บ์ เป็นนักคิดสังคมนิยมผู้หนึ่งที่ได้รวมกันก่อตั้งสมาคมเฟเบียนขึ้นในปี 1884 กับนักคิดนักประพันธ์หลายคน เช่น ยอร์ว เบอรันาค ชอว์ (George Bernard Shaw) เฮช จี เวลส์ (H. G. Wells) เป็นต้น พวกเขาไม่เห็นด้วยกับวิธีการเปลี่ยนแปลงแบบปฏิวัติของมาร์กซ์ แต่กลับเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงควรดำเนินการไปทีละน้อย อย่างเป็นขั้นตอน

เฟเบียนไม่เห็นด้วยกับการวิเคราะห์ของมาร์กซ์ ในเรื่องของความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนายทุนกับกรรมกร ซึ่งนายทุนในฐานะผู้ที่ได้เปรียบกว่าจะฉกเอามูลค่าส่วนเกินจากกรรมกรไปสร้างความมั่งมีให้กับพวกตน แต่เฟเบียนกลับเชื่อว่า ทั้งนายทุนและกรรมกรต่างต้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ถ้าไรที่นายทุนได้รับไม่ใช่เกิดจากการขูดรีดแรงงานส่วนเกิน แต่เป็นค่าตอบแทนที่นายทุนควรจะได้รับจากการลงทุน แต่สัดส่วนระหว่างกำไรกับค่าจ้างที่กรรมกร ได้รับนั้นพวกเขาเห็นว่าไม่ควรจะแตกต่างกันมากนัก

พวกเขาจึงพยายามที่จะหลีกเลี่ยงสภาพของการขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างชนชั้นนายทุนกับกรรมกร พวกนี้เชื่อในความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมของสังคมความร่วมมือกันระหว่างชนชั้นเพื่อแก้ไขปัญหาก็ได้กรอบแห่งกฎหมายและตามวิถีทางการต่อสู้ภายในระบบรัฐธรรมนูญและรัฐสภา²⁹

ในระยะยาวนั้น เฟเบียนเห็นด้วยกับการยกเลิกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลในที่ดินและทรัพย์สินต่าง ๆ โดยให้เป็นของส่วนรวมเพื่อชีวิตที่ดีกว่าของบรรดากรรมกรทั้งปวง

“มวลประชาชนพึงมีวิธีการอยู่เพียงวิธีเดียวเท่านั้นในการที่จะยกฐานะสภาพความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิมได้ก็คือใช้องค์กรร่วมกับพวกเขาเองเข้าควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม... และเข้าดำเนินการหาผลประโยชน์ร่วมกันในที่ดินและแร่ธาตุที่อุดมสมบูรณ์ซึ่งก่อนหน้านี้พวกเขาไม่เคยได้ประโยชน์เลย”³⁰

ในปี 1887 สมาคมเฟเบียนจึงได้เผยแพร่หลักการสังคมนิยมตามแนวความคิดของกลุ่มไว้ดังต่อไปนี้

1. ให้ยกเลิกกรรมสิทธิ์ของเอกชนในที่ดินและเงินทุนที่ใช้ในการประกอบการอุตสาหกรรมและให้กรรมสิทธิ์ตกเป็นของชุมชนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

2. เมื่อไม่มีเอกชนเป็นเจ้าของที่ดิน การเก็บค่าเช่าที่ดินย่อมหมดไปเองโดยอัตโนมัติ

3. เงินทุนอุตสาหกรรมที่จะโอนไปเป็นของส่วนกลางหรือของชุมชนนั้นจะโอนไปเท่าที่สามารถจะจัดการให้เป็นผลดีได้เท่านั้น

4. การโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินและเงินทุนอุตสาหกรรมอาจให้มีการทดแทนแก่เอกชนผู้สูญเสียกรรมสิทธิ์ และผู้สูญเสียกรรมสิทธิ์เหล่านั้นย่อมจะอยู่เฉย ๆ โดยกินแรงผู้อื่นต่อไปไม่ได้มากนัก

5. การที่จะให้การเปลี่ยนแปลงตามแนวทางข้างต้น ให้เป็นไปโดยการเผยแพร่ทางการศึกษา การเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในรูปของวิวัฒนาการคือ ไม่รีบร้อนและไม่ต้องการก่อให้เกิดความโกลาหล เพราะการกระทำแบบทันทีทันใด³¹

นอกจากนี้ ซิดนีย์ เวบบ์ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมนิยมที่พึงปรารถนาไว้ว่าจะต้องประกอบด้วยหลักการที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปตามวิถีทางประชาธิปไตยและเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่

2. การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องมีลักษณะแบบค่อยเป็นค่อยไป

3. การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องมีลักษณะที่ไม่ผิดศีลธรรมในสายตาของประชาชนส่วนใหญ่

4. การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญและเป็นไปโดยสันติ³²

เราจึงอาจสรุปได้ว่า สังคมนิยมแบบเฟเบียนนี้มีลักษณะสำคัญที่เรียกว่าเป็นสังคมนิยมประชาธิปไตย กล่าวคือรับเอาแนวความคิดเรื่องสังคมนิยมเป็นธรรมในอุดมคติ จากพวกสังคมนิยมแบบอุดมคติไว้ส่วนหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันพวกนี้ก็ยอมรับในวิธีการแบบ

ประชาธิปไตยในการเปลี่ยนแปลงกล่าวคือ คงยึดถือกติกาการเมืองภายใต้รัฐธรรมนูญ และการ
ต่อสู้ทางรัฐสภา

2. คาร์ล เค้าท์สกี (Karl Kautsky)

นับตั้งแต่มาร์กซ์และเอนเงิลส์เสียชีวิตไป เค้าท์สกีได้รับการยอมรับว่าเป็นตัว
แทนของมาร์กซิสต์ที่สำคัญยิ่ง ในยุคนั้นเค้าท์สกีถูกจัดว่าเป็นพวกเคร่งลัทธิ (Orthodox
Socialist) กล่าวคือ เป็นผู้ที่ยึดมั่นอยู่กับความคิดของมาร์กซ์ ไม่ยอมที่จะร่วมมือกับกลุ่มหรือ
รัฐบาลที่ไม่ใช่สังคมนิยมในการปฏิรูปทางสังคมเลย พวกนี้เชื่อว่าถ้าปล่อยให้ระบบที่เป็นอยู่
ปฏิรูปต่อไป การปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพก็ต้องเลื่อนไปอีก

ต่อมา ความคิดของเค้าท์สกีในฐานะของผู้นำพรรคสังคมนิยมเปลี่ยนไป โดยปี
1918 เค้าท์สกีได้เสนอบทความเรื่อง The Dictatorship of Proletariat ซึ่งอ้างว่าการปฏิวัติ
สังคมนิยมอาจทำได้ในระบอบประชาธิปไตยโดยที่ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่รุนแรงจากบทความนี้
เองเลนินและสตาลินจึงได้ประนามเค้าท์สกีว่าเป็น "คนทรยศ"³³

เค้าท์สกีชี้ให้เห็นว่าสภาพการณ์ทางการเมือง การปกครองของประเทศต่างๆ
ในช่วงศตวรรษที่ 19 นั้น เป็นเผด็จการเสียเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้นการต่อสู้ของประชาชนจึงจำ
เป็นต้องใช้กำลังรุนแรงแบบปฏิวัติเพื่อให้ได้มาซึ่งประชาธิปไตย แต่ในสังคมที่มีประชาธิปไตย
เป็นแนวทางในการเมืองการปกครองแล้วนั้นไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการปฏิวัติเลย ในสังคม
ประชาธิปไตยนั้นไม่ได้หมายความว่า จะเป็นสังคมที่ปราศจากการขัดแย้งระหว่างนายทุน
กรรมาชีพ แนวทางประชาธิปไตยนี้จะช่วยเป็นตัวปกป้องไม่ให้ชนชั้นถูกนำลูกซื้อขึ้นอันจะเป็น
ผลเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน และในขณะเดียวกันจะทำให้ชนชั้นนำไม่อาจปฏิเสธที่จะวางมือจาก
อำนาจได้เมื่อได้กำลังบังคับ³⁴

ในประเทศประชาธิปไตยนั้น ชนชั้นผู้ปกครองนายทุนสามารถควบคุมกลไก
อำนาจทางเศรษฐกิจและอุดมการณ์ทุนนิยม คุมกองทัพไว้ในมือ โอกาสที่จะได้มาซึ่งระบบ
สังคมนิยมโดยใช้กำลังอาวุธ จึงเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยากยิ่ง การต่อสู้โดยใช้กระบวนการของ
ระบบ ประชาธิปไตยจะได้ผลกว่ามาก

สิ่งที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งที่ เค้าท์สกีให้เห็นก็คือ ในการให้ได้มาซึ่งสังคม
ใหม่นั้นจะต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนด้วย ฉะนั้นแม้ว่าการปฏิวัติสังคมนิยมจะสำเร็จ
แต่ถ้าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงให้ความสนับสนุนสังคมเก่าอยู่ การล้มล้างนี้จะเป็นการก่อศัตรู

สิ่งปลูกสร้างขนาดใหญ่ อีกการปฏิบัติจึงไม่ใช่เป็นเป้าหมายในตัวของมันเอง ชัยชนะที่ได้จากการปฏิวัติในลักษณะนี้จึงไม่ใช่ชัยชนะที่ถาวร

แต่การต่อสู้ของกรรมมาชีพในกระบวนการของระบบประชาธิปไตยนั้น โอกาสที่กรรมมาชีพจะได้มวลชนสนับสนุนอาจทำได้ง่ายกว่าและไม่เป็นการสูญเสียพลังงานไปโดยไร้ผล ชัยชนะที่ได้จับคือจะเป็นชัยชนะที่ถาวรกว่าด้วย

โดยสรุปนั้น เราจะพบว่าเค้าท์สก็์เป็นนักทฤษฎีสังคมนิยมที่เคร่งในลัทธิมาร์กซ์มาก แต่ต่อมาเพื่อเห็นสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ในเยอรมันขณะนั้น ไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้กำลังรุนแรงอันเป็นแนวทางในการให้ได้มาซึ่งสังคมนิยม เค้าท์สก็์จึงปล่อยท่าทีเสียใหม่ โดยทั่วไปสนับสนุนแนวทางของระบบประชาธิปไตย สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงโดยสันติภาพ

3. เบอ์นสไตน์ (Eduard Bernstein)

เบอ์นสไตน์ เป็นผู้นำของพรรคสังคมนิยมเยอรมัน เช่นเดียวกับเค้าท์สก็์ ในปี 1881 มีการออกกฎหมายต่อต้านสังคมนิยมทำให้เบอ์นสไตน์หนีไปอยู่อังกฤษระยะหนึ่ง และที่อังกฤษนี้เองทำให้เบอ์นสไตน์เปลี่ยนแปลงแนวความคิดในเรื่องยุทธวิธีในการให้ได้มาซึ่งสังคมนิยมใหม่ เขาเคยเป็นนักคิดที่ยึดมั่นในแนวทางของมาร์กซ์อย่างเคร่งครัดและเป็นสหายที่ซื่อของเองเกลส์มาตลอด ความประทับใจในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยของอังกฤษความเข้มแข็งของสภาพแรงงาน และขบวนการเพี้ยทำให้เบอ์นสไตน์มองเห็นทางใหม่ ทั้งสภาพการณ์ของสังคมโลกก็ไม่ได้นำไปสู่วิกฤตการณ์ตามที่มาร์กซ์ทำนายไว้ ชนชั้นกลางกลับเพิ่มขึ้น แทนที่จะลดจำนวนลง มาตรฐานการครองชีพของคนทุกชนชั้นก็สูงขึ้น ทั้งรัฐบาลในระบอบ ประชาธิปไตยก็สนองตอบข้อเรียกร้องของปวงชนด้วย เบอ์นสไตน์จึงสรุปว่าสังคมนิยมนั้นอาจบรรลุได้โดยใช้วิธีการปฏิรูปแทนที่จะใช้วิธีเผด็จการแห่งชนชั้นกรรมมาชีพ

ความคิดในลัทธิแก่ของเบอ์นสไตน์ปรากฏออกมาเป็นครั้งแรกเป็นบทความในหนังสือพิมพ์ Neue Zeit ของพรรคและได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางและรุนแรง ต่อมาในปี 1899 เบอ์นสไตน์เขียน Evolutionary Socialism ซึ่งเป็นหนังสือที่สำคัญยิ่งที่เกี่ยวกับลัทธิแก่และมีอิทธิพลมากกว่าพรรคสังคมนิยมทั่วโลกนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นต้นมา

ใน Evolutionary Socialism เบอ์นสไตน์ ชี้ให้เห็นว่า

ประการแรก ความเชื่อที่ว่าทุนนิยมจะถึงแก่หายนะอันเป็นผลมาจากสภาพเศรษฐกิจ ในระบบทุนนิยมเองที่บีบคั้นให้ชนชั้นกรรมมาชีพลุกฮือขึ้นปฏิวัติ ทำลายล้างระบบทุนนิยม ยึดเครื่องมือในการผลิตเป็นของส่วนรวมนั้น เบอ์นสไตน์อ้างว่าโดยข้อเท็จจริงแล้วไม่

ได้เป็นอย่างดีที่มาร์กซ์ได้คาดคิดว่า คนจนไม่ได้จนยิ่งขึ้น ความเลวร้ายที่ชนชั้นกรรมาชีพก็หา ได้เพิ่มมากขึ้นจำนวนคนว่างงานก็ไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่อย่างใด แต่กลับตรงข้ามแทบ ทั้งสิ้น เบิร์นสไตน์ได้ชี้ให้เห็นว่ามาร์กซ์ประมาณผลที่ได้จากการดำเนินการทางเศรษฐกิจและ สังคม ในระบบการเมืองแบบเสรีต่ำเกินไป

ประการที่สอง เบิร์นสไตน์เห็นว่าสังคมนิยมจะบรรลุได้โดยใช้ทฤษฎีและแนว ปฏิบัติแบบประชาธิปไตย มีการกำจัดอภิสิทธิ์ชนทุกชนชั้น และต้องปราศจากแบ่งแยก ก็ดกัน หรือความไม่เสมอภาคกันในระหว่างบุคคล นี่ก็หมายความว่าสังคมนิยมจะต้องกำจัดเผด็จการ ทางการเมืองในทุกรูปแบบไม่ว่าจะอยู่ในนามของชนชั้นหรือพรรคก็ตาม นักสังคมนิยมจะต้อง สร้างสำหรับปวงชนทุกคน ไม่ใช่สร้างสังคมนิยมเพื่อเข้าไปแทนที่สังคมนายทุนในการให้ ได้มาซึ่งสังคมที่ปรารถนาจำเป็นจะต้องยึดโรงงานอุตสาหกรรมเป็นของส่วนรวม กระบวนการ ต่าง ๆ ในการนี้จะต้องเป็นไปอย่างมีกฎเกณฑ์ ยึดความพอดีและใช้วิธีการเปลี่ยนแปลงโดยยึด รัฐธรรมนูญเป็นหลัก นอกจากนี้เบิร์นสไตน์ยังมองว่า ประชาธิปไตยไม่เพียงแต่จะเป็นรัฐบาล โดยประชาชนหรือการปกครองโดยเสียงข้างมากเท่านั้น แต่จะต้องเคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย ยึดหลักยุติธรรมและความกินดีอยู่ดีของปวงชนด้วย

ประการสุดท้าย เบิร์นสไตน์เห็นว่าขบวนการสังคมนิยมจะต้องแยกตัวออก จากการเป็นพวกเพื่อฝันให้ได้ นั่นคือ จะไม่มองตนเองว่าเป็นเป้าหมายสุดท้ายเพราะไม่เช่นนั้น จะนำไปสู่การสับสน ไม่ว่าเป้าหมายของสังคมนิยมจะเป็นอะไร แต่แนวทางที่จะดำเนินไปสู่ เป้าหมายดังกล่าวจะต้องมีความเกี่ยวพันและต่อเนื่องกัน³⁵

4. จาง จูเรต์ (Jean Jaure's)

จาก จูเรต์ เป็นนักสังคมนิยมฝรั่งเศสที่โด่งดังมาก ในช่วงก่อนสงครามโลก ครั้งที่ 1 เขาเป็นทั้งมาร์กซิสต์และจิตนิยมที่มีอิทธิพลต่อพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสมาก ในระยะ ปลายศตวรรษที่ 19 นั้นสังคมนิยมฝรั่งเศสแตกออกเป็น 3 กลุ่ม จาง จูเรต์ ใช้ความสามารถ ประสานพวกนี้เข้าด้วยกันและเป็นผู้ก่อตั้งพรรคสังคมนิยมแห่งฝรั่งเศสได้สำเร็จในปี 1905

จาง จูเรต์ ต้องการเห็นการเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นไปภายใต้ กรอบแห่งวัฒนธรรมของการปฏิวัติฝรั่งเศสเองสังคมนิยมตามทฤษฎีของเขาตั้งอยู่บนพื้นฐาน ของความถูกต้องทางศีลธรรม จาง จูเรต์เชื่อว่าพัฒนาการทางศีลธรรมของมนุษย์แม้จะดำเนิน ไปอย่างเชื่องช้าแต่ก็เที่ยงแท้ ดังนั้น ความยุติธรรมในทางเศรษฐกิจจะได้มากโดยใช้เครื่องใน ทางการเมืองดำเนินการในลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไปแบบวิวัฒนาการและเป็นนิรันดร์

ในขณะที่สังคมที่เคร่งในลัทธิมาร์กซ์เชื่อว่าฐานทางเศรษฐกิจจะเป็นตัวกำหนด
อุดมการณ์ แต่ จาง จูเว่ส กลับเห็นว่าทั้งจิตนิยมและลักษณะวัตถุนิยมต่างก็มีความสำคัญ
ด้วยกันในการที่จะนำมาซึ่งความเสมอภาคระหว่างบุคคลในสังคม

ในผลงานชิ้นสำคัญคือ "Idealism in History" จาง จูเว่ส แย้งแนวความคิด
ของมาร์กซ์ในเรื่องเศรษฐกิจกำหนดที่มองว่า พื้นฐานความสัมพันธ์ทางการผลิตเป็นตัวกำหนด
โครงสร้างส่วนบนของสังคมอันได้แก่สถาบันและลักษณะนามธรรมต่าง ๆ เช่น อุดมการณ์แนว
ความคิดความรู้สึกชั่วดี เป็นต้น จาง จูเว่ส แย้งว่าไม่เป็นจริงเสมอไป พฤติกรรมของมนุษย์
หาได้เป็นไปโดยธรรมชาติอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเสมอไป
ไม่อุดมการณ์และความคิดของมนุษย์ก็มีส่วนผลักดันอยู่ด้วย มนุษย์จะพัฒนาการไปจากแรง
ผลักดันทั้งทางวัตถุนิยม และจิตวิสัยควบคู่กันไป³⁶

โดยสรุป เราจะพบว่าแนวความคิดของ จาง จูเว่ส ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการ
โต้แย้งในเชิงทฤษฎีหลัก นั่นคือ ความเชื่อ ในเรื่องของสิ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนด
พฤติกรรมของมนุษย์ตลอดจนความเป็นไปของสังคมโดยส่วนรวม มากกว่าจะเป็นการเสนอ
แนวทางที่จะนำไปสู่สังคมนิยมอย่างที่เคยที่สก็๊และเบอร์นสไตน์ได้เสนอไว้

จากแนวความคิดทั้งปวงของนักสังคมนิยมประชาธิปไตยหรือพวกลัทธิแก๊ง
เราจะพบว่ามีความคิดแตกต่างไปจากแนวความคิดสังคมนิยมแบบวิทยาศาสตร์ หรือแนวความคิด
ของมาร์กซ์ในหลายประการพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ลัทธิแก๊งยังคงเชื่อในแนวการวิเคราะห์วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ของ มาร์กซ์ว่า
สังคมนิยมเป็นสิ่งที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้แต่ไม่เห็นด้วยกับมาร์กซ์ในแนวทางที่จะให้ได้มาซึ่งสังคม
ที่ปรารถนา พวกนี้เชื่อในการเปลี่ยนแปลงแบบสันติวิธี โดยผ่านทางกลไกรัฐสภา ในระบบ
ประชาธิปไตย

2. ลัทธิแก๊งยอมรับในหลักวัตถุนิยมวิภาษวิธีหรือหลักแห่งสังขรณ์ว่าด้วยการ
ขัดกันระหว่างชนชั้น แต่พวกนี้เห็นว่าวิธีการแก้ไขการโต้แย้งกันไม่จำเป็นต้องใช้การปฏิวัติ
สังคมนิยมที่ใช้กำลังรุนแรง แต่อาจเป็นได้โดยสันติวิธี

3. ลัทธิแก๊งจะให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาค้นบ่ของของสังคมมาโดย
เฉพาะในปัญหาความยากจน มากกว่าเรื่องการสร้างคามสำนึกในชนชั้น เพื่อนำไปสู่การล้ม
ล้างระบบทุนนิยมโดยตรง

4. ลัทธินัก เชื่อในกระบวนการทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยและมองว่าสถาบันทางการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในรูปของรัฐสภาหรือพรรคการเมืองจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการสร้างสังคมนิยมโดยสันติวิธี

5. ลัทธินักเชื่อว่า สังคมใหม่จะเป็นสังคมที่ชุมชนเป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิตที่สำคัญ ๆ ร่วมกัน แต่ปัจเจกชนอาจมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินขนาดเล็กได้เช่นกัน และในการยึดปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ๆ เช่น โรงงานอุตสาหกรรม กิจการสาธารณูปโภค มาเป็นของส่วนรวมนั้น จะต้องจ่ายเงินทดแทนให้เจ้าของเดิมด้วย

6. ลัทธินักถือว่า ไตรลงแรงทำงานมากก็ย่อมที่จะได้รับค่าตอบแทนมากกว่าตามผลงานด้วย³⁷

โดยสรุปจากสาวว่า ลัทธินักให้ความสำคัญกับเสรีภาพทางการเมืองมาก และในขณะเดียวกันก็ต้องการที่จะต่อต้านความเผด็จการหรือความเป็นธรรมในสังคมด้วย

1. ประวัติของเมอดับภาษาไทย หาอ่านได้จาก เทอด ประชาธรรม, *เหล่าเอื้อ ตุง ผู้นำจีนคนใหม่*, (กท., เจริญวิทย์การพิมพ์, 2518), พลศักดิ์ จิรโกศิริ, *ความคิดทางการเมืองสมัยใหม่*, ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2522)
2. Mao Tse-Tung, "On contradiction", *Selected Works*, Vol. 1. (Peking: Foreign Languages Press, 1969), pp. 313-314.
3. *Ibid.*, p. 337
4. *Ibid.*, p. 332
5. Mao Tse-Tung, *On the Correct Handling of Contradictions Among The People*, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 2.
6. *Ibid.*, p. 3.
7. *Op.cit.*, "On Contradiction", pp. 321-322.
8. Mao Tse-Tung, "On the People's Democratic Dictatorship", *Selected Works*, Vol. 4, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 421.
9. *Op.cit.*, "On the Correct Handling of Contradictions among the People", pp. 6-7.
10. Mao Tse-Tung, *Closing Speech at the Second Session of the First National Committee of the Chinese People's Political Consultative Conference*, (Peking: The Foreign Languages Press, 1967), p. 1.
11. Mao Tse-Tung, "On Coalition Government", *Selected Works*, V. 3, p. 230.
12. *Ibid.*, "Interview with James Bertram", p. 57
13. *Op. cit.*, "On the Correct Handling of Contradictions among the People", pp. 10-11.
14. *Op. cit.*, "On contradiction", p. 344.
15. Mao Tse-Tung, "On Pretracted War", *Selected Works*, V. 3, p. 121.
16. *Ibid.*, "Problems of War and Strategy", p. 219

17. Ibid., p. 225
18. Ibid., "Chinese Revolution and Chinese Communist Party", p. 309.
19. Ibid., pp. 330-331.
20. Mao Tse-Tung, "Report on Investigation of Peasant Movement in Human", in **Selected Works**, Vol. I, p. 33.
21. Ibid., "Strategy in China's Revolutionary War", p' 192.
22. Mao Tse-Tung, "What is Guerrilla Warfare?" in Pfaltzagraff, Jr., ed., **Politics and the International System**, (N.Y.: J.B. Lippincott Co., 1969), p. 227.
23. Problems of Strategy in Guerrilla War against Japan", **Selected Military Writings**, (Peking : Foreign Languages Press, 1967), p. 156.
24. Ibid., pp. 157 - 165.
25. Ibid., pp. 165 - 167.
26. Ibid., pp. 176 - 180.
27. Ibid., pp. 183 - 185.
28. Ibid., "On Protracted War", p. 246.
29. อ้างแล้ว, **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**,
หน้า 173
30. S. Webb, "English Progress Toward Social Democracy ใน **Socialist**, อ้างแล้ว, หน้า 403
31. บรรพต วีระสัยและวิทยา นภาศิริกุลกิจ, **ลัทธิการเมือง (ไทยวัฒนาพานิช)** 2523 หน้า 32
32. อ้างใน **ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย**, อ้างแล้ว หน้า 177
33. Carl Cohen, edited, **Communism Fascism and Democracy** (N.Y.: Random House In.), 1972, p. 196
34. K. Kautsky, "Democracy and the Dictatorship of the Proletariat" ใน **Communism, Fascism and Democracy**, เพิ่งอ้าง, หน้า 196

^{35.} ดู E. Bernstein, *Evolutionary Socialism*, (N.Y.: Schocken Books, 1972), หน้า xii-xiv

^{36.} ดู Jean Jaures, "Idealism in History". ใน *Socialist Thought*, อ้างแล้ว, หน้า 415-405

^{37.} ดู ชัยอนันต์ สมุทวณิช, *ประชาธิปไตย สังคมนิยมคอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย*, อ้างแล้ว, หน้า 185-194